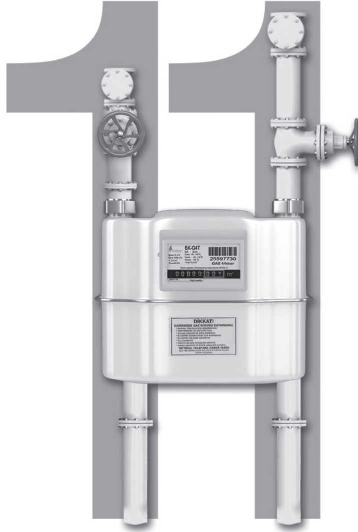
ÖYKÜLEM

MEVSİMLİK ÖYKÜ DERGİSİ

kış 2018

İÇİNDEKİLER

KIRKBİNAYAK

Önder Şit

Dilsizleri, boyun eğenleri, umutsuzları kabul ediyorduk sadece. Kör karanlıkta diziliyorlardı yan yana. Onları dikkatle inceliyor, süzüyordu şahin gözlülerimiz. Titriyor, diyorlardı bize. Korkuyorlar. Omuzlarını birleştirirlerdi ilk gün. Görünmez gölgeleri kenetlenirdi. Ötelerde dallar kıpırdar, ağaçlara gizlenmiş gece canlıları birer yeryüzü lekesi gibi belirir, kaybolurdu. Biz de içten içe suskunlaşır, yalnız olmadığımızı düşünür, tebessüm eder, dizilenleri izlerdik. Birleşen omuzlarına keresteler doldururduk, taşınması güç yükler, taşlar, leşler yığardık. Kire çamura bulansalar da ses etmezler, direnirlerdi. Aralarından zalim olanları çıkar, güçten düşen omuzlara, basar, insanların kafasında koşar, hudutsuzca koşardı. Bu koşunun kilometrelerce sürdüğünü bilir, niye zalim olan hep başkasıdır, diye düşünür, huzursuz olurduk. Patlayan kaşlar, yarılan başlar, akan gözler, eriyen dudaklar ve çürüyen omuzlar. Her şeye rağmen devam ederlerdi mücadeleye. İmrenirdik

onlara. Sonra sessizlik, suyun taşlara vurması, köpük ve gün.

Gün bitip de gece başlayana dek uyurduk. Işık alır gözlerinizi, derlerdi yaşlı ve bilgili olanlarımız. Açmayın hava kararana dek. Gözlerine çamurlu kaynar su dökerlerdi kurala uymayanların. Duyardık acı seslerini, yanık ve koku izlerine dokunur, korkardık. Hava bir karardı mı, ağaçların dalları koyu kollarıyla bizi karşıladı mı mutlu olurduk. Sarılırdık birbirimize, oh be, derdik, ne güzel şey geceyi görmek. Ortadan kaybolan ve artık dönmeyecek yanık gözlü arkadaşlarımızı düşünürdük akabinde. Burnumuzdan gelirdi neşe. Yerin dibine batsın, derdik bir ağız, böyle mutluluk olmaz olsun. Böyle gece olmaz olsun, günü olmayan gece olmaz olsun. Yumruk ederek ellerimizi geceye savurur ve göğü saran dalların arasından süzüldüğünü düşündüğümüz öfkemizi yatıştırırdık. Bizi bekliyor olurdu sıradakiler. Hâlsiz ve çaresizdiler. Oturmaları yasaktı. İkinci günün gecesinde işe giderdik onlarla. Bilginlerimiz ellerindeki asaları yere vurdu mu bir sessizlik olurdu. O an için kutsal saydığımız tuhaf bir yalnızlık çökerdi üzerimize. Acele edin, derlerdi bilginlerimiz. Vakit az. Gün ışıyana dek ne kadar çıkarır, taşırsanız kârdır.

Sıradakiler bir insandan çok kırkayak olur, kırkbinayak hatta tek vücut hareket ederlerdi. Ahenkli ama yorgun adımları bizi büyüler, attığımız ürkek adımlara güç katmamızı sağlardı. Karanlıkta başı gözükmezdi kırkbinayağın. Puslu bir vadinin girişinde kaybolur, bizi tedirgin eder, sonra ansızın ortaya çıkarak içimizi rahatlatırdı. Vadinin hemen bitimindeki çukurlarda dururdu. Biz dur diyemeyecek kadar sessiz olsak da aralarındaki zalimler tepesine biner, bata çıka sağlarlardı düzeni. Şahin gözlülerimiz kırkbinayaktaki canlılardan süzülen kanı görür, koklar ve iz sürerdi kolayca. Çukurlara dalardı sıradakiler. Elleriyle, dilleriyle ve belki dişleriyle kazarlardı binlerce çukuru. Vahşi birer kuş olurlardı sanki. Kanlı kanat çırpınışlarını seçer, yutkunarak izlerdik olanı. Çukurlar derinleşir, birer kuyuya, birer sırlı mağaraya dönüşürdü. Kaybolurdu kırkbinayaktan kopan kuşlar. Yok olurdu. Merakla beklerdik dönmelerini. Saatler geçer, dönmezlerdi. Buna alışkın olsak da yerdik tırnaklarımızı, gövdemizdeki ince dalları kemirir, tüketirdik. Güneşin kızıl gölgesi düştüğü an göğün yüzüne, sessiz bir boru çalar, bizi uyarırdı. Tırnaklanan toprağın ufalanmasına benzer bir saniyede değişirdik biz de. Dinçleşen vücutlarımızla çukurlara koşar, hırçın ve hınçlı ellerimizi sokardık içeri. Bağırır, dişlerimizi sıkar, hatta parçalar, yakalardık avlarımızı. Kuşlaşmış kırkbinayaklı sıradakileri ayaklarından çekerdik yeryüzüne: Ağızlarında birer beden olurdu beklendiği üzere. Birer geçmiş zaman canlısı olurdu. Olmayanı kuyuya bırakır, çılgınca güler, kötüleşir, en kötü olur, çıldırırcasına gülerdik. Sıraya geçerdi kırkbinayak. Yorgun, önlerinde cesetler, kızgın, öfkeliler. İlk haykırışımızda cesetler yukarı kaldırılır, ikincisinde -tiz bir çığlık olurdu bu genellikle- omuzlarda taşınarak bir yana aktarılırdı. Sonra bir boru sesi. Sessizlik. Bizi saran uyku ve kapanan gözlerimiz.

Uyandığımız an hayata gözlerimizi açtığımız karanlık dalların altında bulurduk ağırlaşan etlerimizi. Sakindik, su gibi, kötü değil, değildik. Yaşananları kirli birer giz olarak anımsar, ilk günahı işlemişçesine utanır, susardık. Kırkbinayaktakiler açık ve kanlanmış gözlerle bizi izler, önceki gecenin yorgunluğunu en azından hareket etmeyerek atmaya çalışırlardı. Acıktıklarını bilirdik ve bize acıdıklarını. Zaten yaşadığımız dünya birbirine acıyan acımasızların dünyası değil miydi? (Arada bir böyle incelikli laflar da edebiliyorduk.) Üçüncü günün gecesi yine çukur, kuyu ve taşınan cesetler. Biz de bilmiyorduk bu cesetlerin niye taşındığını. Niye bizim taşımadığımızı. Niye cesetleri taşıyanları kuyudan çıkarabiliyorken taşıyamıyorduk onları?

Aramızdan birinin gördüğü tuhaf bir rüyayla bozuldu büyü. Daha önce hiçbirimiz rüya görmemiştik çünkü. Ben, dedi, rüya gördüm arkadaşlar. Pırıl pırıl bir göğün içinde süzülüyordu halılar. Bilmediğim parlak renklerle boyalıydı. Halıyla uçan kadın yanıma indi ve ellerimi tuttu. Sen, dedi. Bu halıyı alır mısın? Başımla onayladım. Halıya bindim ama halı beni devirdi. Ne ettiysem olmadı. Kadın, bir sopa oldu sanki karnıma vurdu. İn, dedi. Ben seni insan sanmıştım. Sen bir şeytansın, in, in, defol. Bindi halısına, portakala benzeyen bir buluta karıştı, yok oldu. Ağladım, ağladım. Sesimi duyan yok. Siz de yoksunuz. Yalnızım. Başıma dokundu soğuk bir el. Bilginlerimizden biri. Çıplak. Eti kemiklerine yapışmış. Ben kötü müyüm? Sordum, yüzüme baktı. O an bir kuyu açıldı bilginin altında. Düştü, tutamadım, ağladım, ter içinde açtım gözlerimi. Arkadaşlar biz kötü müyüz?

Sessiz olursak, belli etmeyiz. Anlamaz bilginler. Kırkbinayaktakiler kuyulara girdiğinde biz de gireceğiz peşlerinden. Anlaştık kararlı gözlerle. Gece. Ayaklarımız titriyor. Farklı. Biz değiştik, biliyoruz. Girdiler çukurlara. Dalıyoruz arkalarından. Aydınlık her yer. Işıklar. Işıklar. Mükemmel. Demek bunun için katlanıyor sıradakiler. Bu güzellik için yeryüzünün çilesini çekiyorlar. Süzülüyoruz balıklaşıp ve kuşlaşıp uçuyoruz. El ele veriyoruz sıradakilerle. Canlı ve mutluyuz. Sopa sesleri geliyor çukurun göğünden. Boru sesleri. Mutluyuz. Çığlıklar. El ele çıkartıyoruz mutlu ölüleri. El ele taşıyor, gülümsüyoruz. Hazırız dünyanın kahrını çekmeye. Son bir kez rengârenk çukur. Son bir kez huzur. Hepimiz mutluyuz. Yukarısı kahır, yukarısı zehir.

Çıktığımızda sessizlik. Çıktığımızda karanlık. Sıraya geçiyoruz. Konuşuyoruz ama duymuyor bizi kör gözlerle izleyenler. Anlatıyoruz da anlamıyorlar. Umut var, diyoruz da kararan dünyalarında kara rüyalar görüyor, titriyorlar. Kesici bir ses duyup yerlere yatarak bağırıyor, köpükler ve kötülükler saçıyorlar kör kuyularından. Korkmuyor, birbirimize omuz veriyor, korkmuyoruz. (Taşıdıklarımız onlar ve acıdıklarımız.)

HATIRLAMAK

Ceren Tan

Senin tek suçun var Rıza Bey, bunadın sen! Yoksa kanunlara uyan, kendi hâlinde bir adamdın. O taksiye binmeyecektin bir kere. Her zamanki gibi otobüsle gidecektin. En güvenli yöntem o, kaç kere söyledi hanım? Ne demek, "Büyük sahnenin oradan sağa dönelim." Uyan da balığa gidelim Rıza Bey! Ne büyük sahnesi? Ya o şoför çocuğun suratının hâli? Önce anlamadı. Tabii sen kendinden emin şekilde ısrar edince, "Tiyatroyu diyorum evladım," diye yüzü gözü yer değiştirdi bir anda. "Ağzından çıkanı kulağın duysun amca!" diye terslendi. Ama sen coşmuştun bir kere, neredesin, hangi gündesin hepsini unutmuştun. Öyle olurmuş ya bu yaşlarda, eski anılar cam netliğinde, yenileri puslu olurmuş ya... Aşk olsun seni tutabilene! "Evladım genç adamsın, hiç gelmedin mi buraya? Bir akşam al sevgilini, bir temsil izleyin..." Çocuk kıpkırmızı kesildi. Sağa çekti, torpido gözünden bir kitapçık çıkardı. Sayfaları ka-

rıştırıp mırıldanarak bir şeyler okudu. Saf saf devam ettin; "Shakespeare piyesi oynanmıyor mu bugünlerde? Çıkışta da yandaki pastanede birer muhallebi yersiniz." Motoru durdurup hışımla arkasına döndü; "Bey amca, yönetmeliğe göre seni polise bildirmem gerekiyor! Ekip ulaşana kadar da senden sorumluyum!" Tedirgin oldun. Ancak hâlâ anlamıyordun; "Hayırdır evladım?" "*Amcacım,* burası *Do-ku-zun-cu-Boş-Arsa.*" Bağırarak vurguluyor; "*Do-ku-zuncu-Boş-Ar-sa'dan* dönelim diyecektin..."

Gözlerini kocaman açıp etrafına baktın. Yan yana binalar. Terk edilmiş. Ölü. Toplu mezara benzeyen bir yer. Duvarlarda yıpranmış afişler; *VARIZ! BURADAYIZ! HATIRLA!* Boş arsa... Boş arsa... Başına gelen her terslikte olduğu gibi elin hemen alyansına gitti. Yavaş yavaş hatırlamaya başladın değil mi Rıza Bey? Heh, artık geçmiş ola! Olan oldu mu; gecelerce hatmettiklerin, klozette otururken kendi kendine saydıkların ihtiyarlığına kurban gitti mi şimdi?

"Yavrum, yetmiş yaşındayım. Hava da çok sıcak. Şimdiden böyleyse, bu yaz işimiz zor..." "Ne anlatıyorsun amca sen?" "Birden bunaldım, aklım karıştı. Hadi sen bunları duymamış ol..." "Olamam amcacım." Kaş göz yapıp dikiz aynasının yanındaki kamerayı işaret etti; "Zaten bu iş çoktan benden çıktı. Sana geçmiş olsun!" Garip bir zevk alıyordu. Senin büyük torun kadar ya var ya yoktu. Ehliyeti yeni almıştır belki. Konuşması değil ama yüzü birine benziyordu. Anımsamak için bir süre gözlerine baktın, iyice sinirlendi; "Hayırdır amca? Suratımda bir şey mi var?" Kapana kısılmıştın. Ne yapacağını bilemedin. "Yok, evladım, ne olacak... Dışarıda bekleyelim bari, içerisi çok sıcak." "Haydaa, çattık! İyi, hadi bakalım, öyle olsun!"

Taksiden indin. Hapı yuttuğunun farkındaydın Rıza Beyciğim. Hanım yıllar önce, "Taşınalım. Riskli bizim için. Yeni yapılan sitelere gidelim," demişti. Ben burada büyüdüm, diye tutturdun. Buyur, ayıkla bakalım şimdi pirincin taşını!

Kaldırımın kenarına oturdun. İç bulandıran bir koku duydun, bir yerlerde bir hayvan ölüp kalmış belli ki. Güneş tepede. Çocuk kafana dikildi. İki çift laf etmeye çalıştın, gönülsüz yanıtladı her şeyi. Üniversitede okuyor. Babası hastalanınca, bugünlük işe o çıkmış. Sana dersini verir gibi art arda saydı; "Burası *yeni kent parkı* amca. Boş arsalardan oluşuyor. Şehrimizde toplam üç tane var. Daha birinci sınıfta öğretilir bunlar. İlkokul öğrencileri bile parkların haritalarını gözü kapalı çizer. Zaten bunları bilmek hepimizin temel vatandaşlık görevidir." "Ben de biliyorum evladım! Bir anlık şey oldu..." Seni şöyle bir süzüp tehditkâr bir sesle devam etti; "O zaman şunu da bilirsin amca; buralarda binalar olduğunu söyleyen biri varsa o kişi ya anarşist ya da teröristtir." "Tövbe tövbee! O ne demekmiş yahu?" "Valla amca, biz okulda böyle öğrendik. Büyüklerimizden de öyle duyduk. Sen üstüne alınma... Hee, bu kişiler yaşlıysa akılları tam yerinde olmayabilirmiş de. Öyle derler yani... Senin ne olduğun da ortaya çıkar er geç."

Bu imalı konuşma, giderek daha da rahatsız edici oluyordu.

Ne diyordu geçen gün kapıcı? Üst kattaki emekli öğretmen, otuz yıl görev yaptığı okulun önünden geçerken bir anısını anlatmış da minibüstekiler hemen kadını paketleyip karakola götürmüşler. Oğlu, doktora gidip heyet raporu çıkartmış çaresiz "Akli dengesi yerinde değildir," diye. Kadıncağız, raporuyla öyle oturuyor şimdi evinde. Ne kulübe gidiyor ne bir şey. Utancından telefonlara da çıkmıyor, diyorlar.

"Aman evladım, kalbim var benim. Öyle kötü şakalar yapma bana." "Hepimizin kalbi var amca!" diye cevapladı, dalgaya vurarak. Bu çocuk peşini bırakmayacak, bu iş uzayacaktı, anladın. Lisenin pilav gününü bu kez kaçıracaktın. Oysa sizin ekiple sözleşmiştiniz. Çıkışta da bir efkâr sofrası kuracaktınız hesapta. Yılgınlıkla başını eğdin. "Kaldır amca kafanı! İyice bak etrafına, hep boş arsa buralar, gördün mü? İyi bak ki, bir daha şaşırmayasın!"

Zorluyordu seni. Peki neden? Derdi neydi? Taksiye bindiğinde klimayı kapatmasını istemiştin, ondan mı acaba? E ama buz gibiydi içerisi! Şimdi üzerinde oturduğun kaldırım taşıysa sıcaktan eriyordu. Kravatını gevşettin. Elini önce göğsündeki ince sızıya, sonra, ilacının yanında mı diye bakmak için ceketinin üst cebine götürdün. "Fazla hareket etme amca! Elin ayağın çok oynamasın!" Şaşkınlıktan dilini yutacaktın neredeyse, öylece bakakaldın. Aile terbiyesi almamış saygısızın biri miydi yoksa sana kendince bir ceza mı kesiyordu, emin olamadın. Türlü şeyler düşünürken birden buldun; senin küçük kız, taa üniversitede, bir oğlanı tutup getirmişti ya, sevgilim diye. Ona benziyor bu çocuk. Çok zaman önceydi, hatırlayamaman normal. Gerçi bu esmer, o kumraldı. Arkeoloji okuyordu. İpe sapa gelmez şeylerle uğraşırdı. Gizli bir örgüte mi üyeydi neydi, tekinsiz bir tipti hani. Afişleri de ilk onun elinde görmüştün. HATIRLA! "Bu adamlar iktidar kavramını bambaşka bir yere taşıyorlar Rıza Amca. Zihinlerimizde hüküm sürmek istiyorlar." Abuk subuk, bilmiş bilmiş konuşurdu. Tam da bankada şube müdürü olduğun sıraydı. Eve her geldiğinde tedirgin olurdun. Polis mi peşinde, şüpheli mi, aranıyor mu, nereden bileceksin? "Yakıp yıkmadan da yok edebileceklerini ispatlamaya çalışıyorlar Rıza Amca. Güç gösterisi yapıyorlar. Bir şeyin var olabilmesi için karşımızda durması yetmiyor. Var olabilmek için bile onların onayı gerekiyor Rıza Amca." O konuştukça için şişerdi. Duymak istemezdin. Böyle laflar yüzünden ne dostluklar bitirdin. Gönül koydular sana, "Senden ummazdık," dediler. Hepsini sineye çektin. Sen de bunları ummamıştın. Normal, basit bir hayat istemiştin alt tarafı. Fakat elden bir şey gelmiyordu işte. Maceraya atılacak hâlin yoktu ya! Bir ailen vardı Rıza Bey. Ne yaptınsa onlar için yaptın. Onları rahat ettirmek için didindin durdun. Ta ki kocayıp yeniyle eskiyi karıştırıncaya dek...

"Kimin kimsen var mı amca?" "Kızlarım var, hanım sizlere ömür..." Acıyarak mı, tiksinerek mi baktı, çözemedin. "Ah be amca madem bunadın otur evinde, bak beni de ağaç ettin!" "Sus, edepsiz! O nasıl laf? Topunuzu cebimden çıkarırım be!" Bu çıkışı beklemiyordu. Bozuldu. Sonra hınç dolu bir tebessüm-

le konuştu; "He teröristim diyorsun yani! Keyfin bilir! Bana göre hava hoş!" Sol tarafındaki ağrıyı yine duydun. Sen yapamazsın Rıza Bey, bunamış dedirtmezsin kendine. Hem bunasan da kime ne! Sen ki; bankada sayısız başarıya imza atmış, briç şampiyonalarına damga vurmuş adamsın! Konu komşu, damatlar... Kime ne anlatacaksın? Artık başka yolu yoktu. Madem ki kısa çöpü çektin, hamleni yapacaktın.

Ne minibüs geçer buradan ne tek bir otobüs. Susarak boşlukta beklediniz. Belki de gelmezler diye düşünürken, polis arabası köşeyi döndü. "Heh, sonunda!" dedi çocuk. Eliyle selam vererek araca yöneldi.

Sağına, soluna baktın. Derin bir nefes aldın. Omuzlarından bir yük kalktı. Kaybettiğin bir şeyi bulmanın sevincini duydun inceden. Ağır ağır doğruldun. "Burası benim en sevdiğim meyhaneydi!" diye bağırdın. Sesin bir slogan gibi yankılandı caddede. Çocuk afalladı. Biraz ilerleyip durdun; "Burası da bir kahve yapardı ki, üstünde bir parmak köpük olurdu!" Arabadan iki polis indi. "Sus!" diye bağırdı genç olan. Az ötedeki cumbalı binaya takıldı gözlerin, burnunun direği sızladı. "Şurada bir sahaf vardı. Tozlu kitap kokusu genzimizi yakardı." "Son kez uyarıyorum! Sus!" diye bağırdı bu sefer. "Gençliğim burada geçti benim. Bilmem kaçıncı boş arsaymış! Tüküreyim sizin boş arsanıza!" Polis havaya bir el ateş etti; "Yeter!" Böylece Rıza Beyciğim senden beklenmeyecek bir şey yaptın; yetmiş yıllık ömründe ilk kez sınırı aştın.

Hafifçe ellerini kaldırdın. Emin adımlarla yürümeye başladın. Daha yaşlıca görünen polis seslendi, "Yeter amca! Yaşına hürmeten hoş görüyoruz! Yoksa iki sus ihtarından sonra ateş hakkımız var!" Sakindin, cevap vermedin. Göz ucuyla baktın, büyük sahne az ötendeydi. Eski günlerinden eser yoktu. Kendinden emin duruyordu gene de. Vakur. Bir bildiği mi vardı acaba Rıza Bey? Ölümden sonraki hayata mı inanıyordu, he, ne dersin? Vefasızlık ettiğin kadim bir dosttu karşındaki. Hicap duydun, pişmanlık bütün ağırlığıyla geldi, göğsüne oturdu. "İlacımı almam lazım!" diye bağırdın. Az önce konuşan polis başıyla izin verdi. Ağzına bir hap atıp yürümeye devam ettin. Ana girişin önüne geldiğinde, olabildiğince hızlı bir hareketle kendini yana attın. Kapıyı zorlayıp eşikten geçtin. İçerisi perişan, yıkık dökük. Kapıyı var gücünle kapatıp arkasına bir kalas dayadın. Avucunun içi gibi bildiğin yer zaten, merdivene yöneldin. Dördüncü kata çıktığında kan ter içindeydin, soluğun kesildi. Hantal vücudunu duvara yasladın. Kravatını çıkardın. Yine inat ettin Rıza Bey. Hanım olsa, bir adım daha atmana dünyada izin vermezdi. Her zamanki kızgın anne tavrıyla elini göğsüne koyup gözünün içine bakardı; canına mı susadın be adam? Bunu düşününce güldün kendi kendine. Gözlerin daldı, biraz alyansınla oynadın. Derken aşağıdakilerin binaya girdiğini duydun. Vakit daralmıştı. Beşinci kata doğru yola koyuldun.

Başardın, tebrikler, nihayet terastasın. Kenara yaklaşıp alçak duvara iliştin. Sen daha nefesini toparlayamadan yetişip geldiler. Üçü de genç Rıza Bey, ne bekliyordun? Şoför çocuk önde, po-

lisler bir adım geride. “Kendini de bizi de yordun be amca! Bir de inişi var bu merdivenlerin... Bir rapor alır kızların, olur biter. Gözünü seveyim teslim ol! Beni de yakacaksın!” “Ne merdiveni? Hani dokuzuncu boş arsaydı burası?” “Bu ikisinin birbiriyle ne alakası var amca? Elmayla armudu karıştırma!” Genç polis lafa girdi; “Bırak kardeşim, iyilik yaramaz böylelerine. Karakolda aklı başına gelir onun.”

İşte buradasın Rıza Bey. Bırak artık bu densizleri. Hazırsan, hadi şimdi aşağıya bak. Gençliğinin o renkli, cıvıl cıvıl caddesine, hanımla el ele yürüyüp aylaklık ettiğiniz günlere bak son kez.

Alyansını parmağından çıkarıp avucunun içine alıyorsun. Sıkı sıkı kapattığın yumruğunu havaya kaldırsan bir ayaklanma başlatacaksın sanki. Fakat yetmiş yaşındaki insanın böyle şeylerle işi olmaz, biliyorsun. Ne yapacağını biliyorsun Rıza Bey. Ömrünün baharına, sahip olduğun en değerli anıların ortasına bırakacaksın bedenini. Hafızanda hâlâ capcanlı olan o sokakta kendini yok edeceksin. Bu kat kat şehrin içinde kuytu bir yer bulacaksın. Sonlandırdığın yaşamı, hatta belki nefes aldığın seneleri inkâr edecekler. Yok sayacaklar seni de. Fakat bir gün, bir gün muhakkak, belki yüz yıl sonra, genç bir arkeolog seni fark edecek. O zaman emin olacaksın ölümden sonra hayat olduğuna. Ve bütün bu zaman içinde Rıza Bey, büyük sahnede daha nice Shakespeare piyesi izleyeceksin.

C. CARRÀ

ZENUBİYE'NİN İNCİLERİ

Tunç Kurt

Cümâne, oğluna seslendi. Münîb, yavrum, gönlümün incisi, yağmurum, baharım... Gel yanıma. Henüz on birinde olan oğlan, elindeki kaplumbağa kabuğunu yere bırakıp annesinin yanına gitti. Gözlerinden itaatkâr bir atın bakışı aksediyordu. Cümâne'nin yüzünde ölgün bir tebessüm, Suriye Çölü'nün zalim çoraklığında var olmaya çalışan bir nebat gibi gövermeye çabaladı. Münîb, yağmurum... Bana bir tas su getir. Oğlan, sessizliğini yanına alıp testinin yanına gitti. Bakır bir tasa döke saça su doldurdu. Annesinin yanına geldi. Cümâne, özü kurumuş dal gibi parmaklarıyla tası aldı. Oğlan, annesinin suyu kana kana içeceğini ve yeşerip çiçekler açacağını düşündü. Olmadı, annesi tası kucağına koyup diğer eşi olmayan inci küpesini çıkarıp tasın içine attı. Yüzünü suya yaklaştırıp baktı, kendi aksine Allah'ın sesini üfledi:

...Öyle ki; sizden, kim cahillikle bir kötülük yapar, sonra onu yaptıktan sonra tövbe eder ve ıslâh

olursa, o takdirde muhakkak ki O, Gafur'dur, Rahîm'dir.[1]

Oğlan, Allah'ı tanıyor ve onunla fısıldayarak konuşulduğunu biliyordu. Cümâne, tası uzattı. Dedi ki: Münîb, yağmurum... Ben hastayım, derdimin dermanı yoktur. Tövbe etmekten başka çarem kalmadı lakin Rab beni duymaz oldu. Git babanı bul, küpenin diğer eşi ondadır. Tasa Zenubiye'nin incisini atsın ve o da tövbe etsin suya.

Oğlanın hurma gözlerine baktı, anlamsız bakışları kıyameti bekler gibiydi. Kavruk tenindeki şekerli koku sardı tek göz evi. Oğlunu soludu.

Palmira'ya git ve Ahbel Zindanı'nı bul. Suyu dökme, su ruhumdur, kaderimdir. Güneşe doğru yürü evladım. Karanlık çökene kadar hiç durma. Akrebi ve yılanı dinleme, onlar şeytandır, yegâne dostların karınca, karga ve çift boynuzdur oğlum.

Oğlan, annesine ilk kez bakıyormuş gibi dikkatle baktı. Yüzündeki derin çizgilere, gözlerini çevreleyen derin karanlığa ilk kez şahit oluyormuş gibi kalem kalem yazdı hafızasına. Tası aldı ve evden çıktı.

Toz toprak içinde yürürken tasın içinde kusursuzca parıldayan inciye baktı. Parıltısı gözünü alıyor, ışığın aksi yön değiştirdikçe suda kendini görüyordu. Güneş tozu toprağı kavuruyor, kumdan ve gökyüzünden Zülfikar gibi keskin çarpıyordu tenine. Tepeleri aşıyor, kumlara bata çıka ilerliyordu. An gelip tökezlediğinde su tasın içinde dalgalanıp iplik iplik ellerinden susamış toprağa akıyordu. Suyu emen kumlara bakıp annesinin ruhundan birkaç damla çaldığını düşünüp üzülüyordu. Sonrasında yavaşlıyor, güneşin uzaklaştığını görünce de telaşlanıp hızlanıyordu.

Çelimsiz bacakları titriyor, dizleri dermansız kalana kadar kumun zulmüne boyun eğiyordu. Tüy kadar bedeni bacaklarına ağır geldi. Suyun dökülmemesine dikkat edip bulunduğu yere çöktü. Su, tasın içinde küçük dalgalarından kurtulmuş, sakinleşmişti. Aksine baktı, ifadesizdi. Tasın kenarında bir karaltı belirdi. Korkuyla geriye yekindi. Akrep, kollarını alabildiğine gerip kıskaçları açıp kapıyordu. Dedi ki: Evlat bir yudum su ver bana, ben ki çöllerin kadim bekçisiyim. Bu kumlarda bir damla su için Allah'a yalvardım da vermedi. Merhametini esirgedi. Bana suyundan ver ki canını almayayım.

Oğlan, akrebin tehditkâr kuyruğunun ucundaki iğneye baktı. Veremem, dedi. Annemin ruhudur o. Akrep güldü. Kuyruğunu düşürdü. Annenin ruhu bir tas suda mı? Ruh hiç ele avuca gelir mi, su olur dökülür mü? Oğlan cevap vermedi. Olmaz, dedi daha yüksek sesle. Elinin tersiyle akrebe vurdu, tastan birkaç damla su ile birlikte yere düştü. Kumda debelenip doğruldu akrep. Evlat, dedi. Ben unutmam, vazgeçmem. İnsan yürür, düşünür fakat mutlaka durur. Ben durmam. Uykunun kollarına düşene kadar beklerim. Gecenin koynundan ruhunu çeker alırım. Zehrimle sarhoş eder, kâbuslarda boğarım. Oğlan geriledi. Neden sonra akrep bakışlarını çocuktan çekip ardına dönüp savaş pozisyonunu aldı. Kumların üzerinde düzenini bozmadan karıncaların karşısında öylece durdu. Karıncalar sel

1 En'am / 54.

olup aktılar üzerine. Her seferinde yüzlerce küçük parçalara bölündü, ta ki zehri toprağa akana kadar. Karıncalar, oğlanın önünde düzen aldılar. İçlerinden en iri başlı olanı öne çıktı. Ey evlat, bilmez misin? Akreplere güven olmaz çölde. Zalimin bedenidir o, unutmaz, affetmez ve vazgeçmezdir. Kin ve nefretin zehridir.

Annesinin sözlerini hatırladı. İri başlı karınca gür sesiyle "Ne işin var, bu kadim çölde bir başına?" Oğlan eğilip karıncaya daha yakından baktı. Babamı arıyorum, dedi. Babamı gördünüz mü?

Karıncalar arasında bir uğultu başladı. Birbirine soranlar, yüzlerden binlere devam etti. İri başlı olan dedi ki: Süleyman'ın cinlerden, kuşlardan ve insanlardan ordusunu gördüm. Kraliçe Belkıs'ı gördüm. Hüdhüd'ün havada süzülüşünü gördüm ama babanı görmedim.

Oğlan cevap vermedi. Başı düştü omuzlarına. Karıncalar bir süre daha kendi aralarında fısıldaştılar. Sonra akrebin parçalarını omuzlayıp çöle aktılar.

Güneş uzaklaşıyordu. Yetişmek için yola koyuldu. Sonsuz sarı sıcak ufka baktı. Allah sanki kumla yazmıştı dünyayı. Düşe kalka, suyu döke saça ilerliyor, su döküldükçe gözleri dolup taşıyordu. Dili damağına yapışmış, tastaki suya özlem duyuyor, bunu düşündüğü için de utanç duyuyordu.

Büyük kumulu aşınca toprağı tüten bir düzlüğe çıktı. Kusursuz kumlarda sicim sicim dolanan izlere baktı. Adımını attıkça çevresinde dolanan izler, uğursuz bir şaka gibi birbirine giriyor, iç içe geçiyordu. İzlerin sahibini arıyordu gözleri. Evlat, dedi bir ses. İrkildi, sesin olduğu yere, arkasına baktı. Bir yılan kıvrılmış bedeninden güç alarak doğrulmuş, çocukla bir boy olmuştu. Oğlan donup kalmıştı, bedeni korkudan kaskatı kesilmiş de kumlara saplanmış bir kazık gibi öylece durdu ve yılanın kusursuz gözlerine baktı. Suyundan bir yudum ver, ölmeme izin verme, dedi yılan. Oğlan, gözlerini yılandan alamıyordu. Pullarından yansıyan gümüşi ışığın zarafetine daldı. Su, dedi yeniden. Bu kavrulmuş bedenime hayat ver.

Neden sonra "Olmaz," diyebildi. Sen şeytansın, senin sözünü dinlemem. Annemin kalan ruhunu seninle paylaşmam. Sen Allah'ın evinden kovulansın.

Yılan acıklı bir sesle inledi. Bana yazılan kaderi oynadım. Kötülüğü bedenime giydim, elmayı cezbettim de gönülleri çaldım. Topraktan kıymetli olduğuma inandırıldım. İyilik benim varlığım kadar anlamlıdır. Şer olmadan, hayır olmaz. İnsanı kötü yapan da iyi yapan da benim. Lakin Kevser'in tadından mahrum kalan, bir yudum suya muhtaç olan da benim. Mutlak yazgıdaki tek mağdur benim. Merhametinle kahret beni, bana bir yudum su ver.

Oğlan, geriledi. Adım adım uzaklaştı. İçinde bir yer düğümlendi. Göz göz akıttı gözyaşlarını. Suya baktı, annesinin azalan ruhuna düştü damlalar. Suyun üzerinden bir karaltı geçti, çığlıkla sarsıldı sonsuz boşluk. Başını kaldırıp baktı. Karaltı hızla yılanın üzerine çöreklendi. Aralarında müthiş bir kavga çıktı. Yılan, kıvrak hareketlerle etrafında dönüp havaya tıslıyor, şekilden şekle girip kendini örüyordu. Karaltı yılanı ensesinden kaptığı gibi göğe yükseldi. Gözden kayboldular. Oğlan amaçsızca

göğe baktı. Yanı başına yılanın cansız bedeni düştü. Ardından karaltı, süzülüp yere indi. Gözlerindeki bilgin bakışlarıyla çocuğu süzdü karga. Dedi ki: Evlat, şeytan korkusuyla kandırır seni. Zarafeti ve tatlı sözleriyle, bazen de merhametinle oynar. O ki bir elmayla baştan çıkardı anamızı babamızı. Kimin neye kanacağını bilir, kalbini okur. Ruhuna dokunur. Senin merhametinin kokusunu aldı da gözyaşlarına boğdu seni. Sen ki onlardan olma. Çöl senin yuvan değil, burası kalbi çorak olanların yuvasıdır. Ne arıyorsun burada, kumlara ne soruyorsun?

Babamı arıyorum, onu gördün mü, dedi çocuk. Adem'in iki oğlunu gördüm. Kıskançlığın tohumlarını, bakışların acımasızlığını gördüm. Kardeşin kardeşi öldürdüğünü gördüm. İnceliğimle onu utandırdım. Katilin gözyaşlarını gördüm ama babanı görmedim.

Yutkundu, karganın yorgun gözlerine son kez bakıp yola koyuldu. Güneş artık iyice uzaklaşmıştı. Susuzluktan, yorgunluktan dermanı kalmamış, ayakları çocuktan bağımsız öylece sürükleniyordu. Kızgın kumlara bıraktı kendini. Uzamında siyah bir nokta gördü. O nokta büyüdükçe büyüdü. Gözleri karanlığa boğuldu. Her şey soğudu, elleri ayakları buz tuttu. Büyük bir titremeyle sarsıldı. Sonra üzerine bir sıcaklık sarıldı. Dopdolu bir nefes alıp derin derin karanlığa gömüldü. Gözlerini açtığında etrafını alacakaranlığın tatlı kızıllığı sarmıştı. Başını çevirdiğinde arkasında baştan ayağa kara donlu bir adam gördü. İrkildi. Suyu hatırladı. Su! Diyebildi. Korkma, dedi adam. Tası gösterdi ona, içinde bir avuç su duruyordu dingin. Adamın yüzüne baktı, başını saran kefiyesi ile siyah gür sakallarının arasında kalan kömür gözleri insana güven veriyordu. Kurumuş dudaklarından kumlu kadife bir sesle konuşuyordu.

Bu zalim çölde ne arıyorsun, dedi İskender. Oğlan yattığı yerden doğruldu. Kumda bağdaş kuran İskender ile bir boy oldu. Babamı, dedi. Başına sardığı kara kefiyenin keskin çıkıntılarına baktı çocuk. Ellerini korkakça uzattı ve dokundu. Güveni yeniden hissetti ruhunda. Gülümsedi. Bana yardım et, dedi. İskender kalktı yerden çocuğa sardığı kandurasını alıp giyindi. Baban nerde biliyor musun, diye sordu. Ona Palmira'daki Ahbel Zindanı'ndan söz etti. Yüzüne ümitsizliğin gölgesi düştü. Gökyüzüne baktı. Gidelim, dedi. Güneş kumları kavurmadan...

Oğlan, annesinin ruhuna baktı. Zenubiye'nin incisi ruha kalp olmuş parlıyordu. İskender, küpeye baktı. Şah'ın hazinesinin küçücük bir çocuğun elinde olması ve hikâyesinin Ahbel Zindanı ile devam etmesi, İskender gibi bir çöl aslanını şaşırtmamıştı. Parçalar birleşir ve hikâye olurdu. Baban ne iş yapardı, diye sordu. Çocuk biraz düşündükten sonra, "Sarayda askermiş, annem öyle derdi," dedi. Hikâyesi ete kemiğe bürünmüştü, sadece bir sona ihtiyacı vardı. Kumuldan başka bir kumula yol aldılar. Düzlüğe gelince kumların arasında sayısız insan kemiği ile karşılaştılar. Oğlan öylece durmuş bakıyordu. İskender dedi ki: İnsanoğlu, ölümlü olduğunu öğrendiği günden bu yana öldürmeyi adet edindi. Zulmetmeyi güç sandı. Öldürenler öldürüldü, zalimin yerini bir başka zalim aldı. Din-

lerini, renklerini, topraklarını, altınlarını bahane edip kılıç kuşandılar. Ordular kurup köyleri bastılar. Cihanı kana ve ete boğdular. Kul olduklarını unutup gücü yettiklerini katlettiler. Bu küpe Tedmür Kraliçesi savaşçı Zenubiye'nindir. O ki tüm bu çölleri kanla yıkadı. Zalime boyun eğmemek için zulmetti. Lakin Romalılar onu alt edip boynuna altın zincir geçirip bu çöllerden söküp aldılar. Çöl zalimleri yuttu yerine yenilerini doğurdu. Bu hep böyleydi ve kıyamete kadar hep böyle kalacak.

Oğlan, kemiklere basmadan yürüyor ve konuşmuyordu. Uzakta kayalık bir kanyon göründü. Dev vadiye girdiler. Kumdan kendini kurtarıp yükselen kayaların arasında yürüdüler. İki dev tepenin arasında demirden bir duvarın yanından geçtiler. Demir duvardan gelen tok vurma seslerine, inlemeler, çığlıklar, küfürler karışıyordu. Neden sonra sesler kesildi. Ardından gür bir sesin "Burdasın!" dediği işitildi. Burdasın, biliyoruz! Az kaldı çıkmamıza! O zaman göreceksin kanın karanlığını Zülkarneyn!

Oğlan korkup İskender'in yanına sokuldu. Korkma, dedi İskender. Oradan çıkmalarına daha çok zaman var. Çıkışı kurtuluş zannedenlere acı. Onlar ki iki kere helak olacaklar.

Dev vadiden çıkınca uzakta bir mağara göründü. Oğlan, İskender'e baktı. Yüzünde doğruluğu gördü. Adımları hızlandı. Annesinin kalan ruhunu dökmemeye çalışarak hızlandı. Mağaraya girdiklerinde küçük bir zindanla karşılaştılar. Demir parmaklıklara yönelip baktı oğlan. Zindanda zamana yenik düşmüş bir bedenden arta kalanlara bakıp öylece durdu oğlan. İskender duvara asılı paslı bir anahtarı çekip aldı. Zindanın kapısını açıp içeri girdi. Oğlan babasının önünde diz çöktü. Babasını hatırlamıyordu. Yıllar öncesinden uzun boylu, güçlü kuvvetli bir adam silueti dışında hiçbir şey hatırlamıyordu. Ne birlikte geçirilmiş bir anı ne de sıcak bir dokunuş. İskender, kemik yumruğu açıp içinden küpenin diğer eşini aldı ve tasın içine attı. İncilerin sudaki salınışını izledi. Gözyaşlarını annesinin ruhuna akıttı. Tası kaldırıp kalan suyu içti. Artık özgürdü; annesiz, babasız ve yuvasızdı. Annesinin ruhuyla ruhu tazelendi. İskender elini uzattı çocuğa. Zindandan çıktılar. Nereye gidiyoruz, diye sordu. Rüzgârın kumda çizdiği yazıyı okudu İskender. Yazgına, dedi ve yürüdü. Oğlan ardı sıra takip etti İskender'i. Kumca bir söz dizimi önünde bitimsiz uzanıyordu.

PAULA MODERSOHN-BECKER

DALGALAR VE GÖLGE FESLEĞENİ

Iraz Şensöz

Babam bana böyle diyor. Gölge fesleğeni. Güneşlenmediğim için. N'apayım? Güneşe çıkmayı sevmiyorum. Tenim süt gibi beyaz. Sonra kıpkırmızı oluyor. Derim su topluyor, soyuluyor. Nefret ederim soyulmaktan. En güzeli ağaç gölgesi. Kupkuru, şemsiye altında oturulan kumsalları da sevmem. Mutlaka yeşil olmalı. Ağaç altında uyuklayıp öyle denize girmeli insan. Bizim her yıl karavanla kaldığımız bu koy bol ağaçlı. Babam karavanı ağaçlardan birinin altına yanaştırıyor. Annem kilimi seriyor. Buzdolabı dışarıya çıkıyor. Tenteyi gerip açılır-kapanır masayla sandalyeleri de çıkardık mı, yazlığımız hazır. Kitabımı alıp şezlonga kuruluyorum. Deniz dalgalıysa zaten rüzgâr var demektir. O zaman denize girmiyorum. Şu ilerideki tipsiz oğlanlar denizden çıkmıyor. Dalgaların içine içine balıklama atlıyorlar. Ne sıkıcı. Üstelik eğleniyorlar. Çığlıklar, kahkahalar. Koca sahilde bir onların sesi duyuluyor. Bazen kitap bile okuyamıyorum. Denize

girmezlerse sağa sola koşturuyorlar. Bakındım ama yerlerini tespit edemedim. Karavanlarını bulsam annelerine şikâyet edecektim. Şimdi de tavlayı kumsala indirmişler. Üç kişiler. İki tanesi oynuyor, diğeri tezahürat yapıyor. İki senedir geliyorlar bu koya. Seneye yine burada olurlarsa babama başka yere gidelim diyeceğim.

Geçenlerde bir tanesi yanıma geldi. "Deve güreşi oynar mısın?" demez mi? Birkaç dakika boyunca gözlerimi hiç kırpmadan bön bön yüzüne baktım. O da bana baktı. Sonra gitti. Cevabımı anlamıştır herhalde. Salak. Deve güreşiymiş. Sanki okeye dördüncü arıyor. Ben sizinle oynar mıyım? Hele deve güreşi hiç oynamam. Beline kadar denize giriyorsun. Biri diğerini omzuna alıyor. Alttakiler aşağıda debeleniyor, üsttekiler birbirini düşürmeye çalışıyor. Oyun dediğin şeyde biraz zekâ olur. Bunlar tepişiyor. Annem de kafayı yemiş. "Gitseydin ya, ne güzel arkadaş olurdunuz," diye tutturdu. İstemiyorum ya. Arkadaşa ihtiyacım yok benim. Hâlimden memnunum.

Bugün deniz durgun. Bu sefer kumda futbol oynuyorlar. Taşlarla kale yapmışlar. Birkaç avanak daha bulmuşlar, kendileri gibi. Üstelik onlardan büyük tipler. Tam da önümüzde. Denize girmek için ta koyun sonuna yürümem gerekiyor. Parmak arası terliklerimi karavanın önünde çıkarıyorum. Kumsalda bırakıp denize girmek istemiyorum. Ya biri alırsa veya kumda kaybolursa? Yalınayak kumsalın sonuna kadar yürüyorum. Annem kızacak. "Fazla uzaklaşma," demişti arkamdan. Yapacak bir şey yok. Beyefendiler bütün koyu parsellemiş. Neyse, annem karavanın arkasında küçük tüpte kızartma yapıyor. O bitirene kadar ben dönmüş olurum. Topları tam önüme geldi. Ayağımla bir vurdum, iyice ileriye gitti. Şişman olan cıkcıklayarak söylendi.

"Buraya atsana kızım."

Bana ne. Topunuza sahip çıksaydınız. Ya üzerime gelseydi? Hem ben nereden senin kızın oluyorum? Şişko. İleriden denize giriyorum. Su serin ama güzel. Dibi görünüyor. Sırt üstü yüzmeyi bu sene öğrendim. Bir yandan onları izliyorum. Kumsalda kaldırdıkları toz buradan bile görünüyor. Golden sonra birbirlerinin üstüne çıkıyorlar. Ne keyif ama. Neyse ki onlardan uzakta yüzüyorum. Su çok güzel. Gözlerimi kapatıyorum. Bu sefer sesleri kulağımda. Bunlardan kaçış yok mu? Keşke babamın kulak tıkaçlarını alsaydım. Bütün yaz buradayız. Acaba onlar da mı burada? Kesin öyledir. Okullar açılana kadar gitmezler. Güneş yakıyor. Artık çıksam iyi olacak. Hızlı adımlarla karavana doğru gidiyorum. Hâlâ top oynuyorlar. Şişko olan beni görünce dil çıkarıyor. Ben de ona. Annem kızartmayı yapmış. Çok acıktım. Hemen masaya oturuyorum.

"Güneşte kurutsaydın ya kendini biraz. Sırılsıklamsın evladım. Böyle yemek mi yenir?"

Dudaklarımı büzüp gözlerimi deviriyorum. Annem anlıyor. Önüme koca bir tabak patlıcan, biber ve patates kızartması koyuyor. Yanında yoğurt. En sevdiğim yemek. "Goool!" diye bağırıyor bir tanesi. Diğeri kabul etmiyor. Kavga etmeye başlıyorlar. Babamın kulak tıkaçları geliyor aklıma. Yoksa yemek filan yiyemeyeceğim. Annem

ortalıkta yok. Sessizce karavana giriyorum. Babamı uyandırmadan, eşyalarının olduğu dolaptan henüz paketi açılmamış tıkaçları alıp takıyorum. Oh, be. Şimdi yemeğimi yiyebilirim. Oğlanlardan ikisi kavga ediyor, diğerleri ayırmaya çalışıyor. Hiç ses yok. Gözlerimi başka yana çeviriyorum. Onlar yokmuş gibi davranıyorum. Önüme bakıyorum. Kendi ağız şapırtımı beynimin içinde hissediyorum. İlginç bir uğultuyla beraber. Bir kadın gelip önümde duruyor. Bir şeyler söylüyor. Hiçbir şey duymuyorum. Elini yüzüme doğru sallıyor. Yemeğimi yemeye devam ediyorum. Omzumu dürtüyor. Pes edip kulak tıkaçlarını çıkarıyorum.

“Duymuyor musun çocuğum? Annen nerede diyorum. Annen.”

Su almaya gittiğini söylüyorum. Net hatırlamıyorum. Galiba öyle demişti. Haklıymışım. Tam o sırada iki beşlik suyla geliyor. Kadınla konuşmaya başlıyorlar. Bize kahveye gelmek istiyormuş. Annemin müsait olup olmadığını soruyor. Ev mi burası? “Hem kızlar da oynar,” diyor. Hemen bir bahane bulmam lazım. Şimdi kimseyle uğraşamam. Kadın gidiyor. Anneme gazinoya gazoz almaya gideceğimi söylüyorum. “Bağırma, baban uyuyor,” diyor ama kendisi bağırıyor. İçeriden babamın horlaması duyuluyor. Yürürken bileğimdeki lastik tokayı çıkarıp ıslak saçlarımı atkuyruğu yapıyorum.

Gazino deniz kıyısında, koyun diğer ucunda. Biraz yukarıda kalıyor. Kumsala inen taş merdivenleri var. Bir sade gazoz alıp boş bir masaya oturuyorum. Pipet mavi çizgili. Şişe şeffaf. Masa ve sandalyeler tahta, beyaz boyalı. Yan masada yaşlı bir adam da benim gibi şişeden gazoz içiyor. Ben ona bakarken bir an o da bana bakıp gülümsüyor. Hemen gözlerimi kaçırıyorum. Gülümseyecek ne var? İkimiz de gazoz içiyoruz diye mi yani? Yirmi yaşlarında bir kız denizden çıkıp yaşlı adamın masasına geliyor. Yanında sallanıp adamı ıslatıyor. O da gülüyor. Mutlu görünüyorlar. Ben aynısını babama yapsam nasıl sinirlenir. Belki yaşlanınca o da güler. Güler mi? Sandalyede bacaklarımı sallıyorum. Ayaklarım yere değdi değecek. Gazozum bitmek üzere. Ben pipetten gazozu çektikçe şişeden acayip sesler çıkıyor. Garson gelip “Bittiyse alayım,” diyor. “Bitmedi,” diyorum. İnat değil mi? Elimdeki şişeyi almaya çalışırsan öyle derim tabii. Gidiyor. Burnunu karıştırıyor. Iıy. Midem bulanıyor. Gerçi bazen ben de yapıyorum. Sınıfta kimse yokken ama. Herkesin içinde değil. Kendimden midem bulanmıyor. Ne tuhaf. Gazoz şişesini masaya koyup kalkıyorum. Kasaya gidiyorum. Kadın sakız çiğniyor ve telefonla konuşuyor. Bana bakıyor. “Bir gazoz,” deyip parayı uzatıyorum. Para üstünü veriyor. Telefonda “Ay, ben göbekli erkekleri severim şekerim. Ayarla sen onu bana,” diyor. Giderken burnunu karıştıran garsonun yanından geçiyorum. Yine eli burnunda. Adımlarımı hızlandırıyorum. Uzaktan bizim karavanın önüne bakıyorum. O kadınla kızı hâlâ orada. Oyalanıyorum. Kumsaldaki kayaların üstünde oturuyorum. Annem beni görüyor. “Berna!” Duymazlıktan geliyorum. Bir daha sesleniyor. Bakmıyorum. Babam çağırınca üfleyerek cevap veriyorum. “Geliyorum!”

Karavana gidiyorum. Annem beni gelen kızla kaynaştırmaya çalışıyor.

“Tanışın bakayım. Hadi Bernacığım, oynayın beraber. Melisa da senin yaşında.”

Ne oynaması ya? Ben oyun filan oynamak istemiyorum. Öylece duruyorum. Melisa yanıma geliyor. Annem ikimizi de sırtımızdan kumsala doğru itiyor. Yürüyoruz. Oğlanlar gitmiş. Kumsal boş sayılır. Gidip yan yana kuma oturuyoruz. Bir süre ikimiz de sessizce duruyoruz. Ben bir taş bulup denize atıyorum. Melisa da aynısını yapıyor. Sonra ben bir taş daha atıyorum. O da atıyor. Gülmeye başlıyoruz. Melisa “Kim daha ileri atacak?” diyor. Kolumu iyice geriye çevirip var gücümle atıyorum taşı. Arkasından Melisa atıyor. Neden yarıştığımızı anlamıyorum. “Benimki!” diye bağırıyor Melisa. Hiç sesimi çıkarmıyorum. Taş atmayı bırakıyorum. O da duruyor. Bir süre öyle oturuyoruz. Ben dizlerimi kendime çekiyorum. Annesi ona sesleniyor. Bana hiç bakmadan koşup gidiyor. Kendi karavanlarına doğru yürüyorlar. Güneş artık çok yakmıyor. Biraz daha kumsalda oturuyorum. Dalgaları izliyorum. Annem sesleniyor.

“Berna, duş almayacak mısın kızım?”

Canım pek istemiyor ama oğlanların kumsala geldiğini görünce hemen kalkıyorum. Annem karavandan havlumu veriyor. Duşlar az ileride. Sıra yok. Duşun altına giriyorum. Suyun sesinden başka ses duymuyorum. Hoşuma gidiyor.

DALIN AĞRISI

Semih Öztürk

Dörtnala koşan atlar değil, rediflermiş aslında. İnsan sadece baktığı boşluklarda asılı kalırmış. Hevesle kursak arasında toza dumana kim karıştıysa yediği ömrün helali hoş olurmuş. Topraktan gelenin çamura kesmesi hayırdanmış. Bir gün nasılsın diye soracak olurlarsa iyiyim demeyecekmişsin, ayıpmış. Yarım olmak ödevmiş. Tam bile olsan yarım durmak lazımmış. Dünya, herkese yetecek kadar bir yer kaplarmış. Dağın suyu, ormanın ağacı, sofranın tuzu, gecenin gündüzü eninde sonunda birbirine karışırmış. İnsan, asıl eksildikçe tamamlanırmış. Öğrendim.

***

"Dalları budanan ağaçları düşün. Önceleri şekilsiz, çirkin dururlar. Sonra budandıkları yerlerden filizler gelmeye başlar. Yeşilin ilk tonunu, en tazesini, en güzelini görürsün. Günden güne öyle güzel gürleşirler ki izlemeye doyamazsın. Ağaç büyür, yaprak açar, saçaklanır. Varsa meyvesini toplarsın. Gölgesinde uyursun, uyanırsın. Ama hiç kimse he-

saba katmaz, gövdesinde taşıdığı dalın ağrısı salıncak yarasındandır."

Dedem, her zamanki ağır tavrıyla soru sormadığı halde cevap bekliyordu. Söyleyeceğini söylemiş, kendince yükünü atıvermişti sırtından. "Anladım," diyebildim sadece. Anlamamıştım. Hayatımda ilk defa dedemden gözlerimi kaçırdım. Yalandan bir iki kez öksürerek sesimi düzeltmeye çalıştım, beceremedim. Tekledim. Ben kaçmak istedikçe üzerime geliyordu. Vites küçülten kamyonların titreyerek yavaşlamasını andıran boğuk bir hırıltıyla uzandığı yerden doğruldu ve yavaşça yere tükürdü. "Bak," dedi, "iyice bak şuna." Önce tükürüğü işaret eden parmağındaki bin yıllık tırnağa, daha sonra yere baktım. "Birazdan kuruyacak. Bir varmış bir yokmuş olacak," dedi. "Üzülme. Üzülecek bir şey yok." Sustum.

Dedemin yıllardır solgun bakan gözleri bir çift madeni parayı andırıyordu. Suyu çekilmiş kuyuların hüznüyle çilesini doldurduğu yetmezmiş gibi kanser teşhisi koyan doktorun hiç çekinmeden yüzümüze karşı söylediği sözlerden sonra çoğu şeye boş vermişti. İlk iş sigaraya başladı. "Sen bilirsin, nasıl içilir bu meret?", "Bunların nanelileri de varmış, onlardan da al,", "Bunlar ucuz, bir dahaki sefere kaliteli olanlarından getir bana." Şaşkındım ama yapacak pek bir şey olmadığının da farkındaydım. Dedem, giderayak her şeyin tadına bakmak istiyordu. Önceleri bu duruma itiraz etsem de neyin ne olacağını az çok tahmin edebildiğim için hiç sesimi çıkarmadım. Yüzümüze söylenen gerçeklerden sonra bütün dengeler değişmeye başlamıştı. Üstelemedim. Nasıl istiyorsa öyle olacaktı. Oldu da. Memnundu, mutlu hissediyordu. Onun bu hâlini gördükçe her şeyi unutuyor, küçük kaçamakları büyük maceralara çevirmek için var gücümle çabalıyordum.

Günü tüketmek ikimiz için de başlı başına sorundu. Rutin kontroller ve ilaç saatleri dışında hastane bahçesindeki çamlıkta zaman geçiriyor, gelip geçen kedilerle köpeklere yılışıyorduk. Diğer hastaların salya sümük yakınmalarından tiksinti duyan dedem, hemen hemen hepsiyle ipleri daha ilk günden atmıştı. Kendi dünyamızı kurmuştuk ve ikimiz de garip bir mutluluk taşıyorduk içimizde. Akşam olunca erkenden uykuya dalan dedemin gövdesindeki tepelerden uğultulu sesler geliyordu. Oturup dinliyordum. Bu hâliyle âdeta su alan bir yük gemisini andırıyordu. Korkuyordum. İnip kalkan göğsünün falezlerine çarpan dalgalar hastane odasının duvarlarına vuran ışığın yarattığı gölgelerle birleşiyor, ne zaman baksam uykumu kaçırıyordu. Dedem, aslında her gün biraz daha ölüyordu. İkimiz de bu gerçeği bildiğimiz halde birbirimize çaktırmıyorduk ve aylar sonrası için planlar yapıyorduk. Mesela ilk iş tatile çıkıp hastanenin yorgunluğunu atacaktık üzerimizden. Ama hepsinden önce arazilerin tamamını satarak altımıza güzel bir araba çekecek cebimizi nakitle dolduracaktık. O koy senin bu koy benim gezecek, sağda solda gerekli gereksiz para harcayacak, böylece daha önce hiç görmediğimiz yerleri görecektik. Kafamızda şapka, ayağımızda şıpıdık terlikler, omzumuzda havlu. Ne karışan olacaktı ne

görüşen. Tatilse tatilin en kralını yapacaktık. Kararımız kesindi. Hatta gideceğimiz tatil beldelerinin listesini bile hazırlamıştık. Bu yalana inandığım kadar başka hiçbir şeye inanmadım şimdiye kadar. Titanik batıyordu ve biz keman çalıyorduk. *Songe d'Automne!*

Seksen birinci yaşını seksen ikiden kestiği ümitle yaşayan dedem sigarayı gerçekten çok sevmişti. Aslında intihar ettiğini ikimiz de gayet iyi biliyorduk. Sevgi dediği şey ölümü oyuna çevirdiği çocuk parkının adıydı ve parktaki bütün oyuncaklar bizimdi. Her şey kılıfına uygun ilerliyordu. Farkındaydım. Dedem, daha hızlı batabilmek için ceplerini taşla dolduruyordu. Sigaraya da sırf bu yüzden başlamıştı zaten. Başlarda içine çekmekte zorlansa da sonradan yavaş yavaş alıştı. Takındığı tavırlarla kırk yıllık tiryakilere âdeta taş çıkartıyordu. Kibritle ateşlediği sigarasını parmaklarının arasında artistik hareketlerle bir oraya bir buraya çeviriyor, yetmezmiş gibi biriken külü dökmek için yine aynı kıvraklıkla boştaki parmaklarını kullanıyordu. Çabuk öğrenmişti. Bütün bunları yaparken öyle mutlu görünüyordu ki, hastanenin temizlik görevlilerinden Ali Osman amca gizli gizli çamlıktaki sotede sigara içmemize ses etmiyor, doktorlara ya da hemşirelere herhangi bir şey söylemiyordu. "Olan olmuş artık, varsın içsin," diyerek kendisine ikram ettiğimiz mentollülerden ikişer üçer götürüyor, ağlanacak hâlimize durup dururken gülüyordu. Dedem, ilk başlarda bu güzel hareketinden dolayı tatil planına Ali Osman amcayı da dâhil etmeyi düşündü. Yemesiydi içmesiydi derken bir de keyfimizi kaçırma ihtimalini hesaba katarak bu fikirden çabucak vazgeçti. Sadece ikimizin oynayacağı bir film düşlüyorduk ve mutlaka çekecektik. Dedem yazıyordu, ben yönetiyordum ve pek yakında sinemalardaydık.

"Kanser akciğere önemli ölçüde işlemiş durumda. Ameliyat gerekiyor fakat şöyle bir şey de var ki yüzde yüz temiz olur diyemem. Öncelikle bunu bilmenizi istiyorum. Yine de ne gerekiyorsa yapılacak. İki, üç, belki dört ay bile yatabilirsiniz. Bu süre uzayabilir, kısalabilir. Biraz da size kalmış. Biliyorsunuz böyle durumlarda moral çok önemli bir faktör. Ameliyatla sıkıntılı bölgeyi temizledikten sonrası önemli... Kritik bir eşik diyebilirim. İyi geçinmeniz gerekiyor her şeyle. Özellikle sen delikanlı, dedene dikkat etmelisin. Sizi taburcu etmem şu durumda mümkün değil zaten. Gözetim altında olmanız hepimiz için en hayırlısı. Dediğim gibi, moral çok önemli. Geçmiş olsun."

Onkoloji servisindeki sekizinci gün bitti. Önce labirenti andıran koridorlarda kaybolmadan yürüyebilmeyi, daha sonra ise dinlenme salonundaki sehpanın üzerinde yıllanmış duran tıp dergilerinin içeriğini öğrendim. Dergiler de tıpkı doktorlar gibi aynı şeyi söylüyor: köşeli hiçbir şey! Boşluk, uyku, uykusuzluk, ağrı, yankı ve zeminsiz bir korku. Nereden gelip nereye gittiği belli olmayan boş sedyeler, kanlı çarşaflar, hasta yakınlarının yüzünden düşen bin parça, hızlı adımlarla yürüyen hemşireler, ameliyathaneden anons edilen doktorlar, metrekareye düşen asık suratlar, bir türlü bulunamayan kan, ilaç kokusu, insan kokusu, kan kokusu, mide bulan-

tısı, başımdaki ağrı ve dedem. Bazen onun yerinde olmak istiyorum. İnsanın çekip gidecek olduğu gerçeğinin yüzüne karşı hiç çekinmeden söylenmesi garip ama güzel bir şey. Gerçekliğin altında yatan gizli çekicilik de tam olarak buna benziyor. Acıdan bile zevk almamızı sağlıyor, alışmamızı, onunla barışık yaşamamızı, beklememizi. Hem inkâr ettiriyor hem kabul. Doktor da biz de gayet iyi biliyoruz; hiçbir şey değişmeyecek. Değişmesin.

Hastanede zaman geçmez. Özellikle akşamları. Oyalanacak bir şeylerin yoksa inat eder, öylece durur. Bir türlü geçmeyen zamanın vazodan hiçbir farkı yoktur. Koyduğun yerden kaldırmadığın sürece oradadır. İçine çiçek koymuşsun ya da koymamışsın değişmez. Sadece durur. Zaman, soğuk bir cam olarak vardır ve ağırdır. Sessizlik, bıçak sırtı keskinliğinde bir ambulans sireni ya da acil servisten kopan çığlık bazen hayatı sorgulaman gerektiğini hatırlatır. Yaşıyor olmaktan utanırsın, saklanacak kuytu köşe ararsın, bulamazsın. Ortadasındır. Ortada olma hâlinin utancı başka hiçbir şeye benzemez. Hırsızlık, dolandırıcılık, yalan hepsi solda sıfır kalır. Buna hayat diyorlar, ötesine yaşamak.

Kötü kokan refakatçi yemeklerine alıştığım gibi hastaneden yükselen seslere de alıştım. Nasıl ki o yemekleri nefesimi tutarak yutuyorsam sesleri de nefesimi tutarak sindirebilmeyi öğrendim. Herkes uykuya dalınca ilk iş koridordaki taşları saymaya başlıyordum. Sanki akşamdan akşama sayıları değişecekmiş korkusuyla düzenli olarak yoklama alıyordum. Bir ara sekiz yüz elli iki tane kare fayansı tek tek dizen ustayla tanışmak bile istedim. Her kareye bir adım sığdıracak şekilde oradan oraya yürüdüm, nöbetçi hemşireyle göz göze gelince utandım. Tabelalardaki çok maddeli kuralları okudum, hiçbir şey anlamadım. Kapıların altından boşluğa sızan sabit ışıkları seyrettim. Daha önce hiç görmediğim annemle babamı özlemek için sıktım kendimi, özleyemedim. Gözlerimi dünyaya açtığım gibi karşımda dedemi gördüm. Ağaçtan oyduğu oyuncak gemiyi, ormandan getirdiği köpek yavrusunu, balıkçılık yaparken batan geminin mürettebatını kurtarmasını, yoksul evlerin kapısına sabaha karşı bıraktığı palamut balıklarını, üç öğün demlediği çayı, yol ortasında gördüğü her taşı ayağıyla kenara doğru itmesini, saçlarını daima geriye taramasını, oduncu gömleğindeki kahverengi kokuyu, diktiği fidanları, baktığı uzakları aklımdan çıkarmadım.

Dedem, eskiden güçlü bir insandı. Atmacayı andıran bakışlarıyla çoğu umutsuzluğun canına bir çırpıda okuyabiliyordu. Ormandan yüklendiği odunları omzunu hiç düşürmeden evimizin önüne kadar taşıyor; vadilerden, patikalardan ve uzak köylerden geçiyordu. Yine de bir kez olsun yoruldum dediğini duymadım. Teknesinin dümenini nasıl kavradığını, ağlara nasıl ha gayret asıldığını, geceyi gündüze hiç usanmadan nasıl kattığını biliyordum. Dönüşünü dış kapının eşiğinde bekler, beklerken zaman geçsin diye kendi kendime oyunlar kurar, o sırada da uykuya dalardım. Gördüğüm rüyada dev dalgaların arasında batıp çıkan bir tekne olurdu, dümeninde dedem. Yaklaştıkça uzaklaşan, uzaklaştıkça

da silikleşen bir görüntünün arasında sıkışıp kalırdım. Gün gibi, bazen yıl gibi uzun gelirdi. Geçmezdi. Geçmediği gibi bitmezdi de. Çocukluğumu düşündükçe gözümde sadece dedem canlanıyordu. Hal böyle olunca hatırladığım, kokusunu duyduğum, sesini düşlediğim her ne varsa yük olmaya başlıyor, canımı acıtıyordu.

Diğer hastalar günden güne çökerken dedemde en ufak bir halsizlik belirtisi bile olmadı. Hiçbir şeyden şikâyet etmediği gibi verilen yemekleri sessizce yiyor, ilaçlarını tam saatinde alıp tam saatinde uykuya dalıyordu. Hastanedeki onuncu günümüzde çıkan tahlil sonuçlarına bakılarak ameliyata karar verildi. O zaman işin rengi bir miktar değişse de bozuntuya vermemeye karar verdik. Ne olursa olsun moraller bozulmayacaktı. Yapmamız gereken tek şey bizden istenenleri yerine getirmekti. Sonrası iyilik sağlıktı. Sonrası o koy senin bu koy benimdi. Üstelik atın ölümü arpadan olsundu. Biz ne badireler atlatmıştık, bunu da atlatacaktık. Sakin olmak, akıllı davranmak en doğrusuydu. Sonuçta buraya iyileşmek için gelmiştik. Tedavi için ne gerekiyorsa yapılacaktı. Tıp bilimine güvenimiz sonsuzdu, bunu da özellikle belirtmiştik. Korku, umutsuzluk, yılgınlık ve tembelliğin hayatımızda yeri yoktu. Öncelikle bunlar yasaktı. Şimdi sadece önümüze bakmalı ve çıkacağımız tatili düşünmeliydik.

Dedem, uzandığı yerden doğrulup, "Yaklaş," diye fısıldadı.

"Sevgilin var mı?"

"Yok dede. Niye sordun?"

"Olsun."

"Nasıl olsun?"

"Ne bileyim. Genç olan sensin. Ben mi öğreteceğim sana nasıl sevgilin olacağını. Olsun işte. Yeter bu kadar yalnızlık. Ben bakarım başımın çaresine bundan sonra."

"Yalnız olduğumu nerden çıkardın? Gül gibi geçinip gidiyoruz işte. Üçüncü kişiye gerek yok."

"Sen öyle san."

O gece uzun uzun konuştuk. Dertleştik, şakalaştık, gülüştük, sustuk. Hatta bir ara taş kâğıt makas bile oynadık. Ne olursa olsun yılgınlık, umutsuzluk, karamsarlık yoktu. Çıkınca tatil, deniz ve bol bol güneş vardı. Zaten ameliyat dedikleri şey neydi? Uyuyacaktı ve uyanacaktı. "Çocuk muyum canım ben, neden korkacakmışım!" diye söylenip durdu kendi kendine. Korkmadığını, her şeye hazırlıklı olduğunu, güçlü hissettiğini de ayrıca belirtti. "Keşke çocuk olsaydın," dedim fısıltıyla, "keşke." Duymadı.

On ikinci gün dedemi almaya geldiler. Verdikleri uzun ameliyat gömleğini giymesine yardım ettim. "Deli gömleğine benziyor bu," dedi. Hepimiz güldük. Gerçekten de deli gömleğine benziyordu. Şekilsiz, çirkin, soluk bir bez parçası. Giydirirken elim eline değdi. Titriyordu. Hiç ses etmedim. Bir şey diyecek diye ödüm koptu. Yavaşça sedyeye uzandı. Yardım istemedi bu sefer, tek başına çıktı. Kafasını çevirip pencereden dışarıya doğru baktı. Bir süre öylece boşluğu izledi. Anladım. Vedalaşıyordu. Gözünün gördüğü her şeyle bir bir vedalaşıyordu. Derin bir nefes aldı. "E haydi," dedi, "gidelim artık."

Koridora çıktık. Fayansların arasındaki yapıştırıcı madde aşınmış olmalı ki sedyenin tekerlekleri üzerinden ge-

çerken titreşim yapıyor. Sayarken farkına varmamıştım. Bir elimle sedyenin demir korkuluğu tutuyorum. Soğuk. Kolumdan yukarıya doğru ince bir sızı yürüyor. Üşümek değil bu. Susamaya benziyor. Sanki bir bardak su içsem rahatlayacağım. Dedemin bakışlarını üzerimde hissediyorum. Ben yine yere bakıyorum, o yüzüme. Hissediyorum. Kafamı çeviriyorum, göz göze geliyoruz. Ağır, zor ve foyası ortaya çıkmış bakışlar. Sanki yüzüme değil de aynaya bakıyor. Sanki doyamamış da, pencereden bakmaya devam ediyor hâlâ. Soru sormadığı halde cevap bekliyor yine. "Gidelim," diyor. "Kandıralım şunları ve kirişi kıralım!" Sekiz yüz elli iki tane kare fayans ayaklarımın altında çoğaldıkça çoğalıyor. Bastıkça kırılıyor, tuzla buz oluyor. Dedemin gözleri "Gidelim," diyor, "yaylalara gidelim."

Gideceğiz.

"Tedaviye cevap vermezsem kamyonu fazla kurcalamayın tamam mı? Tepeden aşağıya doğru salıverin gitsin. O yolunu nasıl olsa bulur, merak etme. Yatağın altındaki çantada mızıka var. Çalmayı öğrenirsen sevinirim. Her şey için teşekkür ederim."

Dalları budanan ağaçları düşündüm.

Yaz bitti.

Pencereyi kapattım.

İYİ NİYET

Merve Kurun Aksoy

"Çok düşünüyorsun," diyor. Kafasında üç tel saç kalmış. O da yüzünün bitip saçlı derisinin başladığı yerde. Çok güzel tarif ettim. Onca sene, dermatoloji kliniklerinin bekleme salonlarında broşür karıştırmış kadınım. "Düşünme bu kadar, her şey olacağına varır." Verandada kahve içiyoruz. O, içemiyor ama yine de önünde durmasını seviyor. Arada, fincanı tabağından ayırıp dudağına dokunduruyor. Konuşurken eli hep karnında. "Bak, ağrı na buradan bir giriyor," karnının üzerinde parmak uçlarıyla hayali bir yolun tarifini çizerken gözlerimi kaçırıyorum, "böyle dolan dolan, sonra da tam şurada bitiyor. Ama o daha bitemeden, ah, na buracıkta, yeniden..."

Masanın diğer ucunda enişte oturuyor. O konuşurken, elini sağdan sola sallıyor enişte. Sanki hayali bir dondurma kutusunu kaşıkla kazıyor. Onun duyamayacağını düşünerek, "Her yerini, her yerini," diyor. "Ne diyorsun Ekrem'im?" diye soruyor o zaman anlatmasına ara verip. "Hiç Saime, yaptığım

yeşil zeytin patladı ya geçende, bidondaki su mutfağın her yerini batırdı ya hani, onu anlatıveriyordum kıza." O zaman Sezgi, uykudan uyanır gibi ağır ağır kaldırıyor başını telefonundan. Fırsat bu fırsat, "Çayları döküver kızım," diyorum ben de, fokurdaya fokurdaya mutfağa gidiyor. İlişmesen senelerce sandalyesinde oturup telefonunu kurcalar durur. Mevsimin döndüğünü, yaz evini kapatıp gittiğimizi bile anlamaz. Hem kızıyorum, hem üzülüyorum. Üzülüyorum daha çok. Eskiden kızardım, bir işin ucundan tutuverdiği yok, derdim. Sonra, bilgisayarın başında oyuna dalıp yemek yemeyi unutan çocuğu duyunca... Ölmüş dediler ama bilmem tabii, tevatür olabilir.

Sezgi, çay tepsisiyle balkona çıkana dek konuşmuyor o. Enişte, asmanın altına inip sigara yaktı ya, ona bakıyor. Çaylar önümüze konulunca dirseğiyle karnımı dürterek:

"Bak bak, diyor, bu kaçıncı sigarası oturduğumuzdan beri, eh, üzülmeyeyim mi ben şimdi, hiç acımıyor bu adam kendine, ona bir şey oluverse kim bakacak bana?"

"Çayın iyi, değil mi abla, fazla demli dökmemiş değil mi kız?"

"Çok çok iyi maykocuğum, zaten içeceğimden değil de, işte."

Benimki bisikletiyle çıkıp geliyor. İki yanına iki poşet takmış.

"Neredesin? Ablanlar geleli çok oldu."

"Eh," diyor, yüzü ifadesiz bir öfkenin ardında kayboluyor. "Sen demedin mi dondurmayla çerez yok diye?"

"Dedim de, oyalan demedim."

"Eh valla bak hanım, bir sinir oluyorum böyle yaptığın zaman..."

"Şişşt, Hikmet, sus bakayım oğlancığım, üzmeyin birbirinizi, değer mi?"

Susup poşetleri aşağıdan elime tutturuyor. Ben dondurmayı içeri götürürken o, asmanın altına geçip kamp taburelerinden birine oturuyor. Zaten iki tane var. Bu, geçen yıllarda yürüyüş grubuyla Kaz Dağları'na kamp yapmaya giderdi ya, o zamandan kalmış. Aslında bana bir zararı yoktu ama kendim o kadar yürüyemediğimden kıskandım mı ne, kavga çıkarıverdim de gitmedi bir daha. Aman, iyi de oldu, kadınlı erkekli yürüyüp geceliyorlardı dağ başlarında. Hoş mu yani, kız babası bir adamsın sen, yakışıyor mu sana?

Ne diyeceğim bak, diye dürtüyor yine karnımı mutfaktan dönüp yanına oturunca. Sezgi odasına gitmiş herhalde. Enişteyle benimki asmanın altında birine küfrediyorlar ama kime olduğunu duyamıyorum. Söylediklerine aklımı veremediğimden sustuğu zaman bir belirsizliğe kafa sallamaktan başka bir şey yapamıyorum.

"Rahmetli anacığım, bunlara bir ad takmıştı, dinle bak, ahtapot diyordu, ahtapot."

"Kime, diyorum." Kaşlarını yukarı kaldırıp başıyla üst komşuyu işaret eder gibi bir hareket yapıyor. Anlamıyorum ne demek istediğini, fazla da üstelemiyorum o yüzden.

"Sezgi nereye gitti abla?"

Dudaklarının köşelerini aşağı sarkıtıp avuçlarını yukarı açıyor. Odasına gitmiştir o, diye mırıldanıyorum. Benimki asmanın altından sesleniyor:

“Çaylarımıza bakıver.” Soğursa soğusun, diye düşünerek mutfağa gidiyorum, buraya getirivereyim çaydanlığı, böyle gir çık yapmaktansa. Ocağı açıp suyu biraz daha ısıtırken mutfak camındaki yansıma bakıyorum. Yüzümü net göremediğim halde dudak üstlerimdeki bürümcükler, saçımın tepesindeki açılma gayet belirgin yahut bana öyle geliyor. Ankara’ya dönünce, ilk iş kliniğe gidip şu saçımla yüzüme bir PRP yaptırayım. Çaydanlıkla mutfaktan çıkarken üst kattan güp diye bir ses gelince, işkilleniyorum. Çaydanlığı merdiven ağzına koyup yukarı çıkıyorum, kıza bakmaya. Kapısını tıklatıyorum, olduğu yerden sesleniyor: “Ne var?”, “Bir şey mi düştü? Bir gürültü duydum da.” “Kitap düştü, kitap!” diye bağırıyor. Kitapmış, ölü domuz gibi güpledi ayol, ne kitabı bu. “İyi,” deyip aşağı iniyorum. Kendimi tembihlediğim halde merdiven ağzındaki çaydanlığa çarpınca parkeler mahvoluyor. Hikmet panikle geliyor, marifetimi görünce başlıyor bağırmaya. Ablası dışarıdan sesleniyor o zaman titreyen sesiyle, “Üzme kızı oğulcuğum, bırak,” diye. Susuyor. Çaydanlığı mutfağa götürüyor, ben de yerleri paspaslıyorum. Çay ziyan oldu ya, dondurmayı çıkarayım deyip cam kâselere azar azar koyuyorum. Biri, malum hastalıktan yiyemiyor, tüm iç organları... Diğeri şekerden. Yine de seviniyor enişte dondurmayı görünce. Cebinden kullanılmış bir çakı çıkarıp önüme koyuyor, “Al,” diyor, “Almanya’dan getirdim bunu.” Çakıyı camın önüne bırakıp yanına geçiyorum. Gözleri ıslanmış biraz. “Eylülün geldiği nasıl da belli oluyor,” diyorum kollarımı tutarak. O, önündeki dondurma kâsesine bakıyor. “Kaç yıl oldu ki şöyle doya doya dondurma yiyemedim,” diyor. Cümlenin sonuna doğru sesi titreyip sönüyor. Ona dönüyorum, teselli edip sırtını okşayacakken gözlüklerindeki yansımı görünce aklıma kırışıklıklarım ve seyrekleşen saçım geliyor. Ankara’ya döneyim bir, diye mırıldanıyor, dondurmamı elime alıyorum. Yanımda sessiz sessiz ağlamaya başlıyor. Dondurmayı bırakıp ona dönemiyorum bu kez, teselli etmek için tek bir sıcak, ışıklı, güzel kokulu söz bulamıyorum ve onun yerine burnumu çekerek “İnşallah ben buradayken ölmez,” diye dua etmekle yetiniyorum.

SORUŞTURMA

SAİT FAİK

Devlet adamı olarak kimi beğenirsiniz?
Hiç kimseyi beğenmiyorum.

Takdir ettiğiniz parlamenter kimdir?
Bilmiyorum.

Beğendiğiniz başyazar?
Hiç birini sevmem.

Fıkracı?
Vâlâ Nurettin.

Şair?
Her hâlde Yahya Kemal değil. Melih Cevdet.

Hikâyeci?
Orhan Kemal.

Sahne san'atkârı?
Hepsinden nefret ediyorum.

Perde san'atkârı?
....

Ses san'atkârı?
Hiç birini dinlemem.
En korkuncu Celâl Şahin.

Karikatürist?
Hepsini severim.

Röportaj muharriri?
Yaşar Kemal.

Beğendiğiniz romancı?
Osman Celal'den başka kimseyi tanımıyorum.

İnci Mecmuası, 29 Aralık 1952.

SORUŞTURMA

AYŞE SARISAYIN

Devlet adamı olarak kimi beğenirsiniz?
Mustafa Kemal Atatürk

Takdir ettiğiniz parlamenter kimdir?
Şafak Pavey

Beğendiğiniz başyazar?
Uğur Mumcu

Fıkracı?
Mine Söğüt

Şair?
Behçet Necatigil

Hikâyeci?
Füruzan

Sahne san'atkârı?
Genco Erkal

Perde san'atkârı?
Türkan Şoray

Ses san'atkârı?
Bülent Ortaçgil

Karikatürist?
Semih Poroy

Röportaj muharriri?
Eray Ak

Beğendiğiniz romancı?
Selim İleri

Öykülem, Şubat 2018.

VILHELM HAMMERSHØI

MERKEZKAÇ YÜREĞİNDE

Emirhan Burak Aydın

Onunla görüştüğünü iddia eden çok kişi var. Ben onlardan değilim, iddia etmiyorum, Fuat Atadan ile bizzat aynı sofrada bulundum. Yanımızda o dönemin Amerikan Büyükelçisi Sermet Yavuz, peşine düştüğü bazı derin devlet kişileriyle ismini duyuran Cumhuriyet Savcısı Deniz Mermerli ve doğudaki başarıları ya da birçok insan için acımasız kararlarıyla tanınan emekli Binbaşı Orhan Bora vardı. Ben Sermet Bey'in asistanı olarak oradaydım. Kendisinin uzaktan akrabası olmasam o masaya yaklaşamazdım bile. Kan bağının ne kadar önemli olduğunu bazı hadiseler yaşandıktan sonra idrak ediyor insan. Kendi başınıza kazandığınızı ya da hak ederek yenildiğinizi düşündüğünüz savaşların neticesinin damarlarınızda akan sıvıya ne kadar bağlı olduğunu kavramak, kişiyi çocukluktan yetişkinliğe taşıyan köprülerden biri sanırım. Ben o köprüyü Sayın Fuat Atadan'ın anlattığı, hayatımda duyduğum en tuhaf hikâyeyi dinlerken aştım. Evet, köprüyü

geçtim ama şu an nerede olduğumu tam bilmiyorum. Varlığımdan şüpheliyim hatta. Otuz yaşında olmadığımı hatırlıyorum. Bir de o dumanlı yemek sofrasında sessizce Atatürk'ün öz be öz torununu dinleyen koca adamların yüzlerine yerleştirdikleri ifadenin ardında neyin yattığını anladığımı... Keşke hatırlamasam bunları. Keşke bu otobanda olmasam. Pişmanlığın pençesindeyim, bu sıcak asfaltın üstünde, adımlarımla beraber eski bir fikrin gölgesiyim artık galiba. Ellerimde bir ağaç yetişebileceğini, ölmeden hemen önce fark etmişim sanki. Oysa ölmedim de. Galiba. Sadece ismim, damarlarım, kan ve zaman... Sıkıştırılmış kumla yapılmış bir ayna gibi. Ya da değil.

O akşam ise Fuat Bey masaydı ve Irak'taki işkence görüntüleriyle ilgili Orhan Bey'in ne düşündüğünü sordu. Bush özür dilemişti ama Rumsfeld'in istifa edeceği düşünülmüyordu. O âna kadar gayriciddi mevzuların konuşulduğu, kahkaha atılmasa da sıklıkla gülümsenen sofranın merkezine elektrik yüklü bir bulut çöktü. Duyduğum kadarıyla Fuat Bey böyle biriydi, insanları rahatsız edecek noktaları bulmayı seviyordu. Her şeyden çok sohbetin renkli geçmesini isteyen bir adamdı. Masada benden sonra en genç zat olmasına rağmen hem soyadı, hem de dolu dolu yaşadığı hayatının getirdiği olgunluk sebebiyle kendisinden yaşça büyük koca adamları tedirgin edebiliyordu. Tarihi bir kuvvetin devamıydı.

"Savaşın ne demek olduğunu benim kadar siz de biliyorsunuz," dedi emekli binbaşı, "İnsana kendisinde daha önce sahip olduğunu bilmediği yetenekleri öğretirken karanlık yanlarını da ortaya çıkarıyor."

"Peki bu karanlık tarafımızın ortaya çıkması zaruri midir?" dedi Fuat Bey de. "Ya da şöyle sorayım. Savaş alanında bu karanlık tarafın olması devletin bekası için faydalı mıdır?"

Hafiften öksürdüm. Askerliğimi yapmamış, topal ayağım yüzünden çürük raporu almıştım. Kafamı dağıtmak için masadaki acılı ezmeden yedim. Devletime başka biçimlerde de hizmet edebilirdim. Tabii devlete hizmet etmekle ülkeye hizmet etmek arasında da fark var. Birinde boyun eğiyorsun, diğerinde yoldaşlık ediyorsun. Bunu otobandayken, yapayalnız kaldığım belirsiz saatler, günler, yıllar içinde anladım.

"Başladı bizimki ahretlik sorularına yine," diye muhabbete katıldı Savcı Mermerli. "Yahu Fuat, ne güzel balık yiyor, rakımızı içiyoruz. Niye bu mevzulara giriyorsun?"

"Kötülük, geçmişte mıhlanmış halde durur," diye kimseyi umursamadan konuşmaya devam etti Fuat Atadan. "Hiçbir söz, bilmem kaç yıl önce çakılmış o çiviyi çekip çıkaramaz. Tarihin gücü de budur beyler, hadiseler yaşanıp bitmiş gibi görünse de hayalet gibi aramızda dolaşırlar. Onları silip atmak imkânsızdır. Benim asıl derdim, adaletin hangi kürsüden dağıtıldığı. Öbür tarafta Allah herkes hakkında ne düşündüğünü söyleyecek, herkesin günahı ile sevabı mizanda ölçülecek deniyor. Ama burada ne yapacağız? Bir aklımız, kendi varlığını sorgulayabilme, kendinin farkında olma yeteneğimiz var, en büyük sorumluluk da bu. Sonra bir şeyle karşılaşıyorsun, anlayamayacağın,

senden daha eski, senden daha acımasız bir şeyle. Ve donup kalıyorsun. İnsanın insana yaptığı işkenceyi anlıyorum ama kabullenemiyorum. Basit bir mevzu, birçok açıklaması var ama...”

Akşam boyunca tek kelime etmesem de o an kendimi tutamadım. Belki ben de sarhoş olmaya başlıyordum. Belki de böyle büyük laflar eden bu adamdan biraz bıkmıştım.

“İnsanın bir hayvan olduğunu unutmaya çalışıyoruz efendim,” dedim. “Kıyafet de giysek, devasa yapılar da inşa etsek, dili şiirlere, sesi şarkılara dönüşecek şekilde bükebilsek de hâlâ hayvanlar dünyasına aitiz. Din, bilim, edebiyat, hepsi ilkel güdülerimizin ürünü aslında. Çalışma biçimleri tamamen farklı olsa da ortak noktaları aynı. Hâlâ en büyük derdimiz, kendimizi doğadan nasıl ayrı tutacağımızı keşfetmek.”

Fuat Bey gözlerimin içine baktı. Güzel konuşmuştum. Bana saygı duyacağını düşündüm ama cevap vermedi. Hem orada, hem de çok uzakta bir noktadaymış gibi baktı yüzüme. Konuşmaya tekrar başladığında eli titriyordu ama bunun farkında değildi. Bana sinirlendiğini, başka insanların ruh halleriyle ilgilenemeyecek kadar içine dökük biri olduğunu sanmıştım o zaman. Şimdi başka bir derdi olduğunu anlıyorum.

“Grup psikolojisi,” dedi Fuat Bey. “Hayvan sürülerindekinden çok daha korkutucu bir lider açlığımız var, bunu kabul ediyorum. Kabile şefinin söylediklerini yaptığımız sürece günahlarımız onun hanesine yazılır, biz de sadece emirleri yerine getirmiş oluruz. O adamların başına işkence için taktıkları siyah çuvalları görünce aklıma yaşadığım bir hadise geldi. Bence bu mevzuyla ilgili, değilse de bir gün olacak. Doksan iki yılında, şimdilerde sizin de tanıdığınız başarılı bir iş adamıyla beraber Ankara’daydık. Adına Remzi diyelim. Beni tanırsınız, paranın yakınında durmaktan zerre haz etmem. Zenginliğin bir tür akıl hastalığına dönüştüğüne birçok kere tanıklık ettim. “Remzi” de her sıkıntısını mal varlığıyla çözebileceğine inanlardandı. Aynı bunun gibi bir masadaydık, milletvekili bir tanıdığım da oradaydı. Masadayken bu tanıdığım kulağına dertli bir durum geldiğinden bahsetti. Fakirlik yüzünden karısı ve kızının terk ettiği bir adam, kaç zamandır evinden çıkmıyormuş, mahalleliler adam için seferber olmuş, karnını doyuruyor, temizliğine yardım ediyorlarmış. Terör olaylarının arttığı dönemlerdi. Milletvekili arkadaşım, ona da Ferhat diyelim, halkın güzel haberlere ihtiyaç duyduğunu söyledi. Yanımıza bir gazeteci de verirse, bu adamı ziyaret eder miyiz, diye sordu. Teklifini kabul ettim.

“O günlerde epey yalnızdım, çekingendim ama dünyaya güvenim daha büyüktü. Belki benim büyük yanılgım da her şeyi bir düzene oturtabileceğime dair kararlılığım, devletin her derde karşı bir çözüm aracı olarak kullanılabileceğine inanmamdı. Hava soğuktu. İçimizdeki sıcaklık, arabanın camlarında bir sise dönüşerek dışarısıyla bizi birbirimizden ayırmıştı. Önce gazeteciyi aldık. Onu tanımıyorsunuz, keşke tanıyabilseydiniz. İhsan Sepetçi. Güzel, zeki bir delikanlıydı. O günden iki yıl sonra Suriye sınırında bir karakolda haber pe-

şindeyken kendi canına kıydı. İş adamı arkadaşım "Remzi" ile milletvekili "Ferhat" hususi arabalarıyla geldikleri için İhsan'ı benim arabaya aldık. Korunmam için yanıma verilen jandarmalarla rahat etmeyeceğini hissetmiştim. Ama benim yanımda da çok rahat ettiğini söylemeyeceğim, çünkü hiç beklemediğim bir tartışmanın içine girdik.

"İhsan, hemen soyadımla ilgili sorular sormaya başladı. O ara bu konu yine gündemdeydi. Atatürk soyadının büyükannemden başlayarak bizlere verilmemesine içerleyip içerlemediğimi öğrenmek istiyordu. İçerlemiyordum. Dedemin bu kararla neyi hesapladığını tahmin edebiliyordum zaten. Ayrıca daha sonra soyadımı tekrar Atatürk yapabilme fırsatlarım da olmuştu ama ben kabul etmemiştim. Bu ailede sadece dedem hak ediyordu o soyadını, bize onun ve milli iradeni tecellisi olan meclisin kararını sorgulamak düşmezdi. Sonra İhsan, ülkenin geleceğinde umut görüp görmediğimi öğrenmek istedi. Bunlar tabii ki kayıt dışı bir sohbet olacaktı. Ben de umudumun asla sona ermeyeceğini söyledim. Dedemin açtığı yolda devam edersek, muasır medeniyetler seviyesine ulaşırsak falan diye konuşurken sözümü kesti. Lafımı kesen nadir insanlardan biridir İhsan. Sırf bu sebeple yüzündeki beni, kıvırcık saçlarını unutmuyorum. Kaşlarını çattı, ülkece liderlerin peşinden gitmek yerine başka yollar icat etmemiz gerektiğini söyledi. Ona göre dedemin yaptığı en iyi şey insanları bir yola sokmak değil de, halka başka gerçeklikler yaratabilme şansını vermesiymiş. Hayalperest olduğunu, ülkenin bir tane daha büyük lider ortaya çıkaramadığını, o yüzden kendisinin izinden gitmenin en doğrusu olacağını söyledim. Böyle devam edersek bir sonraki liderin beklediğimiz gibi biri olmayabileceğini iddia etti.

"Tam İhsan'a karşı çıkacaktım ki araba durdu. Şoförüm, ruhu şad olsun, Demir Bey kapımı açtı, sigaramı uzattı. Jandarmalar etrafımı sarmadan önce dumanı içime çekerken çevreye göz gezdirdim. Bu mahalle bizi istemiyordu. Pencerelerden, titreyen sokak ışıklarından anlamıştım. Tamam, sürekli el üstünde tutulmayı arzu eden biri değilim ama kimsenin karşılamaya gelmemesi de tuhaftı. Niyeyse yabancı topraklara adım attığımı hissetmiştim. On dakika sonra muhtarla beraber Ferhat ile Remzi de geldi. Saat akşam dokuzdu. Muhtar elimi öpmeye yeltendi, izin vermedim. Adam durmadan konuşuyordu ama hiçbir şeyden şikâyet etmiyor, ricada bulunmuyordu. Ziyaret edeceğimiz kişinin hâlinin ne kadar kötü olduğundan bahsetse de durumu kabullenmiş gibiydi, zaten mahalleli yardım da ediyordu. Neredeyse buraya boşuna geleceğimizi söyleyecekti. Yorum yapmadım, sessizce dinledim ve etrafıma bakındım.

"Sokak öyle karanlıktı ki zamanın başlangıcından beri ışığın burayı mesken bellemediğini düşünürdünüz. Bazı hayvanlar tehlike yüzünü göstermeden önce teyakkuza geçer hani. O anda kollarımdaki tüylerin diken diken olduğunu hissettim ben de. Hep beraber adamın oturduğu iki katlı binaya geldik. Pis bir koku sarmıştı içeriyi. Kapıyı tıklattık, neredeyse yerlere ka-

dar eğilerek evine kabul etti bizi. Kel, büyük burunlu biriydi, tığ gibi inceydi. Ferhat ile Remzi adamın hâlini hatırını sordu. Ben de nereli olduğunu, mesleğini öğrenmek istedim. Askerler o sırada evi geziyorlardı. İhsan'ın onları da incelediğini gördüm. Hoşuna gitmemişti belli ki. Neyse, biz gariban adama kendisi gibi birçok kişinin faydalanacağı bir hayır işine gireceğimizi, bu organizasyonun yüzü olmasını istediğimizi anlatıyorduk, adam da öyle boş boş bakıyor, arada Allah razı olsun kabulünden bir şeyler diyordu. Benden çok Ferhat ile Remzi konuşuyor, ben de arada sırada birkaç babacan cümle kuruyordum. Gözlerim duvarlardaydı. Her taraf halıyla kaplanmıştı. Ceylanlı, kaplanlı, geyikli halılar. Sanki duvarlarda bir şeyi saklıyorlardı."

Fuat Bey geçmişi o an, hatırlayarak yaşıyor gibi duraksadı. Titreyen ellerini kaldırdı, gerçek olup olmadıklarını kontrol eder gibi inceledi ve rakısını bir dikişte bitirdi. Otobandayken ben de bunu yapıyorum bazen. Rakı içmiyorum ama gerçekler mi diye ellerime bakıyorum yani.

"Hikâyenin buradan sonrasına inanmayabilirsiniz," diye devam etti söze Atatürk'ün torunu, içki masasıdır, ne anlatıyor bu adam diyebilirsiniz. Ancak gördüm her şeyi. Ayağa kalktım, halılardan birine elimi değdirdim. Sıcak ve ıslaktı. Arkada nabız gibi bir şey atıyordu. İhsan ağzının içinde kül tadı olduğunu söyledi. Ne zaman yanıma gelmişti bilmiyorum. Askerler ortada yoktu. Söylenen cümleleri ağır bir uğultunun altından, zorlukla duyabiliyordum. Remzi'ye döndüğümde kaç dakikadır aynı sözü tekrar ettiğini fark ettim. Terlemişti. Ferhat yere yatmış, kan kusuyordu. Halıyı kaldırdım, arkasında yemyeşil bir balçık vardı. Başımı uzatsam başka bir diyarı göreceğimi hissettim. İhsan buradan çıkmamız gerektiğini söyledi. Kolumdan tutup beni çekiştirdi. Daireden çıktığımızda durdum. Aşağıdaki bodrumdan tuhaf inlemeler, hızlı nefes alıp verişler duyuluyordu. Paşam aşağı inmeyin, rutubetlidir, dedi evine geldiğimiz adam. Kel olmadığını, kafa derisinin yüzüldüğünü o an fark ettim. Paşa değilim, dedim. Ve bir adım daha ilerledim bodruma doğru. İçim korkuyla dolu olsa da, İhsan beni çekiştirse de aşağı inmem gerekiyordu. Cesaret değildi bu, ölümün yüzünü görmüştüm daha önce ve ondan kaçmam gerektiğini bilecek kadar aklım yerindeydi ama bir şey beni çağırıyordu, vücudumun kontrolünü kaybetmiştim. İhsan ile beraber bodruma indik. Aynı yeşil balçık buraya da yayılmıştı. Damarlı, canlı bir şeydi. Bodrumun ortasında bir zirve oluşturmuştu ve o zirvenin içinde bir kadın ile küçük kız vardı. Beni görünce ikisi de aynı anda konuştular.

"Bizim gibi ülkelerde yaşayanlar için varoluşçuluk lüks bir tatlıdır. Oturup bu dünyadaki işlevini düşünecek kadar boş zamanı yoktur kimsenin. Bana burada olmamam gerektiğini söyledi balçıktaki kızla kadın. Orada ne kadar durdum bilmiyorum, bazen o ana mahkûm edildiğimi, zamanın hiç ilerlemediğini düşünerek uyanıyorum yataktan. Ya da o yatakta olduğumu sanıyorum. Oysa boşluğa konuşan sesleriz sadece. Kızla kadına göre insan hatalı bir yan etkiydi,

yazılmaması gereken cümleydi. Evrenin bize gereksinimi yoktu. Birbirimize acı veriyorduk sadece, herkes gücü yeten kişinin başına bir çuval geçiriyordu işte. Varoluşun onu tanımlayacak bir göze ihtiyacı yoktu, zamanın gerçekten sonsuzlaşabilmesi için bizim yok olmamız gerekti. İhsan'a döndüm. Bir elinde çocuk oyuncağı, diğerinde kemik vardı. Mahallelinin buraya gelip çocuklarını, kendilerini kurban ettiklerini söyledi. Dışarıdan içeri girmek isteyen insanların bağırışlarını duyabiliyordum. Ölmek istiyorlardı, balçığın içine girip kaybolmak. İhsan ağlıyordu, kollarından tutup sarstım. Yeşil balçık beni de ele geçirmişti ama her şeyin sonunda ölmek isteyip istemediğime ben karar verecektim, anlamıştım.

"Gözlerimi bodrumun ortasındaki zirveden ayırdım, tırnaklarım uzamıştı niyeyse, duvarların hepsinde farklı bir resim vardı. Birinde göklerden gelen melek, yerdeki insanın dilini kesiyordu. Diğerinde, sırtındaki büyük teraziden ve kemerindeki para kesesinden tüccar olduğunu tahmin ettiğim suratsız bir adamı çevresini saran kız çocukları öldürüyordu. Bütün evreni tek tek, insan insan, nesne nesne mi yok edeceklerini sordum. İnsanların değer verdiği büyük bir ismi ortadan kaldırmasının işleri hızlandıracağını, beni aldıktan sonra her şeyin buhar gibi dağılmaya başlayacağını söyledi. Hayır, kabul etmiyorum bunu, dedim. Yaşamak istiyordum ama öne doğru bir adım attım, ayakkabılarım balçığa battı. İhsan'a dönüp bağırdım ama sesim yoktu, avucumda hayvan yemi vardı sadece. İhsan yere çöktü. İsmimin üzerime fazla olduğunu mırıldandı. En büyük başarısı soyadı olanlara hep küçümseyerek bakmadık mı? Her şeyi duyuyordum. Bağırışları ve karıncaları. Balçıkta isteksizce bir adım daha attım ve sıvının içine hızla gömülmeye başladım. Soyadımdan ötesine geçecektim.

"Kendime geldiğimde bir kayıktaydım. Başımı aşağı çevirdiğimde suda bütün hayatımı izledim. Doğumumu, çocukken yaptığımız uçak yolculuğunda sigara içenlerden duyduğum rahatsızlığı, bu akşam yemeğini, konuştuklarımızı ve geleceği gördüm, mesela üç yıl sonra politikaya aktif olarak adım atmaktan son anda vazgeçtiğimi, çocuğumun ölümünü, verdiğim röportajları, birkaç darbe girişiminde polisler tarafından kurtarılışımı, çevremdeki gençlere öğüt verişimi ve yatağımda huzurla ölüşümü... Sonra sahile geldik, ters duran bir piramidin hemen karşısındaydım. Buranın bütün gerçekliğin merkezi olduğunu biliyordum. Hissediyordum. İçeri girersem tamamen hiçliğe karışacaktım. Niye yaptım bilmiyorum ama bir adım daha atmayacağıma karar verdim.

"Kuralları anlamakta niyeyse hep iyi oldum. Beni ele geçiren güç nasıl bir şeydi bilmiyorum ama dünyadayken üzerimde olan hükmü burada geçersizleşmişti. Karar benim olmalıydı. Sonsuza dek aynı kıyıda durabilirdim. İsmimi unutacaktım, kim olduğumu da. Merkeze karışmayarak her şeyi koruyacaktım. O zamana kadar içimi rahatlatan ses afalladı, kimliksizleşti. Hiçliğin ortasındaki bu kuvvetin tek bir varlığa dayanamayacağını, güçsüzleşeceğini anladım. Ben yok olmayı reddettikçe

evrenimizden kopması gerekecekti. İşte o zaman piramit konuştu. Orada beklememin hiçbir işe yaramayacağını, insanlığın, kâinatın çoktan yok olduğunu, ne yaparsam yapayım buna engel olamayacağımı söyledi. Her şeyin efendisinin karşısında olup olmadığımı sordum ben de. O ise bir efendinin olmadığını söyledi, ama secde eden çok canlı görmüştü."

*

Ne piramit gördüm, ne su, ne de sahil. Ne kadar zamandır otobanda olduğumu bilmiyorum. İki yanım ormanla çevrili. Güneş gözlüğüm yok. Okuyacak kitap da. Hiç kimse benimle görüştüğünü iddia etmiyor. Sağ tarafımdaki ormanın içinde bir zürafa uyuyor sadece. Onu uyandırmaktan korkuyorum. Rüya görüyor mu, bilmiyorum. Konuşacak birine ihtiyacım var, bunun farkındayım. Ayrıca nedenini tam olarak hatırlamasam da pişmanım. Galiba bir şeyler yapmam lazım artık, birkaç adım atmalıyım mesela, yürümek öyle bir şeydi değil mi? Sonra zürafayı uyandırmalıyım. Kahverengi, sarı derisine dokunmalıyım hafifçe, nefes alıp verişini hissetmeliyim, gözlerini açmasını, o devasa vücudunu kaldırmasını, vücuduna doğru kıvırdığı boynunu doğrultmasını izlemeliyim. Zürafa bana artık hem sağ, hem sol elimi kullanabildiğimi söylemeli. Sonra da niye hayvanlardan nefret ettiğimi sormalı, onlar hakkında kötü konuştuğum için kırıldığını söylemeli. Başımı önüme eğip özür dilemeliyim. Buna da kızmalı zürafa, başımı eğmememi söylemeli. Sonra da sol tarafımda uzanan ormanın ötesinde bir otoban daha olduğunu, oraya gidebileceğimi söylemeli. Oraya gidersem, hem sağ, hem sol elimi kullanabilecek miyim peki? Hayır, demeli zürafa, sadece birini kullanmayı hatırlayacakmışım. Normalde sağ elimi kullanıyorum, oradaki otobana geçince sol elimi kullanacağım yani. Zürafa esnemeli o zaman. Diğer otobana doğru yol almalıyım ben de. Tarlayı geçmeliyim ve diğer otobanı unutmalıyım. Böyle olmalı. Bir seçim yapmalıyım. Sonra da diğer otobanı rüyalarımda hatırlamalıyım sadece. Zürafaya teşekkür etmeliyim. Teşekkürler. Hayvanları seviyorum, öyle demek istememiştim, insanı anlamak çok zor, demeliyim, üzgünüm, çok kalabalığız ve türlü türlü karakter var, böyle yaşıyoruz biz insanlar, yığınlar hâlinde, yan yana durarak.

*

Onunla görüştüğünü söyleyen çok kişi var. Ben onlardan biri değilim, iddia etmiyorum yani. Sayın İhsan Sepetçi ile aynı sofrada bizzat bulundum. Yanımızda o dönemin Amerikan Büyükelçisi Sermet Yavuz, peşine düştüğü bazı derin devlet kişileriyle ismini duyuran Cumhuriyet Savcısı Deniz Mermerli ve doğudaki başarıları ya da birçok insan için acımasız kararlarıyla tanınan emekli Binbaşı Orhan Bora vardı. Sermet Bey'in asistanı olarak oradaydım. Kendisinin uzaktan akrabası olmasam o masaya yaklaşamazdım bile. İhsan Bey, namı diğer Üstat bana şöyle bir baktı ve en büyük zayıflığımı şıp diye anladı.

"Bu masada en çok sana acıyorum kardeş," dedi. "Deniz Bey'den nefret ederim aslında, cesur savcı rolündeyken sistem içindeki pis mekanizmaları

yenilemekten başka boka yaramayan bir aparattır kendisi."

"İhsan... Saçmalıyorsun," dedi Savcı Mermerli.

"Sus lan," diye devam etti Üstat. "Lafımı kesenin götünü keserim. Hepinizin ne boklar yediğini biliyorum çok şükür. Binbaşıma bak mesela, heybetli Orhan Bora. Gelir, böyle sofralarda oturur, önünden sanki yüzlerce ölü asker geçmemiş gibi, savaş suçlarını coğrafyanın kaderi diye sineye çekmemiş gibi beylik laflar eder. Toplum seçer böyle adamları, iğrençlikleri görmelerini ve aramızda dimdik durarak onları normalleştirmelerini isterler. Sermet Bey, tabiri caizse tam bir virüstür, büyükelçilik gibi ulvi bir görevi bu kadar zayıf, ne şiş yansın ne kebap bir adamın üstlenmesi, doğru aile, rotası belli bir eğitim ve zekâyla açıklanabilir ancak. Asistanı da akrabası. Yuh lan, yuh. Böyle ucuz bir torpile böyle kör göze parmak eyvallah çekmek gerçekten kumaşının kalitesini muazzam belli ediyor beyefendi. İsimlerle yaşıyorsunuz lan hepiniz. Hepiniz biat edeceğiniz bir adam bekliyorsunuz, kimse kimseyi kurtaracak kadar güçlü değil kardeşim. Hepimiz sona ereceğiz, tasmasını takacak sahibini bekleyen kalabalıklar ölecek, yerine başkaları gelecek. Şu an bu masadan herhangi birinizi çıkarsak, hiçbir şey değişmez tarihte. İnsanlık hep en yanlışı bulmaya hedefli bir rokettir. Düştüğü yeri de böyle yakar işte. Ne boklar yediniz lan siz, nasıl çıldırmazsınız. Doksan dört yılında küle çevirdiğiniz köyü anlatsana Orhan Bey.

"Suriye sınırında bir karakolun yakınlarındaydım o zaman. İki hafta önce geri dönen bir taburdan bahsediyordu herkes. Otuz kişi gitmişler, beş kişi geri dönmüş. O zamanlar feci gazeteciyim, ölüme koşuyorum. Kafaya taktım, bu dönen askerlerden biriyle konuşacağım. Köye indiğimiz zaman, erlerden birine beş gram esrar verip aklına girdim, beni bu askerlerden birinin kaldığı eve götürmesini istedim. Beşi birden aynı yerde yatıyormuş zaten, evin dışında bekleyen jandarmaları tanıyormuş bizim er. Her neyse, askerlerden birinin evden çıktığını bana haber verdi, ben de çocuğun peşine düştüm. Bir kebapçıya girdi, karşısına oturdum. Ne yaptığınızı, arkadaşlarına ne olduğunu bana anlatacak mısın, diye sordum çocuğa. Basın kartımı da tak diye masaya koyuverdim. İnanmayacağımı düşünerek her şeyi anlattı, yakmışlar köyü. Zaten orada yaşayanların yarısı kendini kurban etmiş. Bir kuyudan bahsetti bana, içinden sarı ışıklar gelen bir kuyu. Taburun çoğunu o kuyuda kaybetmişler. Ölüme atlamış hepsi. Kendine hâkim olanlar da köyü yakmış. Taş üstünde taş bırakmamışlar. Kuyuya bakıp bakmadığını sordum askere. Başını uzatmış, sarı ışığın içinde her şeyi görmüş. Kebabını yerken anlattı bana bunları. Gülüyordu. Kimin peşinden gidersek gidelim, ölümün krallığından kurtulamayacağımızı söyledi. Mühendisi olmayan bir makineyse bu evren, biz gereksiz çarklarıyız, dedi. Önemsizliğimizi, tarihin içinden böyle geçtiğimizi unutmamalıyız, dedi. O gün engelleseler de kıyametin hep peşimizde olacağını söyledi. Dediği her şeye inandım. Büyük laflar, büyük laflar bitirecek bizi. Kimsenin peşinden gitmedim o günden sonra. Sen, asistan

kardeş, aynı şeyi diyebiliyor musun kendi adına?"

Aklımdan çok şey geçiyordu. Büyük laflar. Her şeyi takır takır söyleyecektim bu terbiyesiz herife. Herkes masadan bir hışımla kalktı. Tek kelime etmeden. Ama ben konuşmalıydım. İnsanın tek derdinin doğadan ayrı olmak olduğunu söylemeliydim. Sonra anladım, biz bir doğal afettik aslında, her yere yayılan, karanlık bir organizma.

"Haklısınız," dedim Üstat'a. "Yarın istifamı vereceğim. Teşekkürler."

Öyle de yaptım. Ailemden, hayatımın merkezine koyduğum her şeyden kopardım kendimi. Redd-i miras. Soyadımı değiştirdim. Birikmiş paramla İstanbul›a geldim. Burada bir halıcıda çalışmaya başladım. Zamanı gelince aileme olan borcumu isimsiz bir zarf göndererek ödedim. Belki tam olarak başlangıcım temiz değildi ama hayatımın devamını kendi ayaklarım üstünde durarak yaşadım. Halıcının kızı benimle evlenmek istiyordu. Ben istemedim. Adamın oğlu yoktu, ölümünün ardından dükkânı bana bıraktı. Kız hâlâ beni istiyordu, evlendim. Ustam ölene kadar mışıl mışıl uyuyordum. Yağmur yağdığında koşmazdım bir yere yetişmek için. Televizyonda reklamlar başladığında sesi kısar, bağlama çalardım. Bir şeye hizmet edeceksem bunu huzurlu yaşayarak yapacağımı düşünüyordum. Dışarının dertlerini umursamıyordum. Bir tek seçim zamanı oy vermeye gidiyordum. Ama ustam ölüp bana o dükkânı bıraktıktan sonra yine uykudan kesildim. Tekinsiz rüyalar görüyorum yine. Bir otobandayım, biraz yürüyünce ayağım suya batıyor, ileride bir tekne görüyorum, ona tutunuyorum ve cam gibi parlayan kumlardan oluşmuş bir sahile çıkıyorum, karşımda ise ters bir piramit duruyor. Piramidin önünde de bir adam var, bağdaş kurarak oturmuş. Adama adını soruyorum, hatırlamıyormuş gibi bakıyor yüzüme ve piramidi bizim inşa ettiğimizi söyleyip burnumu sıkıyor. Nefese nefese uyanıyorum. Şüpheyle dolu içim. Yanımdaki kadından, elimi sürdüğümde yumuşaklığını, desenlerini hissettiğim halıların gerçekliğinden... Uyandığımda çığlık atmamak için elimle ağzımı kapatıyorum. Karımın göbeğine kulağımı dayıyorum, sindirim sistemini dinliyorum. Ne garip sesler çıkıyor vücuttan. En büyük işkence bu işte. Kontrolün elimde olmadığını bilmek. Mahvoluyorum. Oysa zürafalar kendini doğaya bırakmış, mağlubiyeti hiç beceremediğimiz bir kuvvetle kabulleniyorlar. Benim midem bulanıyor sadece, terk edeyim bu evi, başka isim almayayım, hiç doğmamış gibi yaşayayım, tek kelime etmeyeyim istiyorum, tek düşünce mesken tutmasın kafatasımı, ortadan kaybolayım yine, hiçbir şey değişmesin, hayat hep olduğu gibi devam etsin istiyorum. Öyle de oluyor. Her şey öyle ya da böyle devam ediyor ertesi gün. Rahatlıyorum. Ama o kâbusun beni beklediğini bilerek rahatlıyorum. Başkaları, dertlerini kendi büyük hikâyelerine dâhil edip onlara anlam veriyorlar, yere düşer gibi görünseler de acı çekerek yükseliyorlar. Bense dışarıdan anlaşılmayacak bir bedel ödüyorum. Bir şeyin yan etkisi değilim en azından, diye kendimi teselli ediyorum. Artık otuzumu da geçtim,

aynadaki yüzüme baktığımda ne sakladığımı, nereden kaçtığımı, neyin peşinde olduğumu biliyorum.

Birbirine paralel uzanan iki otoban düşlüyorum öğle saatlerinde rakı içerken, aralarında sık bir orman var, işte o orman iki otobanı da yavaşça işgal ediyor hayalimde, bunu düşününce, yani ancak asfaltın yeşillik altında kaldığını hayal edince, her şeyi kendinden uzaklaştıran bir merkez noktasının kırıldığını hissettiğim o sarhoş öyle saatlerinde, sol elimdeki kadehe bakarken, işte o zaman, tam o anda derin bir nefes alıyorum da ancak o zaman rahatlıyorum. Buna da karışmasın kimse lütfen. Yalnız olduğum bu öğle saatlerinin özgürlüğünü de hak etmediğimi söyleyemezsiniz herhalde.

TIPKI BASIM

Vatan'da yayımlanan bir Orhan Veli Kanık çevirisi.
Öykünün yazarı kim, bilmiyoruz!
Turgut Çeviker arşivinden, kendisine teşekkür ederiz.

Vatan, 17 Kasım 1952, s. 5

Hikâye

YAŞASIN AŞK

Aşağıda okuyacağınız hikâye, rahmetli şair Orhan Veli tarafından türkçeye çevrilmiş, fakat neşri mümkün olamadan, şair hayattan ayrılmıştır. Orhan Veli'nin kâğıtları arasında bulunan bu hikâye, şairin tercüme tekniği ve dilinin güzelliği bakımından bir fikir vermeğe kâfidir kanaatindeyiz.

★

Uyandığım vakit ne saati kestirebildim, ne günü, ne de hangi şehirde olduğumu. Yalnız, bir otel odasında olduğumu biliyordum. Vakit bir hayli ilerlemişe benziyordu; yahut da küçük bir kasabaydım. Kalksam mı, yoksa böyle, esvaplarımla, yatağın üzerinde uzanıp yatsam mı; bir türlü karar veremiyordum. Bir de, hislerimin değişmemiş olduğunun farkındayım.

Aşk saçma birşey. Hep öyle olmuştur zaten; daima da öyle olacaktır. Gerçi, tek var olan şey; ama saçma. Kuşlardan gayri hiç bir mahlûka göre değil; kuşlara göre. Çünkü kuşlar, yaşamak için, insanlar gibi bir takım aşağılık işlerle uğraşmağa mahkûm edilmemişler. Elbise giyen, dünyada oturan, çalışması, para kazanması gereken, havayla, suyla yaşayamayan mahlûklar için aşk, fazla güzel birşey. Konuşan hayvanlar için bu biraz fazla.

Nerede olduğumu, niçin olduğumu neden sonra hatırladım. Reno'daki bir otelin bir

Türkçeye çeviren :

Orhan Veli

Gidersen ben de gelirim.

— Bunu ben de çok isterim; ama beraber olursak hiç birşey yiyemeyiz. Oysa ki gıdaya son derece ihtiyacımız var. İkimiz de bakımsız kaldık. Baksana şu halime; üç haftadır hayali fener gibiyim.

— Toprağın sağlam.

— Pek de değil. Adamakıllı çiroza döndüm.

— Neye dönersen dön. Gittiğin takdirde ben de geleceğim. Bir başıma kalamam buralarda.

— İstersen gel. Aç kalmayı göze aldıktan sonra.

— Alıyorum.

— Dinle ama beni. Hem uykuya ihtiyacın var, hem gıdaya. Benim de öyle.

— Ben seni bırakmam.

— Pekâlâ, öyle olsun. Sonunda beraber öleceğiz demektir. Mademki razısın, ben de razı olurum.

— Evet, razıyım.

— Güzel! Gitmiyorum öyleyse... Peki, ne yapacağız şimdi?»

Bunları konuştuğumuz sırada saat on biri geçiyordu. Sinemadan çıkmış; eve gelmiştik. Birer sandviç yedik, birer kahve içtik. O:

— «Biraz plâk çalalım, dedi.

bir telefon numarası verdi. Bu, şehir içindeki bir yerin numarasıydı. Odama çıktım, telefonda bu numarayı aradım.

Onun sesiydi.

— Neredesin? diye sordum.

— Reno'dayım, dedi.

— Anladım. Ama neresinde?

— Nerede olduğunu söyledi. Sonra ilâve etti:

— Çok sarhoşum.

— Geliyorum, dedim.

— Nasıl hissediyorsun kendini?

— Çok iyi. Ya sen?

— Ben iyi değilim.

— Şimdi geliyorum.

— İyi yemek yedin mi bu akşam?

— Evet, dedim, ya sen?

— Ben yemedim. Daha doğrusu yiyemedim.

— Hemen geliyorum. Reno'da olduğumu nasıl öğrendin?

— Kapıcıdan. Nereye gittiğini biliyor musun, diye sordum. Reno'ya gittiğini söyledi. Otelin adını da veren o. Sen mi söyledin kendisine?

— Evet.

— Söylemezsin sanıyordum. Niçin söyledin?

— Belki soruverirsin diye. Sen niçin sordun?

— Belki söylemişsindir diye.

— Bir dakika sonra oradayım, dedim.»

Adını söylediği yer otelime iki adımlık bir yerdi. Ama gene de bir taksiye atlayıp öyle gittim.

Onu öyle ufacık bir masanın başında, elinde kocaman bir

dım. Reno'daki bir otelin bir odasındaydım. Buraya boşanmak için de gelmiş değildim; evli değildim çünkü. Reno'daydım; çünkü sevgilim San Francisco'daydı.

Ben ne bir kanaryayım, ne bir kumru, ne bir güvercin, ne bir bıldırcın, ne bir saka, ne de bir sinek kuşu. Yani, dallar arasında yaşayıp bir başka kanaryayı, bir başka kumruyu, bir başka güvercini, bir başka bıldırcını, bir başka sakayı, bir başka sinek kuşunu sevmekten ve onlar için aşk türküleri söylemekten başka işi gücü olmayan o tüylü mahlûklardan değilim. Ben, düpedüz, bir Amerikalıyım. Eğlenmenin ne demek olduğunu biliyorum; Ama, şöyle bir gelip geçici macera ile aşk arasındaki farkı da biliyorum. Aşk, benim için de benim gibiler için de, biraz fazla. Fazla güzel birşey. Ne uçmak geliyor elimden, ne de ötmek. Herşeyden önce yiyip içmeğe ihtiyacım var; halbuki, âşık olursam yiyip içemem.

Bu işdeki gülünçlüğü göremiyecek kadar hassas değilim. Yok benim mizacımda böyle bir hassasiyet. Bu iş bir kumru için pek münasip; ama benim için, biraz gülünç. Düşünmezsem mesele yok; fakat düşündüm mü, böyle. Bu fazla hassasiyet bir filmdeki budala bir jön prömyeye pekâlâ yakışabilir; lâkin San Franciscoda biraz fazla güzel.

Reno'ya gelişim, kızcağızın biraz daha muntazam yiyip içmesini temin içindi. Böylelikle o da beni rahat bırakacak, ben de biraz yiyip içebilecektim. Benim, kendime gelebilmem için, onun da biraz kendine gelmesi lâzımdı.

San Francisco'da iken kendisine:

— «Dinle, demiştim, ben fena halde acıkmağa başlıyorum. Müsaade etmez misin, bir müddet için başka yerlere gideyim?

— Başka yerlere mi? dedi.

— «Biraz plâk çalalım, dedi. Ben:

— Çıkalım da, dedim, bir yere gidip birşeyler içelim.

— Burada oturup plâk dinlemek daha hoş değil mi?

— Pekâlâ, öyle olsun.»

Onun üzerine yattık.

Bir çift kumru gibi.

Aradan üç gün geçti; nihayet, yolculuğa çıkmama karar verdik. Bana, nereye gittiğimi araştırmayacağına, peşimsıra gelmeyeceğine dair söz verdi. Ben de ona ne mektup yazacak, ne telgraf çekecek, ne de telefon edecektim. O ara:

— «İyi hissetmiyorum kendimi, dedi.

Ben de:

— Makul ol, dedim. Gir yatağına ve uyu. Uyandığın zaman da bir güzel karnını doyur. Bir hafta bu minval üzere yaşa.

— Peki, dedi.»

Bir taksiye bindim, hava alanına geldim, iki saat sonra da Reno'daydım. Bu otele inıp hemen bu odada uyudum.

Öyle uyumuşum ki uyandığım vakit hangi şehirde olduğumu bile bilemedim.

Yavaş yavaş kendime gelmeğe başladım. Kalktım, gerindim. Aşağıya inip püriştiha bir yemek yedim. Ama içimde bir de tuhaf hüzün vardı. Onun için, yediğim yemeğin pek fazla yaradığını sanmıyorum.

Yemekten sonra şehri bir dolaşmaya çıktım. Baştanbaşa ışıklarla donatılmış, çok hoş bir şehirdi. Ama nedense kendimi pek keyifli hissetmiyordum. Aklımdan San Francisco'ya dönmek bile geçiyordu. Tekrar bir taksiye bindim, şehrin dışına çıktım; içkili bir yerdesınız, dokuz tane viski içtim. Otele döndüğüm zaman saat ikiyi çeyrek geçiyordu.

Odamın anahtarını almak için kapıcının dairesine uğradım. Adam, beni birkaç defa telefonla aradıklarını söyleyip,

bardak, yapayalnız görünce içimde hüzünle saadet karışığı bir his belirdi.

«Gel!» dedim. İyiliğin bu derecesi bana, ben mizaçta olanlara göre değildi; ama oldu bir kere.

Otele, yürüye yürüye döndük. Dedim ki:

— «Bizim için en münasibi, bir güzel kavga edip birbirimizden ayrılmaktır. Nasıl olsa evlenemeyiz.

— Ben kavga etmek istemiyorum, dedi.

— Elbet bir yolunu buluruz. Belki bu iş bir iki günümüzü alır; ama buluruz. Bulamazsak kötü olacak zira. Böyle söylüyorum ya, görüyorsun, seni de seviyorum.

— Ben de, dedi.»

Reno'da on bir gün kaldık. Sonunda, kendisine söylemek istediğim şeyi anladığımı anladığımı söyledim.

— «Böylesi daha iyi, dedim. Hep de böyle olsun.

— Evet, dedi.

— Burada seninle karşılaştığım için çok mes'udum.

— Haydi allahaısmarladık, dedi. Ama hiç kavga etmedik, değil mi?

— Evet, dedim. Etseydik daha mı iyiydi?

— Hayır, dedi.

— Seninle karşılaştığım için çok mes'udum, diye tekrarladım.

Trene binip San Francisco'ya döndüm. Yol boyunca içimde bir burkulma vardı. Ama biliyordum ki bu geçecek; geçti de.

Gerçi bu iyileşme biraz geç oldu; gelgelelim temiz oldu. Üç ay sonra onu tekrar gördüm; o da düzelmişti. Birlikte bir akşam yemeği yedik.

O güne kadar en iştihalı yediğimiz yemek buydu. Başından sonuna kadar çok zevkli geçti.

— Böylesi daha iyi, değil mi? dedi.

— Evet, dedim.

SÖYLEŞİ

Hazırlayan: Melike Koçak

Sevgili Cemil, seninle Bursa’da Kozahan kıyılarında konuşmuştuk. Açtım baktım 1998’miş. Öykülerini deyim yerindeyse didik didik edip sorular sormuştum sana, sen de her zamanki gibi incecik sabrınla cevaplamıştın. ‘96 ya da ‘97 idi sanırım öykülerinle tanışmam. Beşinci Pencere’nin girişinde anlatıyorum kısaca bu tanışmayı. Eski bir okurun, yazdıklarına yakından bakmaya çalışan biri

olarak bu sefer hem senin edebiyatını hem de oradan açılarak biraz bugünlerdeki edebiyatı da konuşalım istiyorum. Bir röportajdan çok, bir yazar ile okurunun sohbeti olsun.
Senin edebiyatın temaları, meseleleri olduğu kadar dil, anlatım, biçim, biçem açısından da kendi yatağında ama yatağını genişleterek, derinleştirerek; akacak başka kanalları da usulca açarak yoluna devam ediyor. Bir yandan da, bazen kitaptan kitaba taşınan kişiler bazen dili, tonuyla evet bu kesinlikle bir Cemil Kavukçu öyküsü dedirtiyor. Durma ve yürüme bir arada. İkisini aynı anda mümkün kılıyorsun.
Tomris Uyar'ın "Gündökümü 1"deki şu cümlelerini ilk okuduğum günden beri unutmam: "Oysa, ben hep bildiğim yerlere gidiyorum, bildiğim kişileri arıyorum. Tanıdıklarım çoğu da benim gibi: alıştıkları suyu arıyorlar, bildikleri tatili, önceden okudukları kitapları. Belki de yayılma, genişleme yerine, dibe inmeyi yeğlememiz buna bağlı. Küçük bir alan içinde, 'sondaj'lar yaparak yeni fışkırtılar yaratma peşindeyiz; bu eğilim de, hep daha, daha derinlere inmek zorunluluğu gibi acıtıcı bir çabayı gerektiriyor."
İşte senin edebiyatın da böyle bir kaide üzerine kurulu sanki. Tıpkı, son kitabın "Yüzünüz Kuşlar Yüzünüz"de barda durup oradan denize açılmaları gibi. Ne dersin?
Aynı zamanda bir yazma biçimi olarak bu "tezat", metni çoğaltıyor, başkalaştırıyor, bir o kadar da kökleştiriyor, köklerini de güçlendiriyor diyebilir miyiz?
Bu bahsi, şöyle kapatalım. Peki durma-sondaj yapma-yeni fışkırtılar çıkartma açısından son yıllara, bugünkü edebiyata bakınca neler görüyorsun?

Seninle söyleşi yapmak üzere Bursa'da buluştuğumuzdan bu yana neredeyse yirmi yıl geçmiş. Öykücülüğüm üzerine hazırladığın, geçtiğimiz aylarda ikinci basımı yapılan "Beşinci Pencere" benim için çok özel bir ödül oldu. Kaç yazar yaşarken böyle bir 'vefa' görmüştür. Son yıllara, bugünkü edebiyatımıza bakarken neler gördüğümü soruyorsun. Bunu ben, 'son on yıl' olarak sınırlamak istiyorum. Yeryüzündeki bulguları iyi değerlendirirseniz, yerin metrelerce altında yatan 'fışkırtıyı' çıkaracak sondaj noktasını da o kadar isabetli seçersiniz. Böyle bir altyapınız yoksa metrelerce iner ama hiçbir şeye rastlamazsınız. Geride bıraktığımız son on yılda, her yıl yayımlanan kitap sayısı katlanarak arttı. Ancak bunun edebiyatımızdaki parıltısı nicelikle doğru orantılı olmadı. Bulunduğum seçici kurul üyelikleri ve yayınevi danışmanlığımdan ötürü edebiyatın arka bahçesine de uzak değilim. Yayımlanan kitapların dışında henüz yayımlanmamış öykü ve roman çalışmalarından da yola çıkarak şunu söyleyebilirim: Genç kuşak yazarlar aceleci. Sabırsızlar. Kısa yoldan başarıyı hedefledikleri için önlerine çıkan engelleri aşmak yerine, bir olumsuzlukla karşılaştıklarında küsmeyi seçiyorlar. Edebiyatımızın geçmişini dikkate almadıklarını, hatta bunu küçümsediklerini görüyorum. Herkesin anlatacağı, yazmak istediği çok şey vardır; evet, çocukluğumuz, gençliğimiz, geçip giden yıllar bir hazinedir. Ancak, bu hazine sandığını açacak anahtarı bulmamız gerekiyor. O da, bizden önce yazılmış kitaplarda, has edebiyatın içinde gizlidir. Edebiyat dünyası, hazinemizin gizli olduğu yeri gösteren bir harita gibidir. Anahtarı bulmadan, sandığı açmadan içindekileri az-çok bilerek yola çıktığımızda ise, bizim gibi el yordamıyla ilerlemek isteyenlerinkine benzer ürünlere bir tane de biz eklemiş oluruz.

Yazma biçimi, biçeminden başladık. Buradan devam edelim biraz. Ferit Edgü, "Yazarın, can alıcı sorunu 'nasıl yazmak'tır. Tüm yazma serüveni, eylemi bu sorunun içinde yatar. Yazarı yazar eden, bu soruya, gerçekleştirdiği yapıtla verdiği yanıttır. O bunu araştırmaz. Dile getirilmeyi bekleyen sayısız konularan birini seçip onu nasıl yazıya dökeceğini araştırır." diyor adam Öykü'deki bir röportajında. Konuşan sanırım Feridun Andaç.
90'lardan beri okurunum. Senin yazarlığında "Patika"dan bugüne şiddeti, biçimi değişse de "nasıl yazmak" sorusunun peşini bırakmadığını görüyorum. Hatta sorunun yer yer daha ikincil, üçüncül bir pozisyona geçtiği dönemler olsa da bunun hemen ardından başka bir eşik kitabının geldiğini de söyleyebilirim. Ancak, yaratma, kurma, anlatma meseleleri zaman içerisinde başat temalarından biri hâline geliyor sanki. Bunu iyiden

iyiye dert edinip kurmacanın da bir parçası hâline getiriyorsun. Sürecin böyle şekillenmesinin sebepleri neler olabilir?
Ferit Edgü yerden göğe haklı. Bilge Karasu; öykünün tanımını, kuramını değil kendisini aradığını söyler. Bunu da ancak yazdıkça bulabileceğini ifade eder. Nasıl yazmam gerektiği sorusunun peşini bırakmadığım çok yerinde bir saptama. İlk yayımlanan öyküm 'Pazar Güneşi'nin üzerinden 36 yıl geçmesine karşın ben hâlâ o sorunun peşindeyim. Yazma serüvenimi, öykü denizinde bir tekneyle tek başına çıktığım varış noktası olmayan bir yolculuğa benzetiyorum. Uğradığım koylardan birinin doğası başımı döndürüyor ve ben kendimi oraya aitmişim gibi hissediyorum. Vardığım başka bir kıyıda ise değişik şarkılar geliyor kulağıma. Bu kez onların etki alanına giriyorum. Sonuçta algıladığım, etkilendiğim her şeyi kendi sesimle söylemek istiyorum. Bu yolculuk da, kaçtıkça kovaladığım kendi sesimden başka bir şey değil.

Peki bugün, üslup yaratma, yazanların meselesi mi sence ya da ne kadar meselesi?
Üslup yaratma her sanatçının olduğu gibi bence genç kuşak yazarların da meselesi, ancak nasıl üstesinden gelecekleri konusunda pek fikirleri yok gibi. Bunu ilginç olmakla karıştırıyorlar. Kuralları bilmeden yıkamazsınız. O zaman Kenan Evren'in Picasso için söylediği, "Bunda ne var, ben çok daha iyisini yaparım," dediği komik duruma düşersiniz. Kalemi ilk elinize aldığınızda, ilk öykünüzü ya da romanınızı yazdığınızda –üstün bir yetenek değilseniz- üslubunuz yoktur. Önce, etkisinde olduğunuz yazarlara benzer yazdıklarınız. Kendi sesinize gideceğiniz yolu aydınlatan ilk ışıktır o. Yazdıkça ve okudukça sesinize yaklaşırsınız, ama istediğiniz o tınıyı asla bulamazsınız.

Senin öykülerine döneyim yeniden. 2000'lerin ortalarından bugüne susarak yazıyor gibisin. Suskular, susma anları artmış. Anlatmaktan, konuşmaktan vazgeçiş; dille de başka bir hesaplaşma mı?
Hatta şöyle, bunu mekân olarak kasaba ve başkent, zaman/dönem olarak çocukluk ve ilk gençlik imgesi parçalanmasıyla beraber de düşünüp yokyer, yokzaman bir yokdil'in peşine düşüş olarak da okuyabilir miyiz? Varolan/yaşanan mekân, zaman, dil'in dışına çıkma isteği ya da?
Yine teknemle tek başıma çıktığım yolculuğa döneceğim. Susarak da anlatılabileceğini görmem önümde yepyeni bir alan açtı. Yazarın suskunluk anlarının okurda değişik tınıdaki seslere dönüştüğünü fark ettim. Yazarın bilerek bıraktığı, okurun doldurmasını istediği boşluklar öyküye katkıda bulunmaya bir çağrı olabileceği gibi, ipin ucunu kaçırdığınızda öyküden kopmasına neden olacak bir riski de taşıyordu. Suskunluk anlarımı tartıp biçmeye başladığım

FOTO: NECATİ SAVAŞ

dönem de sözünü ettiğin yıllarda başladı. Bu bana göre 'anlatmaktan, konuşmaktan' vazgeçiş değil. Çünkü öykü kişileri konuşmazsa var olamazlar. İlk dönem öykülerimde ve kasaba temalı sonraki öykülerimde bir yer belirlemesinden özellikle kaçındım. Burası her ne kadar yokyer ise de benzer yaşamların sürdüğü birçok yer vardı. Mekân ve zaman benim için belirleyiciydi. O dönemi yansıtabilmem ancak o yılların diliyle mümkündü. Bugün artık ne o mekân, ne o yaşam biçimleri ne de dil var. Bütün bunları koruma altına almaya çalışmak gibi boyumu aşan bir işe giriştim.

Yine bununla beraber düşünebiliriz belki. Öykülerinde başından beri gördüğümüz fantastik, düş, büyülü gerçekçilik, grotesk, gerilim, oyun öğeleri de zaman içinde belirginleşiyor, çoğalıyor. Belirsiz alanlar da. Gündelik gerçekliği de parçalıyorsun. Toplumun, dünyanın gerçekliklerinin etkisi mi? Bir çeşit, "hakikat" olarak gösterilene karşı -biraz iddialı da olacak belki ama, kullanayım- red, karşı çıkış, direniş mi bu?

Sen nasıl Tomris Uyar'ın bir cümlesini okuduğun günden beri unutamadıysan ben de Andre Breton'ın şu sözünü unutmadım: "gerçek hayatın kendisi gerçek üstüdür." Konu tam da burada sözünü ettiğin gerçeklik kavramına geliyor. Kurgunun gerçeği ondan bire bir beslense de yaşamın gerçeğinden 'uydurma' olması nedeniyle ayrılıyor. Ama biz o uydurmayı gerçekmiş gibi algılamak istiyoruz. Çünkü orada bizim söylemediğimiz, duymak istediğimiz, yaşayamadığız ama yaşamak istediğimiz birçok şey var. Buradaki 'hakikat'i yansıtma biçimi her sanatçıya göre değişir. Sonuçta, gerçek yaşama dayatılan bir karşı çıkıştır. Bu sanatın her alanında geçerlidir.

Bu son üç sorunun hatırlattığı, peki nasıl bir çağda yaşıyoruz biz Cemil? Edebiyat, öykü bunun neresine denk düşüyor? Neden ve nasıl edebiyat sorularının daha da önemli olduğu bir çağ mı misal?

Biz olmamız gereken, hak ettiğimiz bir çağda yaşamıyoruz Melike. İnsanlık tarihinde 'insanlık' kavramını yok eden iki çılgın savaştan sonra bir üçüncüsüne hazırlanıyoruz. Aslında hazırlanmıyoruz, bunun içindeyiz. İkinci Dünya Savaşı bitmedi ki. Bölgesel olarak devam ediyor. Edebiyat ve öykü tam da bunun odağına düşüyor. İlk aklıma gelenler 26 yıllık ömrünün sadece son iki yılında yazan, savaşın, kötü koşulların ve açlığın tükettiği Wolfgang Borchert ve Henrich Böll; tarih kitaplarının asla yazmayacaklarını, insanlık adına işlenen suçları onların öyküleri haykırıyor bize. Bugünün kaotik ortamında ise edebiyat ve öykü toplumda 'azınlık' diyebileceğimiz dar bir çevrenin soluk alabildiği, geleceğin ve umudun ışığının sönmediği bir ada gibi duruyor.

Son yıllarda özellikle erkek karakterler üzerinden tutunamama, ıssızlık, kaybetme -deyim yerindeyse moda hâline gelen- temaları pek yaygın işleniyor. Epey de rağbet görüyor hem yazanlar hem okuyanlar tarafından. Buradan bir edebiyat türedi; racon/poz kesen abi ya da çoğunlukla alt-orta sınıf, yakışıklı, bıçkın delikanlı edebiyatı. Tabii, bu metinlerdeki kişiler tutunamamayı popülerleşme, görünür, bilinir olma aracına dönüştürüyorlar çoğunlukla.
İsim isim de anmak mümkün ama çok çabuk küsüyor, kırılıyor artık herkes birbirine. Ya sev ve durmadan konuş, anlat, öv... ya da sonsuza kadar sus. Beklenen bu. Soruya, eleştiriye, gerekçelendirilmiş beğenmemeye kimse açık değil neredeyse. Tuhaf zamanlar. Bu dursun, döneriz belki.
Merakım, sorum bunun hemen öncesine dair. Senin öykü kişilerin sahiden yalnız, yabancı, yersiz yurtsuz ve tutunamamış kişiler. Bunun üzerinden ilahlaşmak, popüler olmak gibi bir dertleri, beklentileri yok. Artis değiller. Racon/poz kesmiyorlar. Senin bu kişilerin ile diğer saydıklarım arasında yazanın insana, hayata bakışı ve yazarlıkla, yazmayla, edebiyatla kurduğu ilişki açısından ipince ama çok önemli bir çizgi var. Diğeri, yazan için tehlikeli bit tuzak olmasına rağmen çoğu yazar, hele hele ilk kitaplarda buna bile isteye "düşüyor" gibi. Sen nasıl oldu, ne yaptın ya da yapmadın da bu tuzağa düşmedin? Bunu tercih etmedin. Kaybedenlerin sahiden kaybeden kişiler oldu?
İçimden gelen sesi dinledim, moda olanın peşine takılmadım. İlk kitabım "Pazar Güneşi" 1983 yılında yayımlandı. Edebiyat dünyasında kabul görmem ve okurla buluşmam ise 13 yıl sonra, "Uzak Noktalara Doğru" ile oldu. Bu süre içinde umutsuzluğa da kapıldım, yazmayı bırakmak da istedim. Bunu denedim ve üç yıl hiçbir şey yazmadım. Kalemimle en uzun küs kaldığım dönemdir. Sonra barıştık. Okura şirin görünmek, yazdıklarımı beğendirmek gibi bir kaygım olmadı. Öykünün peşine takılmadım, yaşama, olaylara, kişilere öykü malzemesi gibi bakmadım, gelip beni bulmasını, kendini yazdırmasını bekledim hep.

Şöyle de devam edebilirim bu soruya, Wim Wenders'in "Paris-Teksas", Federico Fellini'nin "La Strada", Jim Jarmusch'un "Coffee and Cigarettes"indeki ana erkek karakterler ile senin kişilerin tutunamama, kaybetme, yalnızlık, yabancılıklarından akrabalar. Ancak, "Issız Adam", "Kaybedenler Kulübü"ndekilerle ve bunların edebiyattaki yansımalarıyla hiç değil. Popüler ve ajitatif olanın, plastiğin, sahtenin dışında bir yerden kuruyorsun dilini, karakterini, temalarını. Bu çağda pek de kolay değil galiba. Ne dersin?

İçtenlikli değilseniz okur bunu hemen anlar. Popüler ve ajitatif olanın kışkırtıcı bir cazibesi var. İşin kolayına kaçanlar için bu kulvar yalnız günümüzde değil, her dönem için geçerli olmuştur. Kültürel erozyonun arttığı son yıllarda popülizm de baş tacı edilir oldu. Bazen okuduğum kötü bir kitap, izlediğim yapay ve zorlama bir film de yazmam için kışkırtabiliyor beni. Öyle olduğunu sanıyorsun ama o iş öyle değil, diyorum. Bir meseleye içeriden bakamıyorsan yapaylığa düşmen kaçınılmazdır. Sadece dışarıdan bakabildiğim dünyalara her zaman uzak durdum. Dönüp dolaşıp aynı şeyleri yazdığım da söyleniyor. Ne yapayım, tam o dünyalar ve insanlarla vedalaştığımı düşünürken daha önce farkında olmadığım yeni bir şey çıkıveriyor karşıma.

Yine buna bağlı olarak özellikle yazar erkeklerin metinlerinde baba ile hesaplaşma, anneye düşkünlük, ilk ergenlik, gençlik ve cinsellik oldukça tekrarlanan temalar. Buna alkol, tütün, küfür eşlik ediyor tabii. Neredeyse ergen eril bir dil/edebiyat bu. Bolca örneği var. İlk kitaplar, ikinci kitaplar.
Sana gelelim. Çocukluk, öğrencilik, gençlik dönemleri; okulu kırmalar, kopyalar, Kavaklaraltı parkı, bol alkol ve küfür. Senin öykülerinin de tekrarlananlarından. Sanırım özellikle "Tasmalı Güvercin"e kadar daha yoğun görüyoruz. Ama bunlar bir gösteriye, varolmanın, poz kesmenin aracına dönüşmüyor sende. Biz sahiden bir dünyaya tanıklık ediyor, bir dünyayı görüyoruz. Ve o lümpen değil. Bu apayrı iki yaklaşımdan diğeri neden bu kadar yaygınlaştı yazılanlarda? Bunun edebiyat ortamlarına yansımaları neler sence? Ve hepsinin altında hangi toplumsal, ekonomik, sınıfsal, politik... gerekçeler yatıyor?
Edebiyatta temaların tekrarlanması çok doğal; insanî zaaflar değişmiyor ki. Savaşlar, yıkımlar, şiddet aralıksız sürüyor. Teknoloji yaşamı kolaylaştırıyormuş gibi görünse de insanlığın yok olması için akıl almaz yöntemler geliştiriyor. Yaşam biçimlerimiz değişirken ilkel benliğimizi koruyoruz. Son dönem edebiyatımızda da benzer temaların sıkça yazıldığını, neredeyse moda olduğunu görüyoruz. Katlanabilirsen eğer, televizyondaki yerli dizilerden birkaçını izlemek bu konuda çok şey söyleyecektir. Birbirine benzer sığ senaryoların yazıldığı, yeteneklerinden çok fiziksel özellikleriyle öne çıkan oyuncuların yer aldığı şablonlar üzerine kurulmuş dizilere öykünen romanların yazıldığını görüyorum. Yazmaya hevesli gençlerin bir bölümünün edebiyatın zengin mirasından yararlanıp okuyarak birikim edinmek yerine filmleri ve dizileri izleyerek beslenmeye çalıştıklarını düşünüyorum. Öyle olunca da benzer temalar benzer biçimlerde tekrarlanıyor.

Bunu mutlaka sormam gerek, ama merak etme, öykülerinde kadınlar nerde, demeyeceğim; çünkü kadınlar var. Az olduklarını da düşnmüyorum. Kaldı ki mesele azlık çokluk gibi nicel bir yere indirgenemeyecek kadar da önemli.
Benim sorum daha çok, öykülerindeki kadınlara yaklaşımınla ilgili. Sen, kapitalist, modernist bu sistemin yaşam alanlarına, ilişkilere etkisine; aile, devlet, okul, iş, evlilik kurumlarına; insanın kendisi dışındaki diğer canlılarla ilişkisine; neoliberal politikaların insana, topluma, kentlere, tüm canlılara ettiklerine; erkeklerden beklenen toplumsal cinsiyet rollerine, sürüne sürüne erkek yapılma hallerine... hemen hepsine eleştirel yaklaşırken öykülerindeki kadınlardan bunu "esirgiyor" gibisin. Erkeğin toplumca rehin alınması, sisteme teslim olmayıp yersiz yurtsuzluğu seçip kıyıya çekilmesi... bunları gösteriyorsun ki gerçeğin bir parçası da bu. Ancak, kadınlar beklentileri, arzularıyla çoğunlukla mutsuz, mağdur edenler, tatmin olamayanlar, hep çekip çevirmek isteyenler... Oysa, erkekler için söz konusu olan sürüne sürüne erkek olma/yapılma hali, özgür, özerk, özgün bireyler olma çabasının rehin alınma kadınlar için, LGBTİ'ler için çok daha sert yaşanmakta, yaşatılmakta. Tek taraflı yaklaşıp buralara pek şerh düşmüyor gibisin.
Memduh Şevket'in "Feminist" öyküsünü hatırlarsın. Feminist nedir, kime denirin peşi sıra giderken nice erkek ve kadın kişinin bilmeme, görmemesi ve bunu örtmeye çalışması, traji-komik hâl ne de apaçık resmedilir. Diyeceğim, meseleye değmek, dokunmak, bakmak, şerh düşmek için kadın kişilere de ihtiyaç yok. İyi bildiğimi, tanıdığımı anlatıyorum diyebilirsin ya da anlatma zorunluluğun olmadığını da söyleyebilirsin. Bunları da gözeterek düşünüyorum.
Ben senin dilin, üslûbunca bu alana nasıl bakacağını, gördüklerini nasıl göstereceğini merak eden biri olarak soruyorum daha çok. Çünkü bir yandan kadını sadece bedeni ya da emeği üzerinden nesneleştirmiyorsun da pek çok yazılanda gördüğümüz gibi. Kadın neden yok değil,

varolan kadınlara bakış, yaklaşım, ele alışta diğer tüm meselelere yaklaşırkenki norm dışı bir tutumu görememeye benim şerhim. Bu bakışının, yaklaşımının sebepleri neler olabilir sence? Ne diyorsun tüm bu saptamalar için?
Çok yerinde saptamalar, hepsine katılıyorum. 38 yıldır yazıyorum ve başından beri bu konudaki eksiğimin farkındayım. Dediğin gibi, öykülerimde kadın yok değil, var. Aşkı, kadın-erkek ilişkilerini, evlilik kurumunu ele almadığım için öykülerim 'kadınsızmış' gibi algılanıyor olabilir mi? Annem son yıllarında, bir kızı olsaydı ancak onunla paylaşabileceği özel dünyasını açtı bana. Onu anlayacağıma inandığı için anlattı. Kaç kez yazmaya kalkışmış ama yapamamış. Belki de cesaret edememiş. Bunu benim yazmamı isterkenki bakışları hâlâ gözlerimin önünde. Anlattıkları zengin bir öykü ya da roman malzemesiydi aslında. Bunu yapamayacağımı bile bile, onu kırmamak için yazarım dedim. Çok zorlanacağımı, yıllardır sakladığı gizini ziyan edeceğimi anladım. Dinlerken çok etkilenmiştim ama kalemimin alanına girmiyordu. Arada sorardı, ben de başladığımı ama uzun bir çalışma olacağını söylerdim. Tek satır yazamadım. Asla yazamayacağımı da biliyorum. Nedenine gelince... İşte onu bilmiyorum.

Buradan devamla... Öykülerin teması, kişileri, mekânı, atmosferiyle toplumsal ahlâkı, normları, değer yargılarını ters yüz eden, canlılarla ilişkilere eşitlik ve hak temelli bakan, doğayı bir araç değil özne olarak ele alan, sistem içre olmamaktan yana. Politik arka planları olduğu açık. Bunun hesaplı kitaplı planlı olup, bir amaç hâline gelemdiği de. İyi ki notumu düşeyim. Eğitimden ekolojiye, sınıf meselesinden kentsel dönüşüme... Bunları ne öykülerin ne de yazarlığın üzerinden bir gösteriye dönüştürenlerden değilsin. Anlatım biçimin açısından da birini çağırmak, anımsamak gerekirse, mesela Orhan Kemal'i değil de keyifle Sait Faik'i anımsıyorum ben. Onun kumaşı, dokusu, kokusu, sesi; ama bambaşka bir hâlini elbette. Sana ait/dair/sen olanı.
İkiniz arasında şöyle bir benzerlik de kuruyorum sanırım. "Son Kuşlar", "Öyle Bir Hikâye", "Haritada Bir Nokta"... Hatta "Yazmasam çıldıracaktım."ın arkasındaki, onu söyleten politik düzlem öylesine güçlüdür, ama bir o kadar da görülmez ya da az görülür, dillendirilir. Benzeri senin için de geçerli sanki. Okuyan, tanıtan, eleştiren dünyasında öykülerinin sorumun başında toparlamaya çalıştığım politik arka plan, kökleri pek görülmüyor. Seninle ilgili yazılanları epeyce takip eden, "Beşinci Pencere"nin ikinci baskısı için dahil tarama yapan biri olarak da söylüyorum bunu. Kasabayı, kaybeden erkekleri, şehir-iş-a-

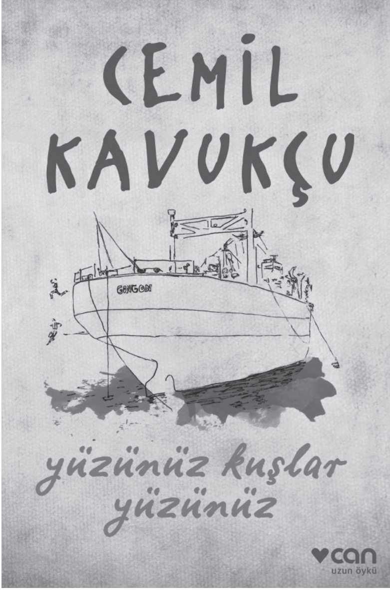
ile hayatının, ilişkilerinin bunaltıcılığını, yalnızlığı... anlatmıyorsun ki sadece. Ama bunlar çokça tekrarlanıyor okuyan, yazanlar tarafından. Yanlış demesek de eksik ve indirgemeci bu bakışın sebepleri neler? Bir yere yerleştirilmişsin ve hep oranın içinden okunuyormuşsun gibi bir his taşıyor musun? Biraz kolaya mı kaçıyor okuyan ya da bakan?
Öykülerimle ilgili yazılanlar, bire bir konuşma olanağı bulabildiğim sınırlı sayıdaki okurlar dışında hakkımdaki değerlendirmeleri bilmiyorum. Yazarken kendimleyim, birileri tarafından okunacağımı o anda düşünmüyorum. Öyle bir kaygım olsa yazacaklarımdan çok okurun beklenti ve beğenisine nasıl hizmet edeceğim konusuna kafa yormam gerekirdi. Ben, içimden gelen sesin doğrultusunda yazıyorum. Birçok öykümde aynı mekândan, kasaba ortamından, adını vermesem de İnegöl'deki erkekler dünyasından, dar alan sıkıntısından, yalnızlıktan söz ettiğimin farkındayım. Tekrara düşüp düşmediğim konusunda da emin değilim. Senin de belirttiğin gibi "Tasmalı Güvercin"den sonra İnegöl'den uzaklaştım. Yine de tam olarak koptuğumu söyleyemem. Kapımı çalsalar bile o öyküleri yazmak istemiyorum artık. O dünyanın tamamen dışına çıkmak istiyorum.

Senin edebiyatından biraz uzaklaşıp seninle edebiyat dünaysına bakalım biraz şimdiye kadar konuştuklarımızı da takip ederek. Ursula K. Le Guin "Zihinde Bir Dalga" kitabındaki "Ödül ve Toplumsal Cinsiyet" isimli yazısında edebiyatın çeşitli dallarında verilen ödülleri cinsiyet dağılımı açısından ele alır, rakamlar üzerinden detaylı bilgi verir. Mesela, kadın yazar sayısı çocuk edebiyatında daha çoktur ama ödül alanların çoğu erkektir. Kurmaca, genç, çocuk, fantastik yazın... rakamlar değişmez. Erkekler açık ara "önde"dir.
Dergi kapakları, en'ler listeleri, soruşturmalar, bir sene boyunca yayınevinden basılan kitaplar, jüriler, etkinlik konukları/konuşmacılar/moderatörler vb., ödüller... Tüm bunlar açısından Türkçe edebiyatta durum, tablo ne sence? Senin gördüklerin?
Yayıncılık yeni yeni sektöre dönüşüyor bizde. Sistemin olanaklarından da yararlanıyor sonuçta. 70'li, hatta 80'li yıllarda 'çok satan yazar' listeleri yoktu örneğin. Yılmaz Güney'in 1975 yılı yapımı "Arkadaş" filminin bir sahnesinde, Yılmaz Güney genç kız Melike Demirağ'a Ahmed Arif'in "Hasretinden Prangalar Eskittim" kitabından bir şiir okur ve kamera kitabın kapağı gösterir. Kitabın satışında bir patlamaya neden olur bu. Aynı yöntem günümüzde çok farklı biçimlerde uygulanıyor. Edebi niteliği tartışılır kitaplar, gazetelerde, edebiyat ve sanatla ilgisi olmayan magazin yazarlarınca söz konusu edildiğinde en etkili reklamı da yapılmış oluyor. Sonuçta edebiyat okuru dışında bir

kesime sesleniliyorsa da eli kalem tutan gençler 'yazar olmak' gibi kısa yoldan ünlenebilecekleri bir alan için kışkırtılıyor. Edebiyatımızı olumsuz etkileyen nedenlerden bir başkası, benim için en önemli olanı da yeni eleştirmenlerin yetişmemesi. Etkileri gittikçe zayıflayan bazı gazetelerin kitap eklerinde yayımlanan tanıtım yazıları 'edebiyat eleştirisi' olarak algılanmaya başlandı. Eleştirinin olmadığı bir ortamda edebiyat nasıl gelişir?

Söz konusu yazısını bitirirken Le Guin şöyle söyler "Kabul edilebilir bulmayanlarımız konuşmak zorunda. Edebiyat jürilerinin ve sponsorların önyargılarının sorgulanması ve bilinçlerinin artırılması gerekiyor. Adil ve tarafsız yazarlar bu tür tartışmalarla, daha kapsamlı ve daha iyi araştırmalarla, ödül veren topluluklar, edebiyat yayıncıları ve basına gönderilen yorum ve protesto mektuplarıyla, edebiyat ödülleri yoluyla toplumsal cinsiyet önyargılarının kalıcı hâle getirilmesi karşı çıkmak zorunda."
Peki, Türkiyeli yazarların, editörlerin, yayıncıların... bu açıdan tavrı, yaklaşımı nasıl? Konuşuluyor mu? Konuşuyor muyuz?
Yazarların, editörlerin, yayıncıların bu konuda ne düşündüklerini ya da düşünüp düşünmediklerini bilmiyorum. Uzun süredir o çevrelerin dışında bulunduğumdan ne konuştukları hakkında bir fikrim yok.

Tabii kadın/erkek yazar adlandırmalarını da konuşmayı da gereksiz bulanlar da var. Hatta, Leyla Erbil de başlangıçta "kadın yazar" olarak anılmasına tepki duyduğunu, "iyi yazar kötü yazar vardır gibi pek mantıki görünen bir doğruyla kendini bağla"dığını, "o vakitler, insanın daha özgür bir dünya yaratma amacını içeren sosyalist mücadelenin her şeye yerli olduğuna ve sosyalizm iktidara geldiğinde, benim de ta 1959'dan (Hallaç) bu yana pdak noktası kadın sayılabilecek çalışmalarımın öngördüğü sorunların tümünün çözüleceğine inanıyordum. Bugün o düşüncede değilim.» der ve şöyle devam eder:
"Feminist hareket de o yıllarda yılan uykusundaydı. 1968'de Gecede, 1970'lerde Tuhaf Bir Kadın yayımlandıktan sonra, feminist hareketin ayrışması, güçlenmesi ve kitaplarıma sahip çıkmasıyla sosyalizmi bekleme düşüncesinin saçmalığı ortaya çıktı. Kadının, kadın yazarın içine düştüğü ve orada yüzdüğü dilin erkeklerce kurulmuş ve yazılmış bir tarihin dili olduğu, tüm belleğimizin taraflı bir biçim aldığı olgusunu hayretle izledim. Evet, yazarlık gövdeyle değil beyinle yapılıyordu ama erkeklerce örülmüş ve kadınlık durumlarına gerçek yerin verilmemiş olduğu erkek egemen bir dildi miras aldığımız. Biz orada, o noktada sanki onların yoğurduğu amacın ve gerçeklerin sürüp gitmesini sağlayan eklemeler yapmaktay-

dık. Elbette ki bir olgunun bilincine varmak, hemen onu yenmek anlamına gelmiyor. Ancak görmeden de değiştirme çabasına giremezsiniz. İşte, 'kadın yazar erkek yazar değil sadece iyi yazar' vardır gibi bir kabul bu tek taraflı dilin riskini kabul anlamına da gelir." Yılmaz Varol'la "Düşler Öyküler Dergisi"nde yayımlanan söyleşisinde söyler bunları Leyla Erbil. 1997'de.
2017'yi yeni bitirdiğimiz şu günlerde, içinde bulunduğumuz toplumsal, siyasal, ekonomik atmosferde, bugün durum ne? Edebiyat dünyasında cinsiyetler açısından bir eşitlikten söz edebilir miyiz?

Dürüstçe yanıt vereyim, bu konuya hiç kafa yormadım. Erbil, "...erkek egemen bir dildi miras aldığımız," diyor. Dilin iktidarın ya da bir cinsiyetin egemenliği altında olabileceğini düşünmüyorum. "Sadece iyi yazar vardır," bence doğru bir saptama.

Toplumsal cinsiyet meselesinin dışına çıkarak da bakmaya çalışalım. Mesela atölyeler. Edebiyat dergileri yazan için okul, mutfak olmaktan çıktı da mı atölyeler bunca yaygınlaştı? Bir tıkla, yazı dosya gönderiliyor artık. Kimse kimsyle temas etmek zorunda değil. Temas alanları ise bir ihtiyaç çok açıdan. Ama bu bireyler ya da kurumlar üzerinden ücret temelli bir "piyasa" aracına da dönüşüyor sanki zaman zaman. Kolektif, yatay, sürdürülebilir, çoğalabilir ve herkesin özne olarak birer parçası hâline geldiği zeminleri yaratmanın, kurmanın neresindeyiz sence edebiyatta?

Son yıllarda yazmaya karşı büyük bir ilgi var toplumda. İnsanlar arasındaki iletişim kopukluğundan mı kaynaklanıyor bu? Herkes içine kapandı da eskisi gibi kimse konuşamıyor, dertleşemiyor, bu yüzden yazarak mı içini boşaltma yolunu seçiyor? Yoksa ün peşindeler mi? Değişik alanlarda zaten ünlenmiş kişilerin kitap yazmaya kalkışmalarına ne demeli? Sonuçta edebiyat da, yazarlık da kimsenin tekelinde değil. Ama medyatik yüzünün arkasına sığınarak bunu yapmaya çalışan 'ünlüler' de var. Dergiler, sabırlı ve azimli genç yazarlar için hâlâ birer okul. Ancak kestirme yoldan yazar olmak, kitap çıkarmak,

ünlenmek arzusundaki gençlere rehberlik eden alanlar oluştu. Ne yazarsanız yazın, hiçbir editöryal elekten ve düzeltiden geçmeden kitabınızı bastırabiliyorsunuz; yeter ki giderlerini ve yayıncının payını ödeyin. Böyle birçok kitap yayımlanıyor ama ne edebiyat dünyasının ne de edebiyat okurunun bunlardan haberi oluyor. Yazarlık öğretilemez, ama yetenekliyseniz öğrenebilirsiniz. Bunun anahtarı da sizden önce yazılmış kitapların içindedir. Yazar olmak isteyenlere ilk öğretilecek şey, okumadan asla yazar olunamayacağıdır.

Senin öykülerinle bitirelim konuşmamızı. "Başkasının Rüyaları" kitabındaki "Düğün" öyküsü pek çok öykü kişisinin toplandığı bir öyküdür. Senin öykü kişilerinin öyküler, kitaplar arasında dolaştığını bilir okurların. "Mimoza'da Elli Gram", "O Vakıt Mimoza", "Yüzünüz Kuşlar Yüzünüz" ise mekân üzerinden düş-gerçek arası gidip gelirken, defterler, anlatılar, çizimler üzerinden de başkaca toparlanma öyküleri, kitapları gibi. Derleme toplama buluşma ihtiyacı mı duyuyor kişilerin? Sen mi bunu istiyorsun? Bu, yazarlığında bir eşiğe mi işaret ediyor her seferinde acaba?

Öykü kişilerimi ben uydurmamışım da onlar gerçekten varmışlar gibi hissettiğim, onları rüyamda gördüğüm oluyor. Bir öykümün içine, başka öykümden çıkıp selamsız sabahsız girdikleri oluyor bazen. Herkes birbiriyle tanışıyor gibi. Onları bir arada görmek mutlu ediyor beni. Toulouse Lautrec'in yaşamının anlatıldığı "Kırmızı Değirmen" romanı John Huston tarafından aynı adla filme alınmıştı. Filmin son sahnesinde, Lautrec yatakta ölmek üzereyken odasının kapısı açılır tablolarındaki bütün karakterler içeri girerler. Kadınlar cancan dansıyla ölüm odasını şölene çevirir. Lautrec yüzünde mutlu bir tebessümle, hepsiyle vedalaşıyormuş gibi son nefesini verir. Filmin bu sahnesinden çok etkilenmiştim. Yazmadığım, resim yaptığım yıllardı. Öykü kişilerimle büyük bir aile gibiyiz, onların öyküler arasında gezmelerini ben istiyorum, bu hoşuma gidiyor. Yazarlığımda bir eşiğe işaret ettiğini sanmıyorum.

Başka bir derleme, toplama yapalım eğer kabul edersen.
Aşağıdakilerin sendeki karşılığı ne? Kısa kısa...

Aile: En güvenli liman.
Bisiklet: Güç harcayarak, her şeyi görerek gitmek.
Cemil Küçükfilibe: Beni çok etkileyen, her geçen gün daha çok özlediğim çocukluğumuzdan ölümüne arkadaşım.
Çizgi roman: Hâlâ elimden düşmez.
Dağ – Deniz: İkisinden de vaz geçemiyorum ama dağ ağır basıyor.
Ev: Ailenin kozası.
Fantastik: Uyanıkken gördüğüm rüyalar.
Gitmek: Yola çıkmaktan çok düşlemek.
Hayvan: Bakışarak, izleyerek iletişim kurduğum dostlarım.
İnegöl: Artık yabancı bir kent.
Jeofizik: Onunla ilgili öğrendiğim her şeyi unutmuşum.
Kalmak: Bir tür korku.
Lise: Hayatımın en güzel yılları.
Mimoza: Cemil Küçükfilibe'nin kaybolduğu çöl.
Nolya: Uzak ve dalgın bir bakış.
Orkestra: İnegöl Kavaklaraltı Parkı'nda çalan arkadaşlarım.
Ölüm: Cemil Küçükfilibe.
Pazar (gün): Sıkıntı.
Rüya: Bir kuş gibi havalanıp uçabildiğim tek yer.
Sinema: İnegöl'de Niyazi'nin iki salonu (artık ne onlar ne de Niyazi Abi var).
Şehir: Yalnızlık.
Televizyon: Yaşamımdan çıkma noktasına gelmiş bir aygıt.
Uzak: Bütün aradıklarımı bulacağımı sandığım yer.
Ümit: Arada kapımı çalar.
Vites: Yaşamın temposunu ayarlar.
Yalnızlık: Büyük kentler, kalabalık.
Zaman: Değişmeyen bir tonla tükenişi çalan enstrüman.

1998'deki ilk söyleşimizden bugüne...
Her şey için çok teşekkürler Sevgili Cemil.

Espriye Bulanmış Antifeminizm: Seray Şahiner Öykülerinde Kadının Kendine Karşı İşleyişi

Orçun Ünal

Edebiyat eleştirisi, bir metnin hatalarını bulmak değil, onun nerelerde aksadığını, amacına ulaşmak konusunda ne anlamda yetersiz kaldığını keşfetmek ve bunu kanıtlarıyla ortaya koymaktır. Dilin aksine, edebiyatta hata yoktur. Edebiyatta yetersizlikler ve aşırılıklar vardır. Her yazar, bir güdü ya da amaçla yola çıkar; bilincinde olduğu ya da olmadığı bir nesnesi, meselesi vardır. Yazar, dilin, yazının ve kâğıdın imkânlarını kullanarak ortaya bir 'akış' çıkarır. Bu akış, temelde, sonlu sayıdaki kelimelerin sonsuz kombinasyon olasılığı içinden seçilmiş bir sıralanışından başka bir şey değildir, ancak algıda bundan çok daha fazlası, bazen kendi başına bir dünyadır. Yazarın üretirken farklı şekillerde, belki defalarca içinden geçtiği bu akış, okurun da içinden geçeceği dinamik bir üründür. Belirli bir süre içinde yaratılmıştır ve ancak belirli bir süre içinde algılanır, alımlanır. Ama eserin içinde durulmaz. Edebiyat, kapalı bir yapı ya da bir sistem değildir. Eserin içinden geçilir ve böylece deneyimlenir.
Her şeyin deneyimi gibi, bir eserin deneyimlenmesi de bilincimizde, belleğimizde belirgin ya da muğlak bir iz bırakır. Bazen kelimelere dökemesek, niteliğinin sebebini açıklayamasak da eserin bizde bıraktığı iyi ya da kötü tattır bu. Akışın içinden geçmiş ve etkilenmişizdir. Eser bizi değiştirmiştir.
Eleştiri, bir yandan bu akışı, diğer yandan okuyandaki etkiyi ve değişimi analiz eder. İkisini birbirinden olabildiğince ayrı tutmak en önemli görevlerinden biridir. Eleştiren, okuyan gibi yalnızca akışın içinden geçmez. Aksine, akıntıya karşı kürek çekip geriye döner, tekrar ileri gider, çıkar, tekrar girer: Akışın kaynağını, yönünü, yatağını, yavaşladığı ve hızlandığı yerleri bulur.
Ne var ki bazen bir okur olarak aldığımız lezzet, eleştirenin bize sunduğu yargılarla uyuşmaz. Tarafsız gözle bakıldığında, eleştirmenin tespitlerinde de haklılık payı yok değildir. İşte bu kafa kafaya zıtlık bizi rahatsız eder, düşünmeye zorlar: Okuyan olarak bizim bir eksikliğimizde midir sorun, yoksa eleştirenin gözünden kaçırdığı ya da görmekten kaçtığı başka bir yeterlilik, bir pırıltı mı vardır eserde? Eleştirmek amacıyla yola çıkıldığında da aynı karşıtlık baş gösterebilir.
Uzun zamandır okumayı ertelediğim Seray Şahiner'in öykü kitapları *Gelin Başı* [GB] (Can Yayınları, ilk baskı 2007) ve *Hanımların Dikkatine* [HD] (Can Yayınları, ilk baskı 2011) ise iki başlı bu bedende mükemmel bir uyum yarattı. Bir yandan sade bir okur olarak bende kötü bir tat bırakırken, diğer yandan unsurları dikkatlice çözmeye, katları açmaya çalışan bir gözlemci olarak bana birçok açıdan aksak göründü. Şahiner'in çoğu okurun gözündeki değerini bildiğim için bu durum beni rahatsız etti. Ben mi pırıltıyı gözden kaçırıyordum, yoksa diğer okurlar mı yetersizliği, 'karşı işleyiş'i görmüyordu? İşte bu yazının amacı, Şahiner'in öykücülüğündeki çukur ve tümsekleri göstererek toplu bir değerlendirme yapmak, daha önemlisi, öykülerin altında yatan kör zihniyeti sergilemektir.
Başta, iki kitapta da bulunan tashihlere değinmek istiyorum. Biri beşinci, diğeri dördüncü baskıyı görmüş kitaplarda halen yazım yanlışları

bulmak sinir bozucu. Gözüme çarpan birkaç hatayı şöyle sıralayabilirim: tesadüfi [tesadüf] (GB 20), ahret [ahiret] (GB 70), tutum [tuttum] (GB 96), yontum [yonttum] (GB 100), atmış [altmış] (GB 103), biz [bir] (HD 53), şevkat [şefkat] (HD 56), reenkarke [reenkarne] (HD 58), adımın [adamın] (HD 97), sonda da [sonra da] (HD 117), bilaç [biilaç] (HD 123), eylemeye [eğlemeye] (HD 124), izin [için] (HD 134), standdan [stanttan] (HD 135), Asprin [Aspirin] (HD 145), sonda da [sonra da] (HD 170). Toplam üç yüz otuz sayfada (gözden kaçırdıklarım hariç) on altı tashih bırakmak Türkiye standartları için kabul edilebilir sanırım. Ama bu durum ne yazık ki yayınevlerinin özensizliğinin bir belirtisi.

Daha derin bir sorun Şahiner'in dilinde yatıyor. Temel bir meseleyle başlayacak olursak Şahiner'in dönüşlü ve edilgen fiilleri yanlış kullandığını söyleyebiliriz: *kurtulunmak* (GB 62), *denilmek* (GB 66) ve *giyinmek* (GB 96, HD 67, 88, 96) fiilleri rahatlıkla daha sade ve daha doğru *kurtulmak, denmek* ve *giymek* biçimleriyle değiştirilebilir. Semantik yanlışlar da yok değil. Şahiner'in "simültane gelişsin olay" (GB 20) yazarken 'spontane' sözcüğünü, "mihnet edeceğime" (HD 211) yazarken 'minnet' kelimesini, "kör gözüm parmağına" (HD 126) yazarken 'kör parmağım gözüne' deyimini kastettiğinden şüphem yok. Tam tersine, bekâr bir erkeğin ikinci sevgilisinin ne anlamda "illegal" (HD 58) olduğuyla ya da gidenin neden "güle güle" (GB 25) dediğiyle ilgili de ciddi şüphelerim var. Yabancı kişi isimlerinde de daha dikkatli olunabilir: Ünlü ressam Edvard Munch'ın adının "Edward" (HD 85) olarak yazılması bunun bir örneği. "Geniş enli" (GB 46), "fırsat bu fırsat bilip" (GB 47), "bir çay içişleri hayallerini" (GB 93), "en çeşidinden" (HD 17), "bıraktırtıyordu" (HD 36), "kocasını geri kazanacağına hâlâ umudu varkenki zamanlardan" (HD 44), "istasyona, tren sesinin ulaşmayacağı kadar uzak" (HD 89), "para atınca çalışan bisküvi kumbarasına" (HD 126) ya da "peçete ikram etmeye yeltenen adam" (HD 131) gibi ifadeler gözden geçirilmeye muhtaçlar. Arka arkaya gelen zarf-fiil ekleri ("deyip kestirip attı", HD 25 vb.), cümle sonunda sıkça kullanılan *da* edatı, zarf işlevi gören 'bir'ler ("Nergis bir duruldu", HD 167 vb.), konuşma diline yaklaşmak için fazlaca tekrarlanan *herhal, etmiyim, benle, gidemiyim, söyliyim, bakıcaz, açmıcaz* gibi yazımlar dili yavanlaştırıyorlar. Şahiner'in sözcük seçimi de hayli ilginç: *esereklenmek, hayallenmek, mızıkmak, mühimsemek* ve *irki* gibi kelimeler yanlış olmasa da metin içinde okuru yadırgatıyor.

Edebiyatın edepten türediğini ya da edep için yapıldığını hiç düşünmedim. Bu yüzden, yerinde ve kararında kullanıldığı sürece, asla küfre, argoya, kaba söze karşı olmadım. Şahiner öykülerinde sıkça bu tür bir dile başvuruyor. Ne var ki bu dil çoğu zaman karakterin gerçekliği tarafından desteklenmiyor. Bu malzeme, espri görevi görse de anlatıya kaçınılmaz olarak basitlik katıyor. Şu ifadeler, söylemek istediğimi örneklendirebilir sanıyorum: "Bakmışlar kız on yedi postanın üstüne bakire hâlâ" (GB 50), "Seni yapmazlar artık teyze" (GD 52),

"sabahtan mutfak parası bırakmadıysa elini beline koyup, 'Valla fikis mönü, eşek siki yaş pancar,' diyen annesi [...]" (HD 17), "Kurtulamaz o Mehmet'in inşallah başı bitten kıçı sikten" (HD 80-81), "E öyle be, paran varsa yancıkta, sikin oynar amcıkta..." (HD 81), "Kolay değil silmek sikmek ama sen istersen resetlerim hepsini" (HD 94), "Bir kere evde tokam düşmüştü de ben eğilip alırken nasıl istekle bakmıştı arkamdan. Hah! Geç kaldın, kap vazelinini gel!" (HD 103), "her gün başka bir pisliği çıkıyor bu amsalağın" (HD 141), "am üstünde şehit düşersin inşallah" (HD 171), "Kasaba mihnet edeceğime çükümü keser yerim" (HD 211). "İt, pezevenk, puşt" gibi sayısız küfürle birlikte bu sözlerin neredeyse hepsini kadın karakterlerin sarf ettiğini de belirtmek gerekiyor. Ne yazık ki Şahiner bir yandan anlatısını esprili kılmak uğruna kabalaşırken, diğer yandan beylik laflar, basit aforizmalar söyleyebilmek adına arabeskleşiyor. Kastettiğim 'vurucu' satırlara örnek olarak "Bazı hesapların altından, 'üstü kalsın' demeden kalkılmıyormuş," (HD 208) ya da "Allah'ım neden bütün rüyaları kısa metraj çekiyorsun ya Rabbim?" (HD 207) cümlesi gösterilebilir. İkinci kitapta artış gösteren bu espri ve aforizma 'doping'inin ticari bir kaygının sonucu olması muhtemel. Şahiner'in, özellikle *Hanımların Dikkatine* kitabıyla, öykü dilinden uzaklaşıp romana yaklaştığı, roman için hazırlık yaptığı da görülüyor. Söz konusu kitapta yer alan öykülerin çoğu, karakterler ve kurguyla birbirine bağlı. Son öykü "Kısa Metraj Rüyalar Limited Şirketi" tam yetmiş sayfa uzunluğunda. Ayrıca, kitapta öykü türünün anlatım ekonomisi göz ardı edilerek hikâye açısından işlevsiz bazı süreçler ayrıntılı olarak tasvir edilmiş. Sibel'in kahve hazırlaması (HD 50), Nergis'in Türk kahvesi yapması (HD 167), Nergis'in bulaşık yıkaması (HD 182-183) bunlara örnek verilebilir.[1] Benzer şekilde, "Promosyon Kuralları Etiketin Arkasındadır" öyküsünün sonundaki kısacık 'kapak' esprisi[2], bir Coca Cola reklamının uzun ve anlatı açısından işlevsiz tahlillerini (HD 67-68, 71-72) haklı çıkarır gözükmüyor.[3] "İlk Öpüşte Aşk" öyküsünde sayfalarca süren Türkân

1 Sadece örnek vermek amacıyla birini alıntılıyorum: "Elektrikli ısıtıcıya su koyup mandalını indirdi, fincana kahve ve süt koydu. Isıtıcının mandalı yukarı kalktı, suyu fincana doldurdu, karıştırdı, bir yudum alıp fincanı tezgâha bıraktı." (HD 50)

2 "Ayşe'nin hiç tarzı değildi böyle konuşmak ama bu da o kıza kapak olsundu. Üç kapak toplarsa bir bardak kazanabilirdi hem..." (HD 88)

3 Söz konusu öyküde kaynak gösteren dipnotlara bir anlam veremediğimi de belirtmek isterim. Bu kaynakların, okur olarak ne işimize yarayacağı meçhul.

Şoray-Müjde Ar karşılaştırması da (GB 97-99, 102) anlatının bütünü göz önüne alınınca yapay ve eğreti duruyor. Burada Şahiner'in iletişimci damarının ortaya çıktığını düşünmek mümkün. Şahiner'in *Hanımların Dikkatine* kitabından sonra iki roman yayımlamış olması tespitlerimi haklı çıkarır nitelikte. Belli ki öykünün bazı yazarlar için sıçrama tahtası olması durumu Şahiner için geçerli.

Şahiner, iki kitabında da aşırı derecede eğik yazı kullanıyor. Eğik yazının amacı, sözü ön plana çıkarmak, okurun gözünden kaçabilecek bir şeye dikkat çekmektir. Şahiner, eğik yazıyı işlevini yitirene, esprisi kalmayıncaya kadar kullanıyor, adeta sömürüyor. Editöryel aşamada bu eğik yazılarda elemeye gidilmeliydi diye düşünüyorum.

Şahiner'in anlatımında çağdaş bulmadığım birkaç özellik var: Bunlardan biri, karakterlerin öykü içinde neredeyse biyografik tarzda tanıtılması. Karakteri olay içinde göstermek yerine, doğrudan anlatma yoluna gidiyor yazar. Karakterleri durum içine yerleştirmiyor, özelliklerini sıralıyor. Bu anlatım tarzı, bir yandan kolaya kaçılmış izlenimi uyandırırken diğer yandan çağdaş öykünün ruhuna ters kaçıyor. Aynur ile anne babasının fizikî tasviri ve karakter özelliklerinin sıralanması (GB 58-59) ve Ayşe'nin karakter tasviri (HD 64-67) bunun en bariz örnekleri.

Şahiner, alıntılanan iç monolog (quoted interior monologue) tekniğini sıkça ve belli ki severek kullanıyor. Çoğu öyküde, iç monologlar üçüncü tekil şahıs anlatıcıyı hiçbir geçiş olmadan bölüyor, bazen bir iki cümle bazen sayfalarca sürüyor. İç monologlar, anlatıcının cümlelerinden yalnızca eğik yazılmış olmalarıyla ayrılıyor. Karakterin kendi ağzından düşünce ve duygularını öğrendiğimiz iç monologlarda geçmiş zaman yerini şimdiki zamana bırakıyor: "Telefon çaldı, Hasan arıyordu! *Hah, suçüstü yapıyor.*" (GB 95) Cohn'e[4] göre, iç monolog 19. yüzyılın ortasında tamamen oturmuş bir teknik. Bu açıdan, tekniğin nispeten modern olduğunu söylemek mümkün. Ancak Şahiner'in, karakter tasvirinde olduğu gibi bu tekniği de çoğu zaman bazı şeyleri kestirme yoldan anlatmak için kullandığı izlenimi bende ağırlık kazandı. Karakterin hislerini üçüncü tekil şahıs anlatıcı ve dışsal göstergelerle anlatmak gerçek bir ustalık gerektiriyor. Bu açıdan, eylemleri üçüncü tekil şahıs anlatıcıyla aktarıp mesele karakterin duygu, düşünce, his, istek ve arzularına gelince iç monoloğa geçmenin yazara büyük kolaylık sağladığı aşikâr. Yazar da bu kolaylıktan fazlasıyla yararlanıyor.

Şahiner'in *Hanımların Dikkatine*'de yoğun olarak kullandığı diğer bir teknik de montaj. "Ceylan Yürüyüşü"nde "Sürtük" (1965) filminin repliklerini, "Bikini Bölgesi"nde bir ilaç prospektüsünü, "Pencere Kenarı"nda bir Kızılay bilgilendirme formunu, "Promosyon Kuralları"nda bir Coca Cola reklamının sözlerini, "Ev Hali"nde ünlü *Secret* kitabının bazı pasajlarını okuyoruz. "Ceylan Yürüyüşü" hariç, bu montajların büyük ölçüde anlatıya yedirildiğini söyleyebiliriz. Diğer yandan, bütün

4 Dorrit Cohn, Transparent Minds, Narrative Modes for Presenting Consciousness in Fiction, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1978, s. 58.

kitap boyunca aynı tekniğin tekrar tekrar kullanılması bir monotonluk yaratmıyor da değil.

Şahiner'in her iki kitapta da esprili bir anlatım tutturmaktaki gayreti gözden kaçmıyor. Güldürü unsurları, *Hanımların Dikkatine*'de daha da artıyor. Şunu söylemeden geçemeyeceğim: Esprilerin çoğu bana zorlama ve basit geldi. Bir esprinin kalitesi, güldürme potansiyelinde değil, ne kadar sofistike ya da çok katmanlı olduğundadır. Bu niteliğe sahip ince espriler, kaliteli edebiyatın incisidir. Nadirdir, bu yüzden de değerlidir. Aşağıda örnek olarak yer verdiğim üç espri, aksine, güldürüyü tek bir nesne veya kelime üzerinden üretiyor ve aynı anda tüketiyor, bu yüzden de ikinci okuyuşta komikliğini yitiriyor. "Edward Munch, Ayşe'nin süpürgenin hortumundan çıkardığı sutyen askısı tekine bakan yüzünü görse, 'Çığlık' tablosunu yeniden yorumlama ihtiyacı duyardı." (HD 85), "'Oryantalizm'miş! Adamı tavlamak için dansöz kıyafeti giyinip oryantal yapma da..." (HD 96), "Aramıyorsa ölmüştür hesabından gidersek, bu adam reenkarke [sic] harikası demektir, merak etme, gene dirilir." (HD 58). *Hanımların Dikkatine*'de metaforlarını nispeten beğendiğim tek espri şu oldu: "Ayy yatakta adamım var, altını kıstım da geldim, dibi tutmasın [...]" (HD 155). Şahiner, espri konusunda bazen tekrara da düşüyor: Sarkıp sarkmadığını ölçmek için göğüs altında kalem tutma esprisini her iki kitapta da (GB 75-76, HD 54) kullanıyor.

Şüphesiz ki Şahiner'in dili ve biçemiyle ilgili daha fazla şey söylenebilir. Bazen aşırı uzun cümleler kurup bunların içinde kaybolması bunlardan biri mesela. Ancak bu bahsi bu kadarla bırakıp öykülerin içeriğine, yazarın söylemine yönelmeliyiz.

Şahiner'in öykülerindeki en büyük problemin ideolojisinde yattığını söylemek mümkün. Birçok kadın yazarda görüldüğü gibi, Şahiner'in de karakter kadrosu neredeyse tamamen kadınlardan oluşuyor. Bunların çoğu alt veya orta sınıftan genç kadınlar. Bazıları üniversite okumuş, bazıları okumamış, ama hepsi çalışıyorlar. Taşra ile şehir hayatı arasında sıkışıp kalmışlar. Erkeklerin adı geçse de karakter olarak çok sönük kalıyor, cisimleşemiyor, bir kurgu malzemesi ya da figüran olmaktan ileri gidemiyorlar. Şahiner'in dünyası, bir kadın dünyası. Bunda şaşılacak ya da yadırganacak bir şey yok. Tek sorun, bu dünyanın tamamen 'erkek odaklı' olması. Erkek odaklı derken, erkeğin yönlendirdiği ya da boyunduruğu altına aldığı bir dünyadan değil, tam tersine, ona yönlenmiş ya da kendini ona göre düzenleyen bir dünyadan bahsediyorum. Bu noktada, Şahiner'in kadınlarının 'kendilerine karşı işleyiş'i başlıyor. Bu karşı işleyiş içinde, Şahiner, kadının ataerkil ya da erkek egemen toplumdaki sorunlarını gözlemlemeye, göstermeye, onlara çözüm önermeye çalışmıyor, kendini erkeklere 'teslim etmiş' kadınların hikâyesini anlatıyor. Bu anlatımdaki sorun ise eleştirel olmaması. Bu tip kadınlar eleştiri odağı olsaydı, Şahiner'in hikâyeleri feminist tavır içinde yerini bulurdu. Ne var ki öykülerde tam aksini görüyoruz. Şahiner, anlattığı bu kadın tipine karşı

tamamen nötr kaldığı gibi, bu kadınlar üzerinden var olmayan mağduriyetler yaratıyor. Örneğin "Fesleğen" öyküsünde 'ikinci kadın'a acıyarak onu olumluyor (HD 61). Şahiner'in kadın karakterleri, kendilerini ve birbirlerini erkekler uğruna aşağılıyor, incitiyor, mağdur ediyor; erkekler uğruna hasta olmayı göze alıyor, ideallerinden vazgeçip kendilerini daha aza mahkûm ediyorlar.

'Karşı işleyiş' olarak adlandırdığım tavrı dört maddede özetleyebilirim:

- Kadın karakterlerin tek ve nihai hedefi erkekler. Bu karakterler, erkekler için yaşıyor ve kendilerini onlar için gerçekleştiriyorlar.
- Kadın karakterler, kadınlıklarını da zekâ, güzellik, kültürlülük gibi iyi niteliklerini de ancak erkek ile, erkek aracılığıyla, erkek sayesinde topluma tasdik ettirebiliyorlar.
- Kadın karakterlerin mağdur olmaması, kendi güçleriyle değil, ancak erkeğin güçsüzlüğüyle mümkün oluyor.
- Doğaları gereği erkeklerin çokeşliliğe ve şiddete hakları var. Kadın bunu sineye çekmesini öğrenmeli.

Şüphesiz ki bu dört madde birbirini tamamlıyor. Bu maddelerde özetlenen, kadını alçaltan tavır, Şahiner'in öykülerinin gözeneklerine kadar sinmiş ve saklanmış durumda. Şahiner öykülerinde kendini erkeğe teslim eden kadın tipini eleştirmek amacını güdüyorsa da bunu kesinlikle başaramıyor, eleştirmeye kalkıştığı davranışı istemeden yüceltiyor, hiç değilse normalleştiriyor. Şahiner'in antifeminist tavrına öykülerden somut örnekler vermek mümkün. Yukarıda özetlediğim sırayla gidelim:

Şahiner'in kadınları, küçük büyük bütün eylemlerini sevdikleri erkekler için yapıyor; onlar için okuyor, çalışıyor, süsleniyor, güzelleşiyor, yemek hazırlıyor, temizlik yapıyorlar. Onlara hayranlar. Onlarla da onlarsız da yapamıyorlar. Erkeğin yatalağına, çulsuzuna, sivilcelisine bile razılar. Örneğin, Sibel Mehmet'e kendisinin "kahvaltı esnasında gazete okunmasına kızmayan, yanındayken bir erkeğin kendi hayatına rahatça devam edebileceği kadın olduğunu" (HD 49) göstermek zorunda hissediyor. Hatta "'brunch'a giderlerse, ilk kez okuyormuş gibi yapacağı haberlere değin sıralayacağı esprileri belirliyor." (HD 49) Yine Sibel'e göre, kendisini aldatan erkeğe hesap sormayan, göz oymayan kadın hayatta kazanıyor, çünkü o bir erkeği kazanmış oluyor. Bu da "az buz bir şey değil." (HD 55). Erkeğin "esas kadın olarak kendisini seçmesi" Ayşe için ayrı bir gurur kaynağı (HD 67). Nergis "muhabbet açmak için kullanılacak, kendisini enteresan kılacak şeyler de" okuması gerektiğini düşünüyor, çünkü sevgilisi Cihan duyunca "ne kadar orijinal kız [...] dünyası ne kadar geniş, kendini ne kadar geliştirmiş, kimseye benzemiyor," (HD 110) demeli. Bir öyküde, âşık olunan sevgili "pek çok açıdan yaşam kolaylığı sağlayan bir şey" (GB 92) olarak adlandırılıyor, çünkü sevgilisi olan kadının artık kimseyi tavlamak için uğraşmasına, çekici olacağım diye topuklu ayakkabı giymesine gerek kalmıyor. Metinlerde "erkeğini garantilemiş kadınların rahatlığı" (HD 61) diye bir kavram bile karşımıza çıkıyor.

Şahiner'in kadınları kendilerini ancak

erkekler aracılığıyla akıllı, güzel ve çekici hissediyorlar. Kadının aklı ve güzelliği tek başına yeterli değil. O akıl ve güzellikle bir erkeği tavlamış olması da gerekiyor. Erkeğin varlığı, bu iyi nitelikleri onaylıyor: "*Erkek dediğin,* şöyle bir koluna takıp yürüdü mü herkes bakıp 'Vay be!' diyecekti, 'Kıza bak, nasıl da tavlamış çocuğu, demek çok akıllı, çok çekici.'" (HD 153) Erkeğin sağladığı, sadece kadınsal niteliklerin onaylanması değil. Yakışıklı, başarılı, güçlü, kısaca ideal bir erkek kadının kadınlığını da artırıyor, kadınlığına kadınlık katıyor: "Aklınca Mehmet'ten ideal erkek yaratıp evlenecek, kadınlığını bir mertebe yükseltecek ya..." (HD 164) Sibel karakteri bir yerde öyle ileri gidiyor ki erkeği tahrik edemeyen arkadaşının kadınlığını küçümsüyor: "*Bir adamın donunu çıkaramıyorsan, yazık senin kadınlığına.*" (HD 196) Böylece erkek, kadının kadınlığını gördüğü, zekâsını ve güzelliğini kendine ispat ettiği bir ayna oluyor. Kadın ise kendini erkeğe yansıtmadan toplumsal ve cinsel kimliğini tanımlayamıyor.

Şahiner'in kadınları sürekli aldatılıyor, ekiliyor, ortada bırakılıyor, aşağılanıyor, sevgi görmüyor, ama bunları yapan erkeklere muhtaçlarmış gibi onlardan vazgeçemiyorlar. Halbuki çoğu "kendine yeten, çalışan, özgüveni yüksek, şehirli" (HD 217) kadınlar. Erkeklere bağları ekonomik ve fiziksel değil, tamamen duygusal ve manevi. Sevgileri onları mahkûm etmiş: "Seviyorsun, elin mahkûm adama." (HD 205) Onlar olmazsa kendilerini yarım ve eksik hissediyorlar. Onlar için her şeyi yapabilirler. Kendilerine sevgiyle bakacak bir kocaları, sevgilileri olsa iki günde Emine Beder'e dönüşebilirler (HD 177). Neredeyse erkeklere açlar. Egoları yalnızca onlardan besleniyor. Öyle ki, İngiltere'den yeni dönen Elif borç yüzünden kapanan telefon hattı için "Açtıralım bunu, kaç para borcu var?" dediğinde Nergis gülümseyerek "Hayatta açtırmayız, kaç aydır evde televizyon dışında duyabildiğimiz tek erkek sesi o," (HD 187) diyor.

Kadın karakterlerin erkeklerle ilişkileri sorunlu olduğu gibi, özgüvenleri ve medeni cesaretleri de yok. "Pencere Kenarı" (HD 133-146) öyküsünde sevgilisi Mehmet'in başkalarıyla cinsel ilişkiye girdiğini öğrenen Ayşe bir hastalık kapmış olmaktan korktuğu için Kızılay'a gidip kan bağışçısı oluyor. Ayşe karakterinin medeni cesareti öyle az ki bir laboratuvara gidip kan testi yaptıramıyor, onun yerine kan bağışlayarak bir hastalık taşıyıp taşımadığını öğrenmeye çalışıyor. Bu sırada komik durumlara düşüyor ve içten içe Mehmet'le hesaplaşıyor.

Bazı kadın karakterler kadınlıklarını erkekler sayesinde kazanadursunlar, diğerleri toplumsal baskının pençesinden kadınlıklarının güçleriyle değil, erkeklerin zayıflığıyla kurtulabiliyorlar. Erkek arkadaşı Harun'la evlilik öncesi cinsel ilişkiye giren Sibel, ailesinin zoruyla Eren'le evlendirilmek üzere olduğu için kızlığının bozulmuş olması konusunda kaygılı. Kendisi umursamıyor ama müstakbel kocasının ne düşüneceğinden emin değil. Öykü, Sibel'in kuaför önünde Eren'le karşılaşması ve "*Allahım, iktidarsız çıksa şu adam da bir aile faciasından*

kurtulsak!" (GB 54) cümlesini sarf etmesiyle bitiyor. Kadının kendi eliyle özgürlüğe, bağımsızlığa çıkış yolu –en azından bu öykülerde– yok. Ancak erkeğin zayıf olması, muktedir olmaması kadını büyük bir beladan koruyor. Diğer bir deyişle, kadının esenliği ya erkeğin güçsüzlüğüne ya da merhametine kalıyor. Son seçenek olarak ise kadının erkeği ehlileştirmeyi öğrenmesi gerekiyor: "Sevgilim 'Höt' dedi mi ben kaçacak yer ararmışım ya, tatlı dilimle onu ehlileştirmeyi de ancak ben bilirmişim." (GB 92)

"Harmandalı" öyküsü otobüs durağında beklerken görüp beğendiği bir erkekle ilgili çeşitli 'sevgili olma' hayalleri kuran Bahar'ı anlatıyor. Kafasında *Yağız* adını verdiği esmer genç, bir süre sonra halk otobüsüne binip giderken Bahar'ın içine bir rahatlama geliyor çünkü –yeni öğrendiğimiz üzere– zaten bir sevgilisi var: "*Bunlara ihtiyacım yok, benim sevgilim var ki zaten harmandalı oynamasa da âşık olduğum.* Sevgilisi olduğuna bir kez daha şükretti. İnsanın sevgilisi olunca böyle her gördüğü yakışıklıyı müstakbel sevgili adayı sanıp hayaller kurmasına gerek kalmıyordu [...]" (GB 92) Öykünün sonuna doğru, Bahar birkaç günlüğüne memleketine giden sevgilisini ve bir sevgilisi olmasının getirdiği 'rahatlığı' hatırlıyor ve otobüsle uzaklaşan Yağız'a bakarken Yağız'la ilgili hayallerini "gerçekten yalnız kızlara" (GB 93) bırakıyor. Öykü biterken, Bahar'ın içinde "uzaktaki beyini namusuyla bekleyen kadınlara özgü bir huzur" (GB 93) var. Dışsal olarak ve erkek bakış açısından

düşünülürse, Bahar'ın Yağız'la hiçbir temasa geçmemesi namusunu korumasına yetiyor. Bu, doğru. Ancak içsel olarak düşünülürse, Bahar, kurduğu hayallerle 'bu kadar âşık olduğu sevgilisini' zaten aldatmış, 'aşk' kavramına da gölge düşürmüş oluyor. Buradaki namus kavramı istemeden erkek zihniyetli namusu güçlendirmeye hizmet ediyor.

Şahiner, yalnızca hemcinslerine değil, tipleştirilmiş erkek karakterleriyle erkeklere de haksızlık ediyor. Öykülerdeki bütün erkekler düşüncesiz, kaba, egoist, sekse, şiddete ve aldatmaya meyilliler. Birkaç yerde, erkeğin doğası gereği çokeşli olduğu ve kadının erkeğin üzerine fazla gitmemesi, bu gerçeği kabullenmesi gerektiği açıkça belirtiliyor: "Cinsel yönden çokeşlilik erkeğin tabiatında vardı." (HD 84-85), "Kadının kulağına ezan okunurken, ismi yerine 'adamı sıkmayacaksın' vaazı üflemişler." (HD 166) "İlk Öpüşte Aşk" öyküsündeki daha çağdaş zihniyetli sayılabilecek

Hasan ise kız arkadaşını kıskanmadığı, istediğini sevmekte serbest bıraktığı için kadın karakter tarafından eleştiriliyor, "geniş mezhepli" ve "tıynetsiz" (GB 97) olarak yaftalanıyor. Öykülerde karısına zarar vermeyen, el kapısında çalıştırmayan ve 'iyi adam' denen tek erkek, "Ceylan Yürüyüşü" öyküsündeki Reyhan'ın kocası. Ne var ki Reyhan'ın kocası, onu on sekizinde 'güzel, gençten Ahmet' ile aldatıyor. Öykülerde kadınları üzmeyen, süründürmeyen iki erkekten biri 'adam'dan sayılmazken diğeri eşcinsel çıkıyor.

Şahiner'in kadın karakterlerin ağzından erkekler hakkında söylettirdikleri de hayli ilginç. "Yedi Ağlı Don" öyküsündeki anlatıcı Fidan, kocası için "Yaman beni döver ama hakkını yememek lazım, şiddete karşıdır aslında. [...] Allah var, Yaman çocukları da pek dövmez," (GB 60) derken duruma alaycı mı yaklaştığı, yoksa gerçek düşüncesinin bu mu olduğu anlaşılmıyor. Bir kadının kendisine şiddet uygulayan kocasının hakkını savunması elbette görülmedik şey değildir, ama şiddete karşı olduğunu söylemesi ne kadar gerçekçidir bilinmez. Fidan'ın sözleri bir tür yanılsamanın ürünü gibi duruyor.

Kitaptaki bütün benzer örnekleri buraya almak mümkün değil. Söz konusu zihniyeti daha iyi anlamak için öyküleri okumuş olmak gerekiyor. Benim bu tavrı, bu 'karşı işleyiş'i abarttığımı düşünenler olabilir, ancak yakından ve eleştirel bakıldığında altta yatan çarpıklık kendini gizleyemiyor. Bir erkek olarak, okurken rahatsız olduğum pasajlar bile oldu. Bunlardan en çarpıcısını alıntılayarak konuya noktayı koymak istiyorum. "Kısa Metraj Rüyalar Limited Şirketi" (HD 149-218) öyküsünde, Sibel, regl döneminde sevişmekten bahsederken 'ikinci kadın'ı olduğu Mehmet'in bu durumlarda sarf ettiği bir cümleyi aktarıyor: "*Banyoya geç, yatak kirlenmesin.*" (HD 159)

Şahiner'in ilk kitabından bu yana giderek genişleyen ama değişmeyen biyografisinde, eğitimi, yazarlığı ve edebiyatla ilgili başarıları yanında yer alan "Dönemsel olarak garsonluk, konfeksiyonda el işçiliği ve makinecilik yaptı," cümlesinde, okuduğum ilk günden beri Sevim Burakvari bir tavır buluyorum. Bu cümle, yüksek eğitimin yanı sıra elleriyle çalışmış, ekmeğini taştan çıkarmış, kendi ayakları üzerinde duran, güçlü, modern bir edebiyatçı kadının nişanı olarak oraya konmuş gibi geliyor bana. Şahiner'in kendisi böyle oladursun, yazdığı kadınlar kendilerini erkeklere teslim etmiş bile çoktan. Aradaki bu bariz çelişkinin nasıl açıklanması gerektiği, Seray Şahiner gibi ödüllü bir edebiyatçının edebiyatıyla ilgili cevaplanması gereken en ilginç sorulardan biri.

UMACI

Murat Çelik

Öykücüler neden poetika yazmaz?

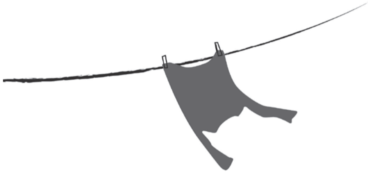
Öykücülerin, öykü sanatı üzerine düşüncelerini yazdıkları metinlere de pekâlâ poetika denir. Peki, öykücüler neden böyle metinler yazmaz? Birçoğunun öykü üzerine kafa yorduğu muhakkak fakat öykü sanatı üzerine düşüncelerini ancak söyleşilerden, yazmışlarsa eleştirel-deneme yazılarından cımbızla söker alırız. Hâlbuki şahane öykülerini okuduğumuz yazarların düşüncelerini de merak ederiz. Diyalogların sahiciliği hakkında ne düşünürler, birinci tekilin işgali ya da ben anlatıcı, insanın çekilmesi-nesneler-suretler, hem öykücünün hayatını da öyküye dâhil mi?

Hiçlikte İhtimal Var, Pelin Kıvrak; Varlık Yayınları, 1. Basım Ekim 2017.

Hiçlikte İhtimal Var, 2017 Yaşar Nabi Nayır Öykü Ödülü'nü kazanmış bir kitap. Pelin Kıvrak'ın öyküleri maalesef

hiçlikte
ihtimal
var

pelin kıvrak

kötü çeviri ayarında öyküler. Kıvrak, sanki Türkçe doğup şahane bir İngilizce eğitimi almış da Türkçeyi unutup İngilizce öyküler yazmış sonra da bunları Türkçeye çevirmiş. Sorunlar basit aslında. Türkçe uzun cümle nasıl kurulur, cümle nasıl devrilir, özneyi unutup *aldıbaşınıgidiyorcümle*'ye nasıl dikkat edilir, hep-hiç-her gibi sözcüklerin görev tanımları, 24 saatte sentaks vb. başlıklara çalışsaydı olurdu. Aslında çok daha fazla şey yazdım fakat üç beş sene sonra dönüp yazdıklarımı okuduğumda pişman olmamak için sildim. Belki bu yazdıklarımdan da pişman olurum ama ancak böyle ifade edebiliyorum düşüncelerimi. Sorunlu cümlelerin altını otuz beşinci sayfaya kadar çizdim. Kötücül bir bakış edinmemek adına kitabın devamını not almadan okudum. Burada amaç kötü dosyaya ödül verilmiş gibi bir intiba uyandırmak değil. Dikkat çekmek istediğim, prestijli bir yarışmaya katılan dosyaların vaziyeti. Jürinin, gelen dosyalar içinde en iyisini seçtiğini düşünürsek, en iyinin bile kusurlu olduğunu görürüz. Seçilmeyenleri tahayyül edin bir de. Pelin Kıvrak yaşıtım sayılır ve kuşağımın, akranlarımın ürettiği kötü metinler beni üzer. Dikkat çekmeye çalıştığım şey biraz da bu. Buluş değerli bir imkân öykü için fakat tek başına yeterli değil. Edebiyat üretimine katkıda bulunacağın dili en iyi sen bilmelisin sevgili yaratıcı.

Sayfa 12: Üniversite yıllarımda da hep ve sadece şiir yazanlara özenirdim.

Sayfa 13: Hayatta en sevdiğim kişi tarafından terk edileli altı ay olmuştu ve hayatımda en çok zevk aldığım, huzur duyduğum anların genelde yalnızken başıma geldiği doğruydu.

Sayfa 15: Koltuk takımının yastıklarına tok sesler çıkararak vuran etrafa yayılan toz karşısında hayretlere düşen İkbal ev sahibi Kemal Bey'in toza böyle tepkisiz kalmasına anlam veremiyordu.

Sayfa 16: Hiç çocuğu veya genç akrabası olmayan Neriman Hanım geçen sene hasta yatağında İkbal'i bir kenara çekip, kendisi öldükten sonra her sabah birkaç saatliğine de olsa Kemal Bey'le ilgilenip ilgilenemeyeceğini sormuştu.

Sayfa 18: Neriman Hanım'ın ölümünden sonra Kemal Bey neredeyse hiç sokağa çıkmaz olmuştu.

Sayfa 21: Suyun ısınmasını beklerken kapı zilinin çaldığını işittim.

Sayfa 22: Üzerime klor kokan bir tişörtle, elime geçen ilk şortu giyip merdivenin başından alt katı gözetlemeye başladım.

Sayfa 24: Polisler içinde bütün sabah neşeyle oynadığım havuza bakan sandalyelerde yirmi dakika daha oturup ikişer sigara içtiler.

Sayfa 26: Babam hapse girdikten sonra elimizde kalan son parayla tuttuğumuz ve içinde yıllarca severek oturduğumuz iki odalı apartman dairesinin balkonundaki plastik masada birlikte ders çalıştık hep pazar günleri.
Sayfa 27: Masaların arasında dolaşırken kendini bir apartmanın her dairesinin kapısında biraz durup içeride konuşulanları dinleyen birine benzetirdi.
Sayfa 27: İri cüssesine rağmen hızlı hareket eder, müşterilerin ellerini havada görür görmez yanlarında koşardı.
Sayfa 29: Ferhat bu hediyelerin karşılığında abisine İtalya'dan senede birkaç defa ve fakat hep lacivert renkte takım elbiseler gönderirdi.

Güncelin, Başlık Başlık

Dergiler: *Kitap-lık* 195. sayıda altı öykü var. Semra Aktunç'un "Dağlar Kara Dayanır", Mustafa Çiftci'nin "Fikret ile Fattirik", Banu Özyürek'in "Şimdi O" öykülerini pek beğendim. *Sözcükler* 71. Sayıda ise on iki öykü var. Özgür Çırak'ın "Sıradan Bir İş Günü", Çiyil Kurtuluş'un "BüyükBüyük", Muharrem Demirdiş'in "Kıraathane Sokağı", Sacide Alkar'ın "Ölü Martı" öykülerini sevdim. Ahmet Oktay'ın dediği gibi: Her yüz bir öykü yazar. Öykülerde yüzlerini gördüğüm kimseleri unutmam. Yaşar gideriz.

Yakın Dönemin Önemli Vakası: Julio Cortazar'ın Süleyman Doğru tarafından çevrilmesi, Can Yayınlarınca üç cilt olarak sunulması. Resim tamamlanıyor.

İçerden: *Öykülem* çıkartıcılarından Eyüp Tosun'un ilk öykü kitabı *Kör Islık* Tefrika Yayınları'ndan çıkıyor. Sayılı günler var. Kitabı edinirseniz ilkin "**Metruk Şifa**" adlı öyküyü okumanızı salık veririm. Arkadaşlarımı övemediğimden öyküyü övemiyorum. Bu da bir övememe.

Çevirmenlerin Hatırlattıkları Sözcükler

Abullabut: Kaba saba, anlayışsız; biçimsiz ve kötü giyinen, giyimine özen göstermeyen kimse. ["Sağlam yapılı, abullabut bir adamdı; görünüşü pek öyle iç açıcı değildi.", *Ateş Yakmak* iç., Jack London, Çev.: Memet Fuat, s.24]

Enfiye: Kurutulmuş tütünden yapılan ve buruna çekilen keyif verici, aksırtıcı toz, burun otu. ["Yazdığım kâğıdın üzerinde, enfiye için gizli gözü olan 1898 tarihli bir çalar saat uyuyor.", *Rus Tazısı* iç., Milorad Pavic, Çev.: Işık Ergüden, s.5]

Steno: Söylenen sözleri söylendiği kadar çabuk yazmaya elverişli, kısa ve yalın işaretlerden oluşan yazı yöntemi, stenografi. ["Sonra bitişik odaya geçip stenoya büyük bir süratle bir sürü mektup, emir yazdırdı; sekreter bunları hemen daktilo ediyordu.", *Tanrı'yı Gören Köpek* iç., Dino Buzzati, Çev.: Rekin Teksoy, s.169]

Hakkında Öykünün

Kısa Öykü, H. E. Bates
Öykücünün Kitabı, Feridun Andaç
Öykülerde Dünyalar, Füsun Akatlı
Kabuğunu Kıran Hikâye, Jale Özata Dirlikyapan
Modern Öykü Kuramı, Necip Tosun
Öykünün Bahçesi, Semih Gümüş
Hikâye Sanatı Üstüne Yazılar, Haz.: Bülent Aksoy
Kuramdan Yoruma Öykü Yazıları, Ömer Lekesiz

OMER ARSLAN

SÖYLEŞİ

Hazırlayan: Murat Çelik

***Avuntular* 2017'nin en iyi ilk kitaplarından biri bence. Tebrik ederek başlayayım. Dosya oluştururken nasıl çalıştın? Yirmi iki öykü var, ilk kitap için biraz fazla değil mi?**

Teşekkür ederim. Dosya usulü çalışmadım desem yeri. Yazıyordum, elimde öyküler birikmişti. Bu öykülerin içinden, daha fazla işlemeyi istediğim karakterler, fikirler doğdu. Böylece kâğıtlar kabardı. Bunların yarısını ikinci dosya için ayırayım demedim. Bir de ilk kitapların biraz daha hacimli olması gerektiğini düşünüyorum, okuyan, sıkıldığı sayfaları atladığında kitap bitivermesin diye.

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunusun, İstanbul Üniversitesi'nde araştırma görevlisisin, bölümün yaşayan edebiyatla arası açık gibi görünüyor. Bölümün işlevlerinden biri de yazar yetiştirmek olmalı bence, bu minvalde de dersler konulmalı. Neler söylemek istersin bu konuyla ilgili?

Bu konudaki kısırlığın sebebi yazar yetiştirilemez, yazarlık yetenek işidir, fikri bence. İlk ve ortaöğretimde yazının sadece türleri ve biçimleri onlar da en yüzeysel haliyle öğretilir. Yazılan metinler de yalnızca imla ve noktalama yönüyle değerlendirilir. Anlam boyutuyla hiç ilgilenilmez. Kastedilen anlam ifade edilebilmiş mi önemli değildir, cümleler büyük harfle başlayıp noktayla bitiyorsa, virgüller doğru yerlere konulmuş, imla kurallarına uyulmuşsa o yazı tamamdır. Eğitim hayatında yazı, bir ifade alanından çok doğru işaretleri doğru yerlere koymaya çalıştığın bir yapboz gibi ele alınıyor. Yapbozu tamamladığında da kendinin değil başkasının tasarladığı bir görüntüyü meydana getirmiş oluyorsun. Bundan sonrası kişinin kendine kalıyor, talih eseri nitelikli metinleri okuma fırsatını yakalarsa iyi yazmayı da başarıyor. Ancak dışarıdan bakıldığında, iyi yazıyor olması zaten yetenekli oluşuna bağlanıyor.

Nitelikli eserleri seçebilecek, metinleri ele alırken dış özellikleri ve anlamlarının yanında o anlamların nasıl ifade edilmiş olduğunu da değerlendirebilecek gözler yetiştirmek zor değil, ancak bunu talep eden var mı? Hayat gailesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri çoğunlukla öğretmen olabilmek için tercih ediliyor. Günün edebiyatına, yazarlığa, editörlüğe talep az, çünkü bunlarla hayatını kazanmak güç. Gönüllülük, fedakârlık isteyen işler. Cebinden para çıkmadan bir dergiyi ayakta tutabilmek, ek iş yapmadan editörlükle geçinebilmek şans, yazarak hayatını kazanmak ise imkânsız, hele yirmili yaşlarda. Bu sebeple, yüz öğrenciden ancak beş altısı değişen edebiyatı takip eder, bir dergi çıkarmaya çalışır, yazar olmayı ya da editörlüğü düşünür.

Genel anlamda yazı meselesi böyle iken şiir ve kurgu üzerinde ya da kurguya dayanmayan ancak üslup gerektiren diğer düzyazı türleri için bir başka zorluk söz konusu.

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinin tarih içinde sosyal bilimler formasyonuyla şekillenmiş, sanat yönünün ihmal edilmiş olması. Edebi metinlerin sanat eseri olmaktan çok akademik anlamda işlemek üzere oluşturulmuş veri kaynakları olarak görülmesi. Bu durum da metinlerin içeriğine fazla önem verip formlar ve üsluplar üzerinde pek durulmaması sonucunu doğurmuş.
Yine de günün edebiyatına ağırlık veren dersler arttırılabilir ve metin inceleme biçimleri çeşitlendirilebilir ancak geleneksel ders verme yöntemleriyle yazar yetiştirilebilir mi şüpheliyim. Yazmanın, kürsüden anlatılabileceğini düşünmüyorum; çünkü yazının, nasıl yazmak gerekir kısmına odaklanmak yerine eleştiri ve düzeltmelerle öğrenilebileceğini gördüm.

***Notos*'un 67. sayısında, Semih Bey'in "en sevdiğin yazarlar" sorusuna Raymond Carver yanıtını verdin. Bunu söylemesen de Carver ile seni benzeştirebilirdik ya da akraba ilan edebilirdik. Kendi dilinden olmayan bir yazarla teknik açıdan, öykülerin atmosferi açısından bir tür benzerlik kurulması seni rahatsız eder mi?**
Bazı yazarlar söz konusu olduğunda kendi dilimde dahi rahatsız eder. Çünkü has yazarları örnek almak mümkün değil, onları ancak taklit edebilirsiniz. Okudukça o kişiyi en derininde tanır, okumadığınız zamanlarda özlersiniz. Metin nerede bitiyor, yazar nerede başlıyor ayırt edemezsiniz. Öylesi bir yazara benzetilmekten korkarım.
Yabancı bir yazarla benzerlik kurulmuş olmasını dil açısından olumsuz bir görüşün ifadesi olarak anlamak da mümkündür. "Çeviri diliyle yazıyor," derler, yalın ve az yazanlar için. Ben yalınlığı seviyorum, bu tür bir benzerlik kurulmasından rahatsız olmam.

"Amerika'nın Tuhaf Yemekleri", "Kulak Arkasında", "Kanalıma Hoş Geldiniz" öykülerinde kilit karakterler, müşkül duruma düşmüş insanları kurtarmak için hiç çaba sarf etmiyor. Buna katlanman zor olmadı mı? Sonuçta senin kurduğun bir dünya ve adaletin ya da vicdanın miktarını sen belirliyorsun.
Zor sordun, yanıtlamaya çalışacağım ama makul bir cevap veremeyebilirim.
Dosya için öyküleri seçerken neden bunları seçtim, niçin bazı öyküleri bu öykülerin yanına almadım, bunların arasındaki gizli bağ neydi diye dışarıdan bakmaya çalıştığımda tümünde gerçeklerden oyuna kaçan insanlar olduğunu fark ettim. Bu niyet üzere yazmaya başlamadım ama ortaya çıkan sonuç buydu. Bu kişiler, bazen kendi ufak tefek meselelerinden, bazen de başkalarının sorumluluğundan kaçıp oyun oynamaya başlıyor. Ancak söz ettiğin öykülerde durum rahatsız edici bir boyuta ulaşıyor, haklısın.
Yine de vicdan ve adaletin esas olduğu ideallerin, oyunlarla paylaştığı bir temel olduğunu düşünüyorum, başka bir hayatı yaşamak. İnsan, kolayını seçer. Oyun oynamak idealler uğruna çabalamaktan zahmetsiz ve her koşulda mümkündür. Burada oyunla kastım, zaruri ihtiyaçlarımızı karşılamanın dışında yaptığımız tüm eylemler, televizyon izlemek, yazı yazmak, hayal kurmak vs.

En başında, tasarladığımız işler üzerinde mükemmel bir bilinçle masaya oturmuyoruz. Çoğu zaman iş ortaya çıktıktan sonra üzerinde düşünmeye başlıyor, yaptıklarımızı makul bir temele oturtmaya çalışıyoruz. Yani öyküleri zanaat boyutuyla alışılmadık birer hikâye olsun diye şekillendirdikten sonra bir iki adım geriye çekilerek baştan ayağa sanat gözüyle süzüp tanım yaptığımız zamanlar çoktur.

Öykülerdeki çizgiselliği kırmak için beklenenin tam tersini kurmak istedim. Mesela "Amerika'nın Tuhaf Yemekleri"nde öykünün anlatıcısı olan doktor, hasta kadını sefaletten dökülen evinde ölüme terk etmek yerine hastaneye kaldırıp birkaç gün de olsa yaşamasını sağlamalı, kendi evine gittiğinde kanepede televizyon izleyen karısı ve oğlunun ortasına oturmalı iki kolunu omuzlarına atıp derin bir oh çekmeliydi. Aralarda, birkaç özlü söz, biraz nostalji de sıkıştırırsan tamam. Bu çokça anlatılmış bir hikâye diye düşündüm. Doktorun oğlu ile tamirci çocuğun karakterleri arasında bireysel, toplumsal karşılaştırmalar kurmak gerekir mi diye düşündüğüm anda aslında birebir paralellikler olmamalı dedim. Tüm öykülerde aynı tasarruflar var.

Alışılmadık bir öykü yaratma çabasıyla insanların acıları kurgu tasarruflarına alet edilebilir mi, diye sorulabilir. Bir stand up gösterisinde şöyle bir şaka vardı: Adam, *Schindler'in Listesi*'nde patlamış mısır yediği için diğer izleyiciler tarafından ayıplanıyor, "Ölen onca insana hiç mi saygın yok," diyorlar, o da "Ya *Mad Max*'te ölenler, onlar insan değil mi," diye cevap veriyor. Mesele insanların ölmesi değil, ölümün temsil ettiği şey, yapımların niyeti, dramatik etkisi, tarihselliği gibi birçok unsur öyleyse. İzleyicilerce dile getirilen, "masumların ölümüne saygı göstermelisin" iken kastedilen "ölen masumlar için bir anıt niteliğindeki bu yapıma saygı göstermelisin," gibidir. Çünkü bu tür filmler izlenmez, bunlara ödev bilinciyle tanıklık edilir. Dolayısıyla bu yapıma saygısızlık etmek ona saygı gösterenlere yani izleyicilere de saygısızlıktır. Kilise de çarmıha gerilmiş İsa tasviri karşısında dua eden insanlar, aynı ortamda lakayt hareket eden birini ayıplarken kutsiyetten çok kendi itaati, fedakârlığı için saygı beklemektedir. Biz edebiyat okurları da kendimizi kırtıpil okurdan ayırmak isteriz. İnsanlık anıtı önünde, heyecanlı serüven romanları yerine, tuğla gibi romanları bazen isteyerek bazen ulvi bir ödevi yerine getirmek bilinciyle okur, mağdurun hikâyesine tanıklık ederiz.

Katlanılması güç olanın, zor durumdakilere sırt çeviren karakterlerden başka bir şey olduğunu düşünüyorum. Eminim bu öyküler, kurguları hiç değiştirilmeden mağdur karakterlerin ağzından ya da bakış açılarından anlatılsa bu konuyu konuşmayacaktık. Mağdur, gadre uğramıştır, kimse ona yardım etmez, görmez bile. Mağdurun yalnızca sözü vardır. Sözü de elinden alınınca infial olur.

"Anlatılmadık hikâye yok diyorlar ya, yalan. Bir daha anladım. Yaşayanlar yaşamış, bize kâtipliği kalmış." Kaydetmek, iyi bir izleyici olmak yeterli gelmez mi hikâye anlatmak ya da öykü yazmak için. Yaşayanlar, yaşadıklarını

sananlar da kendilerini biraz abartıp her şeyi "ben" üzerinden öykü meselesi yapmıyorlar mı? Günümüz öykücüleri birinci tekili fazla tüketmiyorlar mı?

Haklısın. Deneyimlerini aktarmak, yaşamadığı bir şeyi anlatırken asla inandırıcı olamayacağını düşünenler için kolay bir yol. Günümüz yazarı birinci tekili de kullansa, üçüncü tekili de kullansa "kıymetli" görüşlerini, değerlendirmelerini, özdeyişlerini okurdan mahrum etmiyor, ancak birinci tekil göze batıyor haliyle. Kehanetteki, herkesin on beş dakikalığına ünlü olduğu günlerdeyiz. Özellikle gençler hiç bu kadar söz hakkına sahip olmamıştı, birinci tekilin yaygınlaşmasında bunun da etkisi var muhakkak.

Alıntıladığın öyküde yazar adayının otorite figürü ile çatışmasının parodisini yapmaya çalıştım. Bu genç yazar adayının söyledikleri benim görüşümü tamamıyla yansıtıyor diyemem. Hiç gerçekçi bir tip değil mesela, işi gücü yazmak. Umumi tuvalette bile hikâye kovalayan, editörünün ufak bir eleştirisiyle dünyası yıkılan bir tip. Böyle bir tipin bir şey yaşaması imkânsız, çünkü etrafında olan biten her şeyi hikâye malzemesi olarak algılıyor. Aslında ne yaşadığının farkında değil. Bizim neslin hâli böyle, başımızdan çok şey geçiyor ama hiçbir şey yaşamıyoruz - bu sözü bir yerden aparmış olabilirim, affola – yaşadıklarımız salt bir şey ifade etmiyor artık, devamlı bir başka biçime dönüştürme çabasındayız, güzel anlarımızı fotoğraflara dönüştürüyoruz, fotoğraflanmamış anları tamamen elden kaçırdığımızı hissediyoruz.

EV VE OTEL

Murat Turan

Tek kullanımlık sabunlar, diş fırçaları, dikiş setleri. Yüzlerce insanla paylaşılan ama size özelmiş gibi hissetmeniz gereken bir mekân. Siz girmeden önce kimse orayı kullanmamış gibidir. Siz ayrıldıktan sonra da orada kaldığınıza dair hiçbir iz kalmamalıdır. Bir bakıma her seferinde sıfırlanır otel odaları. Dünyanın bütün büyük şehirlerinde bir kule diken otel zincirleri, tekdüze, tahmin edilebilir, hijyenik ve güvenli konforunu dışarı adım atmaktan korkan kırılgan kâşiflerin hizmetine sunar. Geçici ziyaret bitip kâşif evine döndüğünde kendisi otele ne anlamlar yüklemiş olursa olsun, yerini bir başkası almıştır bile. Yaşanmışlığının bütün izlerinden temizlenen otel odası zamanın geçmediği bir yerdir.

Oysa evler yuva olmak için vardırlar. İçinde yaşananlarla özelleşir, sıradan bir taş yığını olmanın ötesine geçer. Benliği oluşturan anılara ev sahipliği yaptıkça, o da bir parçamız

hâline gelir. Artık yerine apartman dikilmiş çocukluğumuzun tek katlı mütevazı evi, gündüz düşlerinde ona ihtiyaç duyduğumuz sürece yaşamaya devam eder. Çatısının altında ilk kez tecrübe edilen duygular, evi benliğin bir parçası hâline getirir. Böylece mekân sadece eşyayı ve bedeni değil, anıları ve karakterleri de barındırır.

Ayfer Tunç'un *Evvelotel*'i, ilk kez 1989'da basılan yazarın ilk kitabı *Saklı*'daki karakterlerin de barındığı bir mekândır. Yazar, hem zaman hem de mekâna dair çağrışımlar yaptıran *Evvelotel* başlıklı kitabında böylece kurgusal zamanını elle tutulur hale getirip okuyucusuna sunar. Tunç'un karakterlerinin iki kitaba ve –bizim zamanımızla– on yedi yıla yayılan anılarını örten çatıları, "Evvelotel" ve "Kibir" adlı öykülerde ayırt etmeye çalışacağım.

1.

"Evvelotel" öyküsünün isimsiz anlatıcısı, babasının izini bulmak üzere, küçük bir çocukken onu son kez gördüğü şehre ve bu şehirdeki otele giden bir adamdır. Burada kendisini karşılayan ve başta *Anayurt Oteli*'nin Zebercet'ine benzettiği otelciyle çok önceden tanışmış olduklarını fark eder. Yıllar önce gerçekleşen ve ikisinin de hayatını derinden etkileyen birkaç dakikalık karşılaşmanın akıllarında kalan ayrıntılarını birbirleriyle paylaşırlar.

Evvel Otel'in anlatıcı için özel olmasının sebebi, yıllar önce annesinin onu da alıp bu otele, kendilerini terk ederek başka bir kadınla yaşamaya başlayan babasını görmeye gelmiş olmasıdır. Babasını başka bir kadınla gören annesi bayılmış, bu sahne anlatıcının çocuk zihninde derin izler bırakmıştır. Aynı gün, otelci için de önemlidir. Birkaç gün önce aldığı karnesi çok kötü olduğundan babası onu otelde çalıştırmaya başlamıştır. Henüz on iki yaşında bir çocuk olan anlatıcıyla annesinin lobide beklerken, merdivenlerden inen babası ve sevgilisiyle karşılaşmalarının su yüzüne çıkardığı trajedi onu da çok etkilemiştir. Belki de bu yüzden anlatıcının "Zembilli Göçmen" diye anılan babasını ve onun sevgilisi "Süslü Yenge"yi net bir şekilde hatırlamaktadır.

Aradan otuz sene geçmiş her ikisi de artık baba olmuştur. Ancak evlerini terk etmişler ve bir şekilde yolları yine aynı otelde kesişmiştir. Böylece Zembilli Göçmen'den sonra karısını ve çocuklarını terk ederek Evvel Otel'e gelen bu diğer iki kişi, belki de bütün aile hayatlarını etkileyen sarsıcı deneyimin yaralarını, gerçekleştiği bu mekânda sarmayı amaçlamaktadırlar.

Öyküde anlatı farklı düzlemlerde devam eder. Birinci tekil şahısla başlayan öyküde yer yer konuşma çizgileriyle belirtilen diyaloglar bulunur. Öykünün en ilgi çekici biçimsel özelliği ise hacim olarak altı sayfalık öykünün yaklaşık yarısını kaplayan dipnotlardır. Önce anlatıcı daha sonra otelci, aynı olayı kendi bakış açılarıyla ve birinci tekil şahıstan bu dipnotlarda anlatırlar. Otuz sene önce yaşadıkları günün anıları zihinlerinde olduğu gibi, küçük, zor okunan harflerle, çocukça bir dille sayfanın dibinde yer alır. Her iki dipnotta da iki yeni arkadaş birbirlerine hitap eder gibi görünmektedirler ancak hem konuşulanlar hem de üslup metnin geri

kalanından farklılaşır, çocuksu bir hâl alır. Anlatıcının kendi bakış açısından olay gününü aktardığı dipnotta bu anlatım özellikleri ön plana çıkar:

Usulca anneme bakıyordum, çene kemikleri oynuyordu, çene kemikleri oynadığı zaman annemden çok korkardım. Kahvaltı etmemiştik, karnım açtı, üşüyordum, ama bir şey söylemeye korkuyordum. Tren geldi, bindik. [...] Yürüdük. Evvel Otel'e geldik. Annem babana bu otelin sahibi kim? diye sordu. Baban benim dedi. Annem babandan babamı aşağıya çağırmasını istedi. Baban hanım git işine dedi. (10, 11)

Dipnot dışındaki metnin üslubundan farklı olarak burada karşılaşılan ve anlatıyı bir çocuğun konuşmasına benzeten kısa ve kesik cümlelerin yanında, otuz sene sonra bile canlılığını koruyan güçlü imgeler ve ayrıntılar, sarsıcı deneyimin etkilerinin canlılığını koruduğunu gösterir:

Koskoca çocuktum ama elimi bırak diyemiyordum. Yürürken gözlerim yerdeydi, sanki etrafımızdaki herkes bize bakıyor ve kazık kadar olduğum halde annem elimden tuttuğu için bana gülüyordu. [...] havuzun etrafında yüzlerce saksı vardı. Saksılardaki çiçekler çürümüştü. Bunca saksıyı yazın kim suluyor? diye düşündüm. (10, 11)

Ergenlik çağında bir erkek çocuğu olarak hem annesinin kontrolünün dışarıdan gözlemlenebilecek kadar olması hem de babasının gözleri önünde başka bir kadını sevdiğini söylemesi üzerine annesi bayılırken çığlık atarak ağlamaya başlaması, anlatıcının olay gününden aklında kalan imgelerin en güçlüleri olarak sayılabilir:

Annem elimi öyle bir sıktı ki, acıdan soluğum kesildi. Anneme baktım, babama bakıyordu. Babam onu seviyorum dedi, başıyla kadını işaret ederek. O kadar. Annem bayılırken çığlık attım, çünkü elimi sıkı sıkı tutan eli bir anda boşalmış, yumuşak, soğuk bir ölü eli olmuştu. (11)

Travmatik olayın ayrıntıları, gerçekleştiği mekândan da ayrılamaz. Hatta mekânın ayrıntılarıyla iç içe geçer. Anlatıcının otele ilk girdiğinde otelin çok değiştiğini söylemesi ve otelciye "yerlere seramik döşetmişsiniz, tahtaydı. Şu bina da yoktu" (9) demesi de mekânla kurduğu bağlantıya işaret eder.

Gaston Bachelard, mekânla kurulan böyle yakın ilişkilerin sistematik incelemesi için topoanaliz (topoanalysis) terimini kullanır (8). Yaşanan mekân olarak evi konu edinen Bachelard'a göre anılara ve gündüz düşlerine ev sahipliği yapan mekânlar yine gündüz düşleri ve rüyalarla bizi takip eder. Yeni bir evde, daha önce yaşanan yerlerin hatıralarıyla çocukluğun dingin, mutlu anılarına geri döneriz. Korunaklılık hatıralarıyla kendimizi rahatlatırız (5, 6). Yakınlık kurulan mekânların her zaman bir çekime işaret ettiğini savunan yazara göre gerçek yakınlık asla itici değildir. Bu yüzden topoanaliz her zaman bir topofili (topophilia) değeri taşır (12).

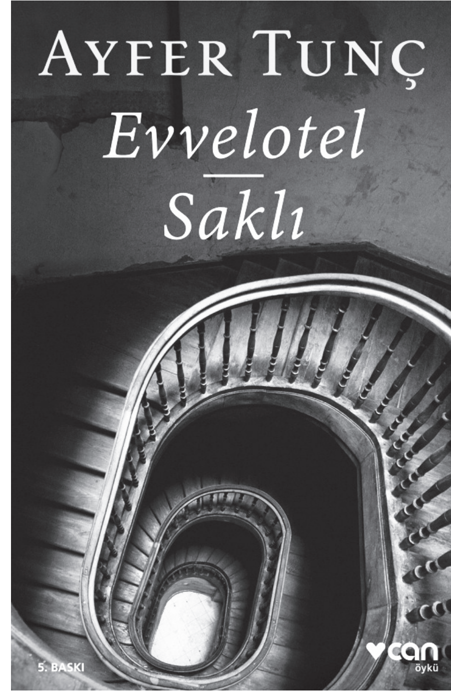
Evvelotel'in anlatıcısının bu yerle ilgili anılarıysa böyle rahatlatıcı değildir. Çocukluğumuzun huzurlu, dingin anılarıyla dolu mekânlarının gündüz düşlerinde bizi rahatlatması gibi, böyle rahatsızlık verici, sarsıcı imgeleri çevreleyen mekânlar da sebebi belirsiz hu-

zursuzluklarla hayatımız boyunca bizi takip edebilir. Böyle bir anıya ev sahipliği yapan mekânla kurulan ilişki topofili değilse de belki topofobi terimiyle tanımlanabilir.

Aynı türden bir ilişki çocukluğunun geçtiği otelde sıkışıp kalan otelci için de geçerlidir. Kendisini *Anayurt Oteli*'nin Zebercet'ine benzeten Anlatıcıya "kendimi asmaya niyetim yok [...] kaçıp gideceğim buralardan" (10) diyen otelci için de Evvel Otel, hoşnutsuzluk anılarını çevreleyen bir mekândır. Belki de bu yüzden sohbet etmek için seçtiği, avludaki çardağı kimseyle paylaşmak istemez. "Bu çardak yoktu otuz sene evvel" diyen anlatıcıya itiraz eden otelcinin bakış açısından olayların aktarıldığı dipnot da böylece çardağa dikkat çekilerek başlar. İki kişi avludaki asma yapraklarıyla örtülü çardakta içki içerken bir otel müşterisi de oraya oturmaya kalkar. Ancak otelci "burası hususi, git belediye parkına otur" diyerek onu tersler. Bu noktayı otelin geri kalanından ayırarak mahrem bir hale otuz sene önce getirmiştir:

Baban borcumuz ne kadar? diye sordu, sesi müthiş titriyordu. Babam cevap verecek yerde babanın yüzüne tükürdü. Baban bankonun üstüne para attı, gittiler. Ben avluya çıktım, çardakta bir sarmaşık gülü vardı o zamanlar, asma yeni dikilmişti. Duvarın dibindeki gaz tenekesini aldım, çevirip üstüne oturdum. Yağmur yağıyordu. Seni düşündüm, ağlamaya başladım. (13)

Anlatıcı ile birlikte içki içip, ikisinin de hayatında iz bırakan bu günü konuşmak için otelcinin neden çardağı seçtiği öyküde açıkça belirtilmese de o gün

kaçıp saklandığı, kendi kendine ağladığı aynı noktaya sığınmak istediği düşünülebilir. Otelin çatısı altında, duvarlarla korunan kötü anıların aynı duvarlarla içeri hapsedildiği düşünülürse, her sene yenilenen asma yapraklarından çatısıyla avludaki çardak, şahit olduğu aile trajedisinden uzak, güven ve huzur veren bir mekân olmalıdır.

Anlatıcı bir yandan otelciyle diyaloglarını aktarırken bir yandan da kendisiyle ve babasıyla ilgili başka bilgiler verir. Muhtardan öğrendiğine göre babasının bir zamanlar oturduğu ev yıkılmış yerine apartman yapılmıştır.

Evet, dedim sertçe, buldun mu kayıtları? Sinirlendi, kayıt mayıt yok! dedi. Nasıl yok dedim, işte burada yazıyor, Kuyudibi mahallesi. Kayıtlı olduğu ev çoktan yıkıldı yerine apartman yapıldı,

çekmiş gitmiş ama kaydını almamış, Süslü Yenge tutmuş yakasından götürmüştür. Yüzündeki sinsi sırıtma değişti, hesap sormaya dönüştü: Hem... şimdi mi geldi aklına baban? Otuz senedir nerdeydin? Sana ne? dedim. Çıktım muhtarın küflü yazıhanesinden. (10)

Burada belki okuyucunun da aklında beliren soruları muhtar sorar. Bunca yıl sonra babasını neden aramaktadır. Ya da şimdiye kadar neden aramamıştır. Bunlar tabi ki muhtarı ilgilendirmez ve Anlatıcı da bu konuda kimseye hesap vermek zorunda değildir. Muhtarı tersleyerek çıkması bu yüzden anlaşılabilir. Bu sorulara öyküde doğrudan verilmeyen cevapları ancak anlatılmayanlardan okuyucu olarak biz tahmin edebiliriz.

Henüz öykünün başlarında, anlatıcının muhtarın sorularından rahatsız olmasının sebebine dair ipuçlarını, çardaktaki sohbet sırasında cep telefonuna gelen mesajlarda buluruz. Anlatıcı da tıpkı babası Zembilli Göçmen gibi bir karısı ve oğlu olduğu halde başka bir kadınla ilişki yaşamaktadır. Geri dönüp dönmeyeceğinden emin olmayarak evi terk etmiş ve babasını bulmak üzere Evvel Otel'e gelmiştir. Ancak burada bulduğu hikâye tahmin ettiğinden farklıdır. Küçük bir çocukken karşılaştığı ve hayatlarında derin izler bırakan bir sahneyi paylaştıkları otelcinin anlattıkları, onun babasına ve ailesine bakışını değiştirmiş gibi görünmektedir. Otelciye göre annesi, babasının uğruna kendisini terk ettiği kadından daha güzeldir. Ayrıca bu kadın babasını hiç sevmemiş, hayatı boyunca kendisini terk eden başka bir adamdan bahsetmiştir. Zaten sonra da akıl sağlığını yitirmiş, kasabadakilerin alay konusu olmuştur.

Anlatıcının neden Evvel Otel'e geldiğini kesin olarak söylemek zordur. Hikâyenin sonunda babasını aramaktan vazgeçtiğini söyler. Ama belki de en başından beri babasının nerede olduğu değil, kendisinin evi neden terk ettiği veya neden mutsuz olduğu sorusunun cevabını aramaktadır. On iki yaşındayken ailesinin gözlerinin önünde parçalanmasının, kendisinin huzurlu bir aile kurmasına engel olduğu düşünülürse, bu anılara ev sahipliği yapan, onlarla bütünleşen Evvel Otel, geçmişle hesaplaşmak ve yeniden başlamak için en uygun yerdir. İkinci kez geldiği Evvel Otel'de ailesine dönüp dönmemeye tam olarak karar verememişse de arayışının yönünü değiştirdiği söylenebilir. Bu arayış ev ve otel arasında bir yerlerde devam etmektedir.

2.

"Evvelotel" öyküsü Bachelard'ın topofili kavramıyla ele alındığı gibi kitabın ikinci öyküsü "Kibir" de dikeylik (verticality) terimi için açıklayıcıdır. Bachelard'a göre "[b]ir ev, insana istikrar yanılsaması veya kanıtları veren imgeler barındırır" (17). Bütün bu imgeleri ayırt etmek de evin "ruhunu", "gerçek psikolojisini" açıklamak olacaktır. Yazar, evin psikolojisini çevreleyen bu imgeleri düzene sokmak için iki temel bağlayıcı motif öne sürer: ev, merkezilik bilincimize hitap ederek yoğunlaştırılmış bir varlık olarak hayal edilir. Ayrıca yukarı doğru yükselen yapısıyla dikeylik algısına karşılık verir (17). Ba-

chelard, dikeyliğiyle tanımlanabilecek düşsel evi üç ya da dört katlı olarak tanımlar. Daha fazla ara kat olunca düşler bulanıklaşacaktır (25). Her kat yerden yüksekliğine göre gündüz düşlerine ev sahipliği yapar. Belki de bu yüzden "Kibir"de anlatıcı, ailesinin dağılış hikâyesine in medias res evlerinden başlar:

Ölüsünü onun bizi terk etmesinden uzun yıllar sonra terk ettiğimiz; hikâyesinde de sözünü ettiği gibi panjurları kırık dökük, bahçesindeki süs havuzu çürümüş yapraklar ve kurbağa ölüleriyle dolu evimizde, gerektiğinde alıcılara evi göstersin diye anahtarı verdiğimiz emlakçı buldu; arka odada, bahçedeki aylandız ağacının dallarının altında. (15)

Öykünün zamansal kurgusuyla ve içeriğiyle ilgili birçok ayrıntıyı bu ilk paragrafta veren yazar, birinci tekil şahıstan karakterine hikâyesini anlattırır. Abisinin ölüm haberini aldıktan sonra morga giderek cesedi teşhis eden kardeşi, teslim aldığı özel eşyaları içinde dokuz sayfalık bir hikâyeye rastlar. Sebebini bilmediğimiz suçluluk duygusuyla nereye gideceğine karar veremez bir haldedir. Seçenekleri parçalanmış hayatını ele verir: karısı, annesi, sevgilisi veya herhangi bir otel. Hikâyede karşılaşacaklarıyla yüzleşebileceği kadar güvenli bir ortam bulma umuduyla önce sevgilisinin evine gider ancak burada kendisini karşılayan "gelmesine alışkın yüz" ona huzur vermez. Bir daha dönmemek üzere sevgilisini terk edip annesinin evine gider. Sürekli giydiği sabahlığı üzerinden çıkarmayı reddeden, oğlunu bile tanıyamayacak hale gelmiş olan annesi de ona ihtiyaç duyduğu dinginliği sağlayacak durumda değildir. Evine döndüğünde de suçluluk duygusuyla hikâyeyi ancak sabaha karşı okuyabilir. Ertesi gün cenazeden sonra küçük bir valiz hazırlayıp evi terk eder.

Artık seçeneklerinin sonuncusuna gelmiştir. Bir otel. Ama herhangi bir otel değil. Taksiciden kendisini şehrin en yüksek oteline götürmesini ister. Otelin en üst katında bir oda tutar. Ancak suçluluğu kendisini bu kadar yüksekte bile takip edebilecek kadar çoktur. Aynada kendine bakamaz, geniş pencerenin önünde uçuşan kuşlar, onu yargılamaya geliyor gibidir.

Anlatıcıyı buralara kadar sürükleyen abisiyle ilişkisi ve hikâyenin içeriği hakkında henüz net bilgimiz olmasa da, yer yer bazı ipuçlarına rastlarız. Anlatıcı böyle bir hikâyenin neden yazılmış olabileceği sorusuna "yazmak isteği, intikam arzusu, gerçeği yeniden kurgulama hırsı" gibi sebepler sıralasa da bunların hiçbirini yeterince kuvvetli bulmaz.

Otel odasında hikâyeyle baş başa kalana kadar devam eden olay örgüsü bundan sonra parça parça analepsislerle boşlukların doldurulmasına dönüşür:

Ruhunu bir türlü yatıştıramayan abim ne zaman çekip gitse, yakında döner diyerek annemi avutur, sonra odama gidip başımı yastığa koyardım. Bazen fırtına olurdu dışarıda, şimşek çakardı, üç katlı ahşap ve görkemli evimizin bütün eklemleri gıcırdar, pencereler titrerdi. [...] annem pencerede abimin dönmesini beklerken hiçbir yere gidemezdim, babam genellikle evde olmazdı.

Evin fiziksel yapısıyla ve dış dünyanın etkileriyle aile içi ilişkilerin iç içe

geçtiği bu paragrafın yer aldığı bölümün sonunda, suçluluk duygusunun kaynağı belli olur. Abisinin evi terk etmesinden aylar sonra, hamileliğinin dışarıdan iyice görünür hale geldiği bir gün "kederden-ölmeye-hazır bir halde" karısına "Hangimizden?" diye sorar.

Yaşadığı mekânın etkisini ailede belki de en çok yansıtanın abisi olduğunu, anlatıcının onu tanımlamak için kurduğu cümlelerden anlıyoruz. Anlatıcı, abisinin sevgilisi Umman'la yaşadığı ilişkinin "benliğini ev[lerinin] hiçbir odasına sığdıramayan", tavanları çok yüksek olduğu için kendisini en iyi hissettiği yer okul kantini olan bu adamın evi tamamen terk etmesine yol açtığını düşünmektedir.

Ancak bu abisinin evi ilk terk edişi de değildir. Varlığını inkâr ettiği başka bir evi daha olan babasıyla yumruk yumruğa geldikten sonra Umman'la "basit bir evde" yaşamaya başlar, "yatak yapıp yattıkları bir divan, tahta masa, tahta sandalyeler, halkaları ipe dizilmiş perdeler, pilli bir radyo" sığındığı yeni evinin eşyalarıdır (25).

Geride bıraktığı hikâyesinde abisi kendisini kulede, hepsinden yukarıda görür. İronik bir şekilde, o gittikten sonra ailenin geri kalanı eski evde "alçalarak" yaşamaya başlar:

Evin önce tavanarasını terk ettik, oraya hiç çıkmaz olduk. Sonra üçüncü katı terk ettik, derken ikinciyi. Yaşadığımız alanı çok daraltmıştık, çatı akıyordu, panjurlar merdivenler doğramalar çürüyordu, evin her gün bir tahtası ayrılıyordu diğerlerinden, bahçe haraptı, güller kurumuştu, aylandız almış başını gitmişti. (27)

Utanç duygusuyla birlikte yukarıdan aşağıya doğru yaşanan bu geri çekilme, en alt kata kadar devam eder. En sonunda karısı ve kızıyla birlikte "soğuk bir ışıkla aydınlanmış yepyeni bir ev"e taşınırlar, geçmişin yükünü taşıyan eski evlerinin aksine "boya, harç, kireç" kokan bir evdir bu. Böylece kızlarının "geçmişe gömülmüş bir suçun varlığını" hissetmeyeceğini ummaktadırlar. Annesi hafızasını parça parça kaybetmiş, bakıcısıyla ve ilaçlarıyla ömrünün geri kalanını geçirmek üzere başka bir eve yerleştirilmiştir.

Ancak suçluluk duygusu onları yeni evlerinde de takip eder. Onlara büyük günahı işleten aşk sönüp sıradanlaştıkça, daha abisinin ölüm haberi ve hikâyesi ortada yokken, pişmanlık hayatlarına çöker. Abisi hikâyesinde kendini bir kulede, olan biten her şeyi görür vaziyette tanımlar. Sürekli büyük duygularla, coşkuyla yaşayan ihtilal adamı abisinin metafor kulesiyle, şehrin en yüksek otelinin en üst katında bile başa çıkamamıştır. Abisinin kibri en çok haklılığından dolayı dayanılmazdır. Hikâyedeki "O adam ben olabilirdim" cümlesini şöyle yorumlar:

Ben basit bir metafordan da ibaret olsa yüksekleri seçtim; siz sıradan yavan bir hayatı: günde üç öğün yemek yiyorsunuz-arabanızı kapalı garaja koyuyorsunuz-hafif kitaplar okuyorsunuz-çileden çıkmıyorsunuz-intihara teşebbüs etmiyorsunuz-sinemaya ayrı ayrı gidiyorsunuz-hep aynı saatte yatıyorsunuz-yani siz aşkı mahvettiniz... vesaire. (31)

Öykünün sonunda, abisinin hikâyesiyle yükseklerde giriştiği bu hesaplaş-

madan sessiz sedasız çekilen adam, otel odasının kullanılmamışlığına, yeniliğine güvenerek zihnini temizleyecek duştan, yatağın serinliğini hissetmeye kadar bundan sonra yapacaklarını bir bir sıralar. Ertesi gün uyandığında artık yepyeni bir insan olmaya, geçmişi abisinin "saçma" hikâyesiyle birlikte "buruşturup çöp sepetine atmaya" kararlıdır. Ancak sabah bineceği taksiden, evinin önünde ineceğinden emin değildir.

Evvelotel'in sayfalarındaki ev ve otelleri ziyaret ettikçe, yazının başındaki gibi otelleri soğuk ve kişiliksiz bulan bir yaklaşımın biraz haksızlık olduğunu düşünmeden edemeyiz. Özgür irade sahibi olduğumuzu, kararlarımızı tek başımıza verdiğimizi düşünsek de bizi biz yapan hafızamız, benliğimiz, tüm geçmişimizin bizi getirdiği son noktadır. O geçmişe ev sahipliği yapmış her bina, her şehir, her zihin seçtiğimiz yolda biraz yoldaşımız olur. Belki bu yüzden bir kurgu karakterin aklından geçenleri okumak, yabancı bir şehrin sokaklarında kaybolmak, kimsenin izini taşımayan bir otel odasında kalmak biraz birbirine benzer. Hiç kimse değilseniz, herkes olabilirsiniz.

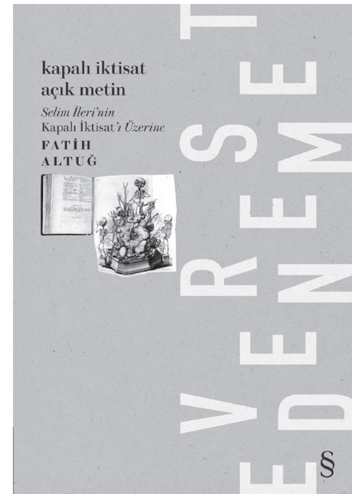
Kaynakça:
- Bachelard, Gaston; *The Poetics of Space,* Beacon Press, Boston, 1994.
- Tunç, Ayfer; *Evvelotel,* Can Yayınları, İstanbul, 2006.

Thes:1.
TAB: 1.
C: Huijberts,
ad vivum Sculpsit,

Kapalı İktisat

Açık Metin'den Sonra

Selim İleri

Fatih Altuğ'un "Kapalı İktisat" uzunöyküm üzerine incelemesi, irdelemesi, açımlaması, çözümlemesi, kısacası "Kapalı İktisat"ı handiyse cümle cümle yorumlaması, bir bakıma didik didik etmesi beni mutlu kıldı. 1970'lerin sonunda yazdığım bu uzunöykü 2017'de sanki yeniden hayat buluyor. Gitgide gündelikle yetinen edebiyat ortamımız için hayli şaşırtıcı bir durum.

Kapalı İktisat Açık Metin'i okurken o yıllara, öyküyü yazışıma ilişkin bazı hatırlayışlar çıkageldi. Bu yazıda onları paylaşmak istedim. Altuğ'un alfabetik sırasına bağlı kalacağım.

"Açık metin": Altuğ'un andığı Barthes'çı yorumlama daha gençlik yıllarımda bana hem yol açmış, hem de çok çarpıcı gelmişti. Yazılıp noktalandıktan sonra da hiçbir edebî verimin sona ermeyeceği, sona eremeyeceği düşüncesine, belki de 'saplantı'sına o günlerde kapılmış olmalıyım. Yalnızca okurun yorumları açısından değil, yazan kişinin çabası açısından da, sözgelimi bir öykünün, bir romanın sonsuz yeniden varedebileceğine bugün de inanıyorum.

"Ahmet Hamdi Tanpınar": Tanpınar, anılarımda birçok kez dile getirdim (en son *Sona Ermek*'te yazdım); "Yaz Yağmuru"yla ilk kez karşılaştığım on altı on yedi yaşımdan bugüne, benim için hep büyüleyici. Altuğ, "Kapalı İktisat" açısından Selahattin Hilav-Hilmi Yavuz karşılıklı tartışması üzerinde duruyor. Fethi Naci'nin o yıllardaki eleştirel yazısına değinmekle yetinmiş.

Hilav-Yavuz karşılıklı tartışması 1970'lerde derin yankılar uyandırmıştı. Bununla birlikte "Kapalı İktisat"ta öykü kişisi Cek Cansın doğrudan doğruya Fethi Naci'ye atıfta bulunur. Fethi Naci *Yeni Dergi*'nin Mart 1973 sayısındaki *Huzur* 'inceleme'sini şöyle bitiriyordu:

"Ve bir şeyleri yitirmiş olmanın acısıyla bir şeylerin bulanık özleminin birbirine karıştığı bu akşam saatlerinde, 'içmek'le 'okumak' arasında seçme yapmanın alabildiğine güçleştiği bu saatlerde (...)"

Tanpınar hayranlığımdan, gençliğimden, incelemede-eleştiride böylesine kişiselliğe alışık olmadığımdan epey yadırgamıştım. Hatta bir senlibenlilik sıkıntısı duymuştum. Galiba Cek Cansın aracılığıyla cevap vermeye çalışıyordum... Bugün olsa herhalde görmezden gelirim, üzerinde durmam.

"Aldatan Kadın Eva": J. H. Chase'in *Eve* romanını severek okumuştum, fakat Losey'in filmine, hele başoyuncuların başarısına yıllar yılı bağlı kalacaktım; diyebilirim ki, bugün de. Losey, güzel bir polisiye romandan bütün bütün sanatkârane bir yapıt ortaya çıkarır. Filmi geçen yaz yeniden izledi; eşsiz Jeanne Moreau -elbette Stanley Baker da- şu anda yine gözümün önünde, hele o son sahne!

"Enis Batur": Sevgili Enis Batur *Bir Denizin Eteklerinde* üzerine yazısında, "Kapalı İktisat"tan söz açarken " (...) anlaşılmadık bir cimrilikle kısa kesilmiş bir uzun hava" diyordu. Çok yakın bir saptayımı da, Memet Fuat, *Pastırma Yazı*'nda yer alan "Hayatımın Romanı" için

vurgulamıştı. Memet Ağbi, eski tefrika romanların birdenbire bitişine, bitirilişine benzetiyordu benim son sayfalarımı. Bense, zaten öyle olmasını istemiştim. Bu, birdenbire, apar topar bitiriş, Enis'in belirttiği "cimrilik" bugün de, yazarlıkta ellinci yılımda da bende -tam açıklamayacağım- bir tutku.

"Faşizme dair filmler": Altuğ'un andığı filmlerden *Sodom'un 120 Günü*'nü "Kapalı İktisat"ı yazdığım dönemde izlememiştim. Öteki filmler hep etkileyici oldu. Bir de yine Pasolini'nin *Roma Ana*'sını özellikle anmalıyım. *Roma Ana*'nın son bölümü, son sahneleri örtük faşizmin tanımlanması sayılabilir, benim için.

Örtük faşizmin yansıtılması -bilerek, bilmeyerek- konusunda sinemamızdan da bir örnek, taa gençlik yıllarımdan beri, benimleydi: *Öldüren Şehir* (1954). Büyük usta Akad, *Öldüren Şehir*'de, aşağıdan tepedeki Beyoğlu ışıklarına bakarak düşler kuran bir genç kızın (Belgin Doruk) kırıla kırıla yok edilen yaşamını aktarır. Her biri de aynı -Altuğ'un deyişiyle- "çıkarları zedelendiğinde" çok kolay "canavarlaşabilecek" birtakım insanlar, bozuk düzende o genç kızı kapkara bir sürüklenişe alıp götürecekler... 1960'ların sonunda, yaz mevsimi, Karagümrük'te bir sinemada seyretmiştim *Öldüren Şehir*'i; film, daha adından başlayarak, belleğimde yaşayıp durdu.

"Ingeborg Bachmann": Bachmann'ı geçen yıl yitirdiğimiz Ahmet Cemal sayesinde tanımış, sonra da Ahmet'in eşsiz çevirilerinden okumuştum. Bir gün yazabilir miyim, yazacak zamanım kaldı mı, bilmiyorum, ama Ahmet'in *Malina* çevirisine verdiği emek bütün bir romandır...

"Kapalı İktisat": Altuğ, uzunöykünün 'zaman'ını yorumlarken, "tek bir zaman diliminde" diyor ve benim için yetkin bir yorumlayışla değerlendiriyor. Yalnız şunu da eklemek istiyorum: "Kapalı İktisat"ta -başardım, başaramadım- 'zaman kayması'na yol almak istemiştim. Dün yaşananlar, yaşanmış olanlar bugünde, hatta gelecekte, yine! Galiba bunu aranıyordum. Nitekim üslûptan olaylara, öykü boyunca, 1930'lar egemenlik kurar, kırk elli yıl öncesinden.

"Mahler": Mahler ve "Çocuk Ölüm Şarkıları" 1970'lerden 2017'ye öyle sanıyorum ki, bende saplantı. Yenilerde bitirdiğim *Elimde Viyoletler Beklenen Sevgili*'de Mahler ve eserine bir kez daha geri döndüm... Viskonti'nin *Venedik'te Ölüm* uyarlamasını ayrıca belirtmeliyim.

"Melankoli": Daha *Destan Gönüller*'den (1973) başlayarak, melankoli, başlıca izleklerimden biri oldu; hep sürdü. Cihangir'de oturduğumuz yıllarda -ilkokuldaydım- babamın kitaplığında bir Albrecht Dürer seçmesi vardır; bir sayfasında da Dürer'in eşsiz *Melancholia* gravürü. Bu gravüre dakikalarca ve sık sık dalıp gittiğimi hatırlıyorum. Aslında Dürer'in "menekşeler"ine hayrandım ama, dönüp dönüp *Melancholia*'nın sırlarını çözmeye çalışırdım.

Dediğim gibi izlek sürdü. Türkçe'de eşsiz bir monografi, rahmetli Serol Teber'in 1997'de

yayınlanmış *Melankoli*'sidir. *Solmaz Hanım, Kimsesiz Okurlar İçin*'i (2000) yazarken hem Teber'in yapıtından yararlandım, esinlendim, hem de çok gençken okuduğum, Fikret Ürgüp'ün yazdığı *Şizofreni*'den. Solmaz Hanım'da melankoliyle şizofreninin iç içeliğini ya da melankoliden şizofreniye sürüklenişi yansıtmak istedim. Ama hep Dürer'in gravürü eşliğinde...

"Moda'daki Taş Konak": Sarıca Arif Paşa konağına hepi topu bir kez gittim. Dıştan görünüşüyle bile benim için öyküler öyküsü bu konakta değerli Ayşegül Sarıca ve eşi -annemin dayızadesi- Nejat Diyarbakırlı oturuyorlardı. Daha girişten başlayarak, konak, bende âdeta yazınsal bir mekân oluşturdu. Nitekim *Mel'un*'da bu konağa bir kez daha geri döndüm, son yıllarda.

"Teslim": "Teslim" bence Ahmet Hamdi Tanpınar'ın üzerinde en az durulmuş, öyleyken, en önemli hikâyelerinden biridir. Zaten Fatih Altuğ da özellikle vurguluyor: "Selahattin Hilav-Hilmi Yavuz polemiğinde 'Teslim'in dikkate alınmamış olması önemli bir eksiklik." Hemen hemen yalnızca estet yanıyla değerlendirilmiş Tanpınar, "Teslim" boyunca yaşadığımız toprağı toplumsal-siyasal açıdan görkemli yorumuyla gözler önüne serer. "Kapalı İktisat"ta "Teslim"e göndermelerim, ilk kez, Altuğ tarafından ayırt edildi, saptandı. Gönül borcumu eklemeliyim.

"Thesaurus Anatomicus": Altuğ'un söz açtığı *Image Roche* dergisini bana yılların dostu Altan İlkin vermişti. Armağan ve Altan ilkin 1970-1980 yıllarında Etiler'de tek katlı, bahçe içi bir evde oturdular; sık sık giderdim onlara, derin izi kalmış akşamlardır...

İllüstrasyonlara 1973 tarihli *Image Roche*'u açıp açıp bakıyordum; hep bir şeyler yazmak geçiyordu içimden. Ama ne? İllüstrasyonlar sanki boyuna ölüm söylüyordu ve ülkemiz çok acı dönemlerinden birindeydi. 1973'ten 1979'a yaşananlarla bu illüstrasyonlar sanki birleşiyor, örtüşüyor. Bir bakıma "Kapalı İktisat"ın çekirdeği bu illüstrasyonlar.

"Yakup Kadri Karaosmanoğlu": "Kapalı İktisat"ın başındaki alıntıda geçip gider Yakup Kadri. Ne var ki, hem okuma hem yazma çabamda uçsuz bucaksızdır. Galatasaray Lisesi'nin hazırlık sınıfındayken okul koridorlarında okuduğum *Hep O Şarkı*'yla başlamıştı serüven. Sonra *Kiralık Konak* çıkagelecekti. *Kiralık Konak*'taki Hakkı Celis'te kendimle yüz yüze gelecektim sanki. Seniha'nın paravana arkasında Hakkı Celis'e söyledikleriyse, yaşamım boyu, ferdiyet-bireylik sorununda handiyse kılavuzum olacaktı; *Daha Dün*'de yazdım yeniden. *Nur Baba* ise *Kırık Deniz Kabukları*'na eşlik edecekti. *Sodom ve Gomore*'den alımladıklarım *Bu Yaz Ayrılığın İlk Yazı Olacak*'tadır. Kısacası, Yakup Kadri başat yazarlarımdan biri, her zaman.

Başa dönüyorum. Fatih Altuğ'un *Kapalı İktisat Açık Metin*'i beklenmedik bir sevinç oldu. Handiyse kırk yıl önce yazdığım bir uzunöykünün günümüze bunca derinlikle yansıtılacağı aklımın ucundan geçmezdi.

PAZAR GÜNÜ ÖLÜLERİ

Mehmet Şarman

Kürtçe aslından çeviren:
Mehmet Said Aydın

O otel kâtibine, Zebercet'e...

Yok, böyle olmamalıydı. Böyle olmamalıydı sonu.

Güneşten kavrulan yüzümüze, kâbuslardan emanet sivilcelerimize, açlığını kokuşmuş tavuk dürümlerle doldurduğumuz şişkin göbeğimize aldırmadan, onları dert edip cesaretimizi kırmadan önce dört ayaklı taburelere kurulduk. Bir daha. (Bütün atlar dört ayaklı değildir.) Makasın keskin ucu, cetvelin en düzgün hali, berberin maharetli elleri ile kesilen enseye doğru nizami uzayan simsiyah saçlarına ve saç uçlarının bitip ensenin başladığı narin ak bir sırttan haber veren o ufuk noktasına, o enseye, dikkat kesildik. Gözümüz açık izledik çöldeki bu vahayı, bu bir nefeslik yaşamı, günlerce, aylarca.

Kendi kendimize söylendik: Yoksunluktaki varlığa, çoraklıktaki meraya da şükür. Şu açlıktan, şu yokluktan bu lokmaya da âmin. Beterin beteri, zorun da zoru vardı. Hatırlattık kendimize, yere düşmüş bir

parça ekmeği kaldırmaktan, ramazanda güç bela tutulan birkaç oruçtan, iki bayram, üç beş cumadan, bir rekâtlık namazdan, onlarca kez okunan Yasin'den,-görüldüğünde öpülen Cevşen'den -tam üç kere-, belki kurtarmaktan birkaç serçeyi birkaç huysuz çocuğun elinden arta kalan bir tutam sevabımız ve az buçuk bahtımız vardı. Omzumuza cop, yüreğimize küfürler inmeden önce gözbebeklerimizde sakladığımız ani ve özel durumlar için kullanabilecek, sıksan biraz romantizm çıkaracak kadar şefkat bakiyemiz mevcuttu.

Sonra dedik, yenmişliğimiz vardı birkaç kişiyi güreşte, koşmuşluğumuz birkaç başarıda, üstelik cesaret bizden hepten vareste değildi. Elbette bulabilsek, giyebilsek şöyle güzel bir elbise, parlak bir ayakkabı, bir tarakla biçim versek saçlara, güzellik dökülüverir herhalde yüzümüze ve bir seyirlik ifade konabilir. Bunlar da yetmesiyse, okuduk birkaç kitap, ezberledik en az on şiir; sevdik, anladık bazı filmleri. Tüm bunları, başlık niyetine sayıp şu kıza selam verme hakkına sahip olabilirdik pekâlâ. Sonra bu cadde ve sokaklarda günlerdir süren beyhude yürümelerden, oturmalardan, kalkmalardan, gitmelerden bize de bir parça mutluluk, neşe gelirdi, şad olurduk bir dem olsa dahi.

"Sigara içişinde sanki bir kötülük izi var."

"Evet olabilir. Belki de derin kuyularına giden yolda ekmek kırıntıları gibi duruyor bu güzelim saçları. Ama şu etrafındaki çıyanlara asla layık değil."

"Baksana zorlama gülümsemesi yüzündeki ahengi nasıl da bozuyor."

"Gülüşü onun keyfine kâfi. Etrafındaki, güzelliğine ağızları açık ve açgözlü pervane olmuş öküzlere değil."

"Belki de bizim gibi birileri bekler ama çok tuhaf işte. O orada, biz burada."

"Çay? Şeker..."

"Buyur!"

"Fişiniz."

İlkin kim varacak yanına, söze ilk kim başlayacaktı? Nasıl başlayacaktı peki, ne diyecekti? Bir gün tek başına, şu altı camış olmadan oturabilecek miydi, yalnız başına caddeye sokağa çıkması kabil miydi şu güzelin? Karşısında dilimiz takılmadan, utanmadan, elimiz ayağımız birbirine dolanmadan konuşabilecek miydik? Bu soruları alıp tıkıştırıp iç ceplerimize, ayrıldık oradan. Bilirdik bu sorular kâbus olup gece uykularına hasret bırakacaktı bizi. Caddeyi, sokakları, çayı, fişi, kafeyi, onu ve altı insan azmanını arkamızda bırakarak döndük, çevirdik yüzümüze eve, ne ben konuştum ne Barış bir kelam etti; ne geride bıraktığımız sohbetin sıcaklığı, ne de içinde kendimizi var ettiğimiz afili cümlelerin keyfi kaldı, yavan ve ağır yükümüze derman olmayan bir döndolaşgel ile vardık menzile.

Biz

Evet, biz iki kişiydik. İkimiz de yüzme bilmezdik. Çünkü şu gelip konduğumuz yerde ne bir deniz vardı ne bir göl. Ama atının sırtında aheste aheste giderken tütün tabakalarını açıp sigara saranlara saygı duyardık. Eski silahına aşkla bağlı biri, şu kadim tüfeğinin dilinden anlayıp maharetle kullanabilen uzak adamlar bizi hâlâ heyecanlandırırdı. Köhne çayevlerini süsleyen birtakım artist afiş ve fotoğrafları, ciğerci, seyyar satıcı arabaları, kamyonların arkasına yazılmış sözler, hakim yaka gömlekler giyip üsten üç düğmeyi açıp göğüs kıl-

larını teşhir ederken kıldan övünenler, kapalı mekânda taktıkları güneş gözlükleri ile vesikalık fotoğraf çekinenler, çalıştıkları inşaatın bir köşesini yatacak yer hâline getirip orayı da gazetelerden kopardıkları fettan kadın fotoğraflarıyla süsleyenler bizi hüzne boğardı.

Ama biz sabah rüzgârına, camdan aşağıya usulca kayan damlaya, köyün orta yerindeki çeşmeye, çayı karıştıran kaşığa özenir hep bunlara gıpta ederdik. Hovarda ve bohem bir hayatın görkeminden bıktığımızdan değildi bu gıpta edişler, bu dervişane hayaller. Olduğundan değil yokluğundan bir canlı hayatın, gezmenin, eğlenmenin mutluluğun bizim davamız.

İş(sizliğ)imiz

Biz.

Barış ve Eyüp.

Eyüp babasızdı; benimse annem ölüydü. Böylesi bir eşitlik hâsıl olmuştu aramızda. Her ay, bir mektup yollardık eve, aksatmadan. İyiyiz derdik, güzeliz, rahatız, paramız var, karnımız tok sırtımız pek. Böyle giderse sizden alacağımıza biz size vereceğiz, gibi bir şeyler. Homurdanırlardı. Mektup da nereden çıktı, telefon yok mu, kontör? İkimiz de telefondan ürkerdik; sesten, karanlıktan, örümceklerden, sonra vicdansız birinin elinde şak şak çekilen tespihten. Işığı açar öyle uyurduk geceleri.

Üniversiteden atılmıştık, parasız ve işsizdik. Çok işe girip çıktık, bir Ordu ağaçta fındık, bölünmez bir bütün olan Mersin'de limon, patates tarlalarında korkuluk, arabalarda bozuk para, oto yıkamacılarda fırça olduk. Hayatımız boyunca hep fırça yedik. Sonra gittik birev bulduk bu şehirde, sokaktan kurtulduk. Kiraladık. Şehre tepeden bakan kirli, boyasının canı çıkmış iki odalı bir ev. Her sabah evden çıkıp oraya gittik, akşam yorgun argın eve dönüp o kitapları okuyup uykulara daldık.

Şehir.

Adına şehir diyenlerin gözlerinde hâlâ tezek dumanı tüter. Sokakları dar, caddelerinin hepsi darağaçlarına bakardı. Asılmak, vakitsiz ölmek için hazır nazır ağaçlar. Her darağacında çayını tüpe bırakıp, bardaklarını yıkayıp, evi güzelce temizleyip, daldıkları televizyon dizilerini izlerken çayı tüpte unutan gencecik kızlar, kadınlar. Diziden sonra her akşam rutin ölüm provası için boğazına ipi geçirip bu dünyada namuslu, diğer dünyada fahişe olarak ebedî âleme intikal eden nice kadın yaşar. Mezarında "Gençliğini nerde harcadın, abinin gömleğini ütüledin mi, paranı nerden aldın, çayı niye tüpte unuttun, israf ettin, boğmak için aldığın urgandaki binlerce kul hakkını düşündü mü?" diye onlarca soru yağdırıp girmiş olduğu çetin sınavda yüzde onluk barajın altında kalan sevgili Münker ve onun asabi ikizi Nekir tarafından durmadan dağlanan binlerce kadın bulunan o şehir. Koca bir kabristandır bu şehir, yerin üstündekilerin gidenlere Fatiha; altındakilerin kalanlara küfür ve bela okudukları. Son sığınağımız olan şehir.

Kalabalık Kız

Biz her sabah evden çıkar, sokak ve caddeleri tavaf eder, akşamları eve dönerdik. Rüyalarımız, hayallerimiz altı boğanın etrafını sardığı sigara üstüne sigara içen küt saçlı, dolgun dudaklı, iri gözlü, siyah saçlı kızdı.

Pazartesi

Kalkıp oturduk yine. Böylece monoton hayatımıza bir dinamiklik dâhil oldu. Eğer olsaydı hâlimiz bir kırıntı takatimiz, sağı solu toplar oraya buraya süpürge vurur, duvara kazıdığımız yazıları değiştirir, yeni bir hayatın başlangıcı için bir bahane bellerdik bunu. Fakat biz kalkıp oturduk sadece, hiç yoktan iyidir dedik, yokluktan.

Barış derdi, bir yerin bitki örtüsü bozkırsa her sene sınıfta kalmak gerektir. Biz de iki yıl üst üste aynı sınıfta patinaj yaptık. İmkânımız olsa makinin, çınarın, çamın, gürgenin evet ormanların olduğu yere gitmeliyiz. Dediklerine göre eskiden burada orman varmış yalnız, sessiz ve yoksul bir gecede tüm ağaçlar intihar etmiş, nedeni bilinmez. Her bir ağaç kendini bir başka ağaca asmış, oldukça ilginç görüntüler çıkmış ortaya. Geriye sadece bir ağaç kalmışmış, o da gökten düşen bir top ateşle yanıp kül olmuş. Ol sebepten çıplak, tenha, çorak kalmış bu dağ, bu çayır, bu ova.

Durmuyordu, kalın cigaradan derin nefesler çekiyor boyuna konuşuyordu. Eğer bir yerde erkeklerin ismi "Nasip" kadınlarınki "Kısmet"se oradan hayır gelmez. Kötü olan Nasip ve Kısmet'in birbirini o esnada sevmesi lakin aileler arasında husumet olması ve evlenmelerine müsaade edilmemesi. Ne olacak sonra dersin? Herkes açlıktan ölecek. Belki de bizim açlığımız bundan ötürü. Sonra düşünürdüm, derdim, madem açız neden göbeğim bunca şişkin, neden değirmen taşı gibi bir kalçam var. Bir kitap ismi gelirdi aklıma "İçindeki Devi Uyandır". Yine sebepsiz bir ağlama sonrası öğretmen bu kalın kitabı eline almış ve uzatmıştı bana doğru: "bi' oku bakalım..." Büyük harflerle "Devi Uyandır". Korkmuştum; ya benim içimde de bir dev varsa ve bu dev uyanıp beni ve Barış'ı yerse diye. Okumamıştım. Kızı, o kızı hatırladım. Eğer gidip ona sorsak, hangi yazarı seversin, misal bu ya, bir adaya düşersen yanına alacağın üç kitap hangisi olur? Bilmem belki bu yöntem işe yarar, belki baştan sona hata olur. Ama her zamanki gibi bizi hiç takmayacaktı ve yüreğimiz yanacaktı ha yanacaktı.

Annemi hatırlardım sonra. Bana, yeter oğlum biraz olsun yüreğin yansın derdi. Sana derdi, bize, hepimize. Bir ateş peydahlanırdı göğsümde; annem kışın onunla ısınır, üstüne çay koyar yemek pişirir, yedi bacımın banyo suyunu onunla ısıtırdı. Ben yanardım, onlar ise ısınırdı.

Bugün uyandık ve durduk. Ne kimseden ne bir yerden umudumuz vardı, fakat aklımıza güzel bir düşünce takıldı "Ya şimdi çıkıp gelse kapımızı çalsa?" Kaykılıp kapının ardına vardık ve orada oturduk. Bekledik. Kapı her an çalınır diye gözlerimiz açık, kapıya bakakaldık.

Salı

Kalktık, evden çıktık.

Saldık kendimizi sokakların ve caddelerin ta içine. Çokça dolaştık, şehrin her tarafına dokunur olduk, dediler, bak hele yine geldiniz. Nihayet Sanat Sokağı'na vardık, iki sandalye çekip oturduk, bekledik.

Çay?

Şeker?

Fişiniz, buyurun.

Ne kız, ne altı azman ordaydılar, 18 sigara 12 çay içtik. Döndü başımız, bo-

zuldu ağız tadımız. Kalktık. Şehrin en büyük pasajına doğru yollandık. İçerisi oldukça kalabalıktı, herkesin elinde alışveriş poşetleri, pasajın yarısını kaplayan koca markete dalıp direkt kahvaltılık reyonuna yöneldik. Tadımlık bir iki zeytin attık ağzımıza, sonra güzelim fırına vardık, bir iki parça kesilmiş ekmekle midemiz hissetti yediklerimizi. Arkamızda bir genç kız küçük bir dolabın önünde iki dev reyonun arasında şampuan satıyor, reklam broşürlerini dağıtıyordu. Bizi gördüğünde gülümsedi. Ticari bir gülümseme: "Buyurun şampuan almaz mısınız?" Kıza doğru yöneldik, aramızda bir metre mesafe kalmışken konuşmaya başladı: "Saç dökülmesine birebir..." İçimden, güzel bir gülümsemeye de, dedim. Keşke deneme yeri olsaydı ya da deneme şampuanları... Biz de günlerin kirinden kurtulurduk. Bunu satıcı kıza söylemedik. Durmadan konuşuyordu. Karşısında öylece durmuştuk. Şampuan üzerine düzdüğü şiir bitti. Gülümsedim, o da gülümsedi. Utangaç bir gülümseme: "Alacaksınız değil mi?" Elimi cebime attım, birkaç bozukluk çıkardım. "Bizde olan bu, kusura bakma." Üzüldü, elini ovuşturdu. Barış, "Biz kayıp kıllarımızın peşindeyiz," deyip elini kel kafasına uzattı. Son görevimizi ifa etmek üzere yürüyen merdivenlere meylettik. Elbise reyon sorumlusu bizi görünce yüzünü ekşitti ama yılmayıp üstüne üstüne gittik. Öylece durup bizi bekledi o da.

Çarşamba

Nedendir bilmiyorum, bir çarşamba günü doğmayı hiç istemezdim. Barış pazartesi günlerini sevmezdi. İşin aslı doğum günlerimizi bilmiyorduk. Günler bir yana, yılları dahi karıştırıyorduk. Bu sebeple, ben ve Barış, yıl içinde on, on beş kez doğum günlerimizi kutlar varsa birkaç kuruş paramız, birbirimize ufak hediyeler alırdık. Hiç olmazsa doğum günümüzü tesadüfen yakalamış olabilirdik, kim bilebilirdi. Yine böylesi rastgele bir kutlama gününde Barış hediye olarak bana tarak getirmişti. Şu, futbol takımlarının renklerinin işlendiği plastik eski zaman taraklarından. Ama tarak yeni değildi; bas bayağı kullanılmıştı, dişlerinin arasında kir ve yağlı topaklar vardı. Barış, tarağın eski sahibi ile bir bağlantı kurmamı ve onun yaşam öyküsüne böylece dâhil olacağımı düşündüğü için bunu aldığını söylemişti. Ben de öyle yaptım. Ne zaman bu tarakla saçımı tarasam, gözümün önünde ilginç görüntüler belirirdi ve zihnimde canlanırdı bunlar. Acaba tarağın eski sahibi kaç kişiye göz kırpmış, iç geçirmiş, cilve yapmıştı? Günde kaç kez taranmıştı, kimi ne kadar sevmişti? Barış'ın beni sertçe uyarmasına rağmen kaptırmıştım kendimi bu oyuna. Tarağın eski sahibi rüyalarıma musallat olmaya başlamıştı. Barış'a boyuna ondan bahsediyordum. Barış uzun konuştu: "Sen böyle devam edersen, bu mevzuyu takıp takıp konuşursan, olur da tarağın dişleri arasından eski sahibinin sevgilisi çıkar gelirse ne yaparız sonra? Durumumuz belli, ne hâlimiz, ne imkânımız ne de yerimiz var. Bir ihtimal bizimle yaşamak isterse, ona nasıl bakarız hiç düşündün mü? Hem sonra, bizi birbirimize düşürebilirdi. Ya bize hiç uygun biri değilse... Bu duruma bir çare bulup, bağımlılığına bir son vermen lazım gelir..."

Benim için oldukça zordu bu, fena alışmıştım tarakla arkadaşlığa ama nihayetinde Barış'la dostluğumuz her şeyin üstündeydi. Tarağı alıp sakladım ve uzak durdum. Önceleri haftada bir sonra ayda bir gidip ziyaret ettim, elime alıp baktım. Nihayetinde çözüldü ama hâlâ arzularım onu. Dokunmayı, konuşmayı... Şu dünyada olur da bir gün tek başıma kalırsam tarağı alır, dişlerinin arasında kalmış sevgiliyi çıkarır ve ona derim ki, özgürlük hepimize lazım. Gerçekten lazım.

Bugün de yürüyen merdivenlere atlayıp sağa sola sapmadan elbise reyonunda çalışan kızın yanına vardık. Ve sorduk: "Bizi soran oldu soran oldu mu?" Kız hiç istifini bozmadı, ne şaşırdı ne de ses çıkardı. Gerisingeri AVM güvenliğine doğru yürüdü. Durumun tehlike arz ettiğini anlayıp koşa koşa çıktık. O kafeye vardık. Beklediğimiz kız ve etrafındaki altı öküz,oradaydı.

Çay?

Şeker.

Fiş.

8 çay içtik.

Perşembe

Perşembe gününe inanmıyorduk. Muhtemelen perşembe de bunu biliyordu, belki de bir yerlerden duymuştu. Bu yüzden hiçbir zaman kendimizi bir perşembe günü içerisinde bulamadık. Hafta, altı gündü bizim için. Evet, erken bitiyordu hafta ve biz tez yaşlanıyorduk. Neyse ki kimseler bilmiyordu bunu.

Cuma

Her cuma yerde mutlaka bir hadis bulurduk.

Çocukluğumu hatırlatırdı bu bana. Çocukken yağmurdan sonra köyde boncuk arardık yerde, bulunca sevinirdik. Gökten bize inmiş bir hediye diye kabul eder ve boncuğu annelerimize verirdik. Barış'a göre bu hadisler, işte o boncuklardı. Bana göre Barış yanılıyordu. Bu hadislerin çoğu Buhari'nin yırtık çıkını ile ilgiliydi. Zavallı tüm hadislerini düşürmüştü. Eğilip hadisleri yerden kaldırdığımızda ve seslice okuduğumuzda Barış ürkerdi. Tekrar ederdi Barış, "Anne ve babanızdan her biri sizin yanınızda yaşlanırsa sakın ola ona of bile demeyin..." Zordu, ağırdı. Aldığımız gibi bırakıyorduk onu bulduğumuz yere.

Kız masaya kurulmuştu. Gözlerimiz şiş, üstümüz başımız dağınık ve yırtıktı. AVM'nin elbise reyonunda çalışan kıza son kez sorabilmiştik. Bizi yakalatarak, aylardır süren sorumuza son vermeyi başarmıştı. AVM'nin deposuna indirdiler bizi. İçlerinden, yüzün parmağında koca armalı yüzük taşıyan koca kaşlı olanı kolunu sıyırdı ve kükredi: "Nişanlımdan ne istiyorsunuz lan! Sizin postacınız mı köpekler? Yok, bizi soran oldu mu, yok var mı bi' soran..." Sonra bir iki kişi tekme tokat bizi epeyce dövdüler, yüzüğün izini alnımıza damgaladılar. Çıktığımızda bizi görenler iç geçirdi, üzüldüler hâlimize, kafeye vardık. O kadar taktığımız yoktu doğrusu, bu ne ilk ne de son dayak yiyişimizdi. İyi bellemiştik.

Çay?

Şeker.

Fişiniz.

Çaylarımız içmedik, soğuttuk, döktük, tazelediler yine.

Cumartesi

Evden çıkmadık, yerimizden kalkamadık. Sıkışmıştık, çiş zorluyordu bizi. Sarı ılık bir su bacak aramızdan pantolonlarımıza yayıldı, sonra halıya bulaştı.

Pazar

Kız tek başınaydı. Bulunmaz nimetti. Tek başınaydı.

Barış "Eyüp kalk git konuş, sonra ben de gelirim..." dedi. Kafamdan temrin ettim. Kelimeler, cümleler birbirine karıştı. Sonunda, kısa ve öz bir konuşma hazırladım. Ne olursa olsun bir daha böyle bir fırsat elimize geçmeyecekti. Kalktım, masasına vardım, ayakta dikildim. Kız başını, okuduğu gazeteden kaldırıp gözlerimin içine baktı.

"Ne kadar da güzeldi Tanrım!"

Kelimelerim eridi, cümlelerimin ipi koptu. Titredim. Utandım. Altına kaçıran bir utanç; ıslak, pişkin; tüm bedenimi, ruhumu sardı. Kız şaşkın ama kendinden emin bir şekilde sordu: "Buyurun?" Dilim dolanarak konuşabildim: "Acaba şu şu gazeteyi, siz gazeteyi bana verebilir misiniz?" Gazeteyi bana doğru uzattı bir köpeğe ekmek atar gibi. Aldım gazeteyi masama döndüm. Başım önüme düşmüştü artık. Barış korkudan bir kelam etmedi, birbirimize bakmadık. Bir müddet sonra niyetimizi anlamasın diye mecburen gazeteyi açıp okumaya çalıştık. Bazı fındık işçilerinin trafik kazasında öldüğüne dair bir haber. Mevsimlik fındık işçileri bir kamyonun arkasında doluşturulup işe giderken uçuruma yuvarlanmıştı ve içlerinden ikisi ölmüştü. Her sene olurdu. Üçüncü sayfayı geçtik. Barış bağırdı birden. Başımı uzattığım yerden daha iyi görebilmek için kalktım Barış'ın yanına vardım. "Baksana!" dedi. İkimizin birer fotoğrafını gazetede görünce dizlerimin bağı çözüldü. İkimizin de gözleri fal taşı gibi açıktı, objektiflere bakıyorduk. Fotoğraflar bize aitti. Barış'ın iyice açılmış saçları ve benim toparlak yüzüm. Altta bir cümle.:

"İki genç AVM'nin bodrumunda asılmış vaziyette bulundular, üstlerinden kimlik çıkmadı."

Çay?

Şeker.

Fiş.

BİR RÜYA HÂLİ

Başak Baysallı

Hanın iki ucundayız. Kedi, Aliye'ye daha yakın. Bu, rahatsız etmiyor beni. Usta bir ressamın elinden çıkmış bir tablonun olmazsa olmaz detayları gibi duruyorlar. Yan yana... Benim tarafımda mor salkımlar var. Dalları çiçek yüklü... Aliye'nin durduğu yerden nasıl göründüğüm hakkında hiçbir fikrim yok. Hanın giriş kapısından bakıldığında neye benzediğimizi düşünüyorum birden. Sonra caddenin başlangıcını, tünel meydanını, ara sokakları, köşedeki piyangocuyu... Tüm bunların birbirini tamamlayıp tamamlamadığını anlamaya çalışıyorum. Aliye'nin rengârenk elbisesine takılıyor gözüm. "Bu şehrin güzelliği buradan başlıyor olmalı," diyorum. Aliye'nin elbisesinden... "Bu şehri, renk renk geometrik desenlerden daha iyi ne anlatabilir?" diye düşünüyorum. Karmaşık, göz alıcı... Bu sırada Aliye, yanı başındaki kediyi okşuyor. "Kara kedi, uğursuzluktur," derler bir de. Kapının girişindeki esnafın tuhaf bakışlarına aldırmıyor. Bir sigara yakıyor. Topuklu

sandaletlerinden dışarı fırlamış parmaklarına takılıyor gözü, eskimiş ojelerine... Parmaklarını oynatınca tablodaki detaylar yer değiştirecek diye endişeleniyorum. Her şey yerli yerinde mi, diye etrafa bakınıyorum. Caddenin başlangıcını, tünel meydanını, ara sokakları, köşedeki piyangocuyu düşünüyorum yine. Onlar da yerinden oynadı mı, diye merak ediyorum. Kapıdan çıkıp etrafa göz atmak istesem de kalkamıyorum yerimden. Aliye'nin sigarası bitmek üzere, kedi yattığı yerde usul usul kuyruğunu oynatıyor. "Biraz daha kalsalar öyle..." diyorum. Bozulmasa tablo... İşveli bir kahkaha atıyor Aliye, anlıyor ne düşündüğümü. Böyle anlara ait bir bakış var gözlerinde. "Hikâyeler ne âlemde?" diye soruyor. Bir hikâyenin içinde olduğunu fark etmeden... Ben susuyorum. Uzun uzun susmak istiyorum. Dışarıdan gürültüler geliyor. "Hayat tüm canlılığıyla akıp gidiyor şuracıkta, hemen şu kapının ardında," diyor Aliye. Bazen bir şiir gibi konuşuyor. Bedeninde gözle görünür bir ahenk... Yavaşça salınıyor. Konuştukça hareketleniyor. "Dur, sakın kıpırdama!" demek istiyorum. Mor salkımlar rüzgârda hafifçe sallanıyor. Kedi, okşanmanın verdiği hazza daha fazla dayanamayarak uykuya dalıyor. Aliye, bir sigara daha yakıyor; bacak bacak üstüne atıyor, eteği sıyrılıyor hafiften, gözlerinde aldırmaz bakışlar... Hanın avlusunu yeterince güzelleştirdiği yetmezmiş gibi bir kahkaha daha atıyor, kedigözlerini açıyor. Kedinin gözünden nasıl görünüyoruz acaba? Aliye ile ben... Bir de avlu... Mor salkımlar... Dünyaya bir kedinin gözünden nasıl bakacağımı bilmiyorum. Bunu bir çözebilsem daha iyi yazabilirdim belki. Hikâyeler daha iyi olabilirdi, kim bilir? Aliye, aklımdan geçenleri okumuş gibi kediyi işaret ediyor. "Akşam oluyor," diyor. Ben, onun kadar güzel söyleyemiyorum.

Sonra birileri geliyor. Yüksek perdeden konuşan, kaba saba insanlar... "Oldu mu şimdi?" diyorum. Girişteki esnaf hareketleniyor. Aliye, tedirgin. Kedi, huzursuz. Mor salkımlar, durgun. Hikâyeler, tamamlanmayı bekliyor.

Hanın oda kapılarından birinin önünde duruyorlar, Rahmi'nin odası bu... Yüksek sesle konuşulmasından hoşlanmaz Rahmi. "Eyvah!" diyorum. Aliye duyuyor, adamlar duymuyor. Anlamadığımız bir dilde konuşuyorlar, ellerini kollarını nereye koyacaklarını bilmeden... Açgözlü bakışları duvarlarda geziniyor. Telaşlı adımlarla girdikleri kapıdan yine alelacele çıkmak istedikleri belli. Aliye'nin bakışlarından anlıyorum yüzümdeki ifadenin korkunçluğunu. Rahmi, camda beliriyor. Elinde fırça... "Yapamaz artık... Tablodaki uyum yerle bir oldu," diyorum. Kedi, ağaca çıkıyor; mor salkımların ardına gizleniyor. "Tam da buradan, bu avludan başlıyor şehrin çirkinliği. Bu adamların yüksek perdedeki sesinden, kaba saba davranışlarından, doyumsuz bakışlarından..." diyorum. Caddenin başlangıcını, tünel meydanını, ara sokakları, köşedeki piyangocuyu düşünüyorum hemen. Piyangocunun gözünden nasıl göründüğümüzü... Aliye ile benim, camdaki Rahmi'nin, bir de kedinin...

Mor salkımlar, tablodaki fazlalıkları kapatmak istercesine daha da eğiyor dallarını.

Kedi sendeliyor.

Aliye şaşkın. Çıkıp gitmek istiyor avludan. Bakışlarımla sabitliyorum onu olduğu yere.

Bir hikâye için kaç sözcük harcadığımı, kaç cümlenin boşa gittiğini düşünüyorum bir de.

Aliye'nin sorusuna yanıt veremiyorum. Hikâyeler hangi âlemde, bilmiyorum.

"Yokluk, bu avludan başlıyor," diyorum. "Bu yabancı adamların gözünden nasıl görünüyorsak öyle başlıyor..."

Önce Rahmi'nin camdaki görüntüsü yitip gidiyor.

Ardından Aliye'nin taburesi boşalıyor.

Mor salkımın dalları bir köşede üst üste...

Kedi, avlu kapısından caddenin kalabalığına karışıyor.

Ben, kedinin caddeye yakışıp yakışmadığını düşünüyorum.

EDGAR DEGAS

GÖKKUŞAĞININ EKSİK RENGİ

Akın Çokuğurluel

Evime geldin. Asansörde sessizce bekledik önce. Numaralar sırayla yandı. Işık bozuktu. Çocuklar kırıp duruyor, yaptırmıyor aksi adam. Hepten karanlıkta kaldık. Zaman zor geçti. Düğmeye çarçabuk bastın. Aydınlandık. Ben içeri buyur ettim. Sen ayakkabılarını çıkarıp kenara koydun. İçeri geçtiğinde tedirgindin. Kapının eşiğinde, verdiğim çiçekli terliklere, pembe tül perdelerime, kalpli çay fincanlarıma baktın önce. Gözlerin köşe kapmaca. Oda, içindeki titremeyi geçiremeyecek kadar serin. Mal sahibi bağlatmadı doğalgazı hâlâ. Biliyorum, bir an önce gitmemi istiyor buradan. Terlik giymedin. En uzağa, her an kanadını açıp uçacak bir kuş gibi pencerenin kenarına tünedin. Arkana bile yaslanmadın. Parmak uçlarını incelemişsindir ve birazdan koparıp kanatıncaya kadar dişlemeye başlayacaksındır. Ben içeri geçtim. Üzerimi değiştirmem gerekiyordu. Bilirsin, sıkar bu dar pantolonlar. *Nereden bileceksin ki?* Banyonun ışığını açtım. Yüzüme su

çarptım. Yüzümdeki buz kaşlarımdan aşağı süzülüp dudaklarıma varıncaya kadar çözüldü. Ilık ılık öptü dudaklarımı. Havluya çıkan fondöten izlerine baktım. Kirletip, aynada pamuklarla temizleyemediğim göz makyajıma. Akmış yine. Kalitelileri de var; bu paraya ancak bu kadar oluyor. Zor çıkardım pantolonumu. Aynaya baktım. Yüzüme. Gözüme. Bacaklarıma. Dar pantolonumun çıkarken alıp götürdüğü, lastikleri zayıf, inmek için küçük bir bahaneye bakan ince kenarlı donumun çırılçıplak bıraktığı kalçalarıma baktım. Dokundum. Karanlıktı. Top top kıl diplerim sancıdı. Simsiyah damlalar ürperdi vücudumun sertliklerinde. Annem sarışın olsaydı, ayva tüylerim olsaydı benim de, sahillerde güneş altında altın gibi ışıldayan ve ben de o genç kızlar gibi bacaklarımı uzatıp, bikini izimi kafaya taksaydım sadece, aşağı çekseydim ben de askılarımı. Oysa kıl köklerim ne kadar sert... Çok acıtıyor. Bu kıl tüyden kurtulmam için on iki seans gerekiyor. Dile kolay. Bu daha yedinci.

Yedi yaşındaydık. Hatırlamazsın sen çikolata çaldığımız bakkalı. Yapma derdim, sen çalardın, sonra koşardın, ben zayıftım ya, geride kalırdım. Çaldıklarını toplardım yerlerden: Kalbimi. Kızardın ama beklerdin, bakkalın çırağı beni yakalardı. Ben ağlardım. Sen döverdin. Mahallenin köpeği, kulakları aşağıda ve burnu ıslak olurdu her zaman. Sen ondan çok korkardın. O ıssız sokağa her girmemizde, ben girme derdim. Her seferinde sen girerdin. Erkek adam korkmaz, derdin. Korkardın hâlbuki. Sonra taş atıp azdırırdın hayvanı, sivri dişleri, kızgın gözleri ve yüzümde yapışkan salyaları kalırdı. Dallarından sapan yaptığımız erik ağacı, düştüğümde ne çok ağlardım. Sen kızardın; hem düşmeme, hem ağlamama. Anlamazdın ki, aynı anda ikisini yapmak ne zordu. Sapanın çatalına, don lastiği bağlardık. Lastiğini aldığımızda bir gün donun düşmüştü. Pipine bakmıştım. Ne kadar küçüktü. Ne kadar küçüktük. Ne çok gülmüştük. Omzun omzuma düştüğünde, başın kucağımda, gülerken. Ve anlamamıştım, saçların ne güzel kokuyordu. Ne olmuştu da bu kadar heyecanlanmıştım? *Kalbim.* Yan yana yürüdüğümüz dar yol, ikimiz sığamazdık yola: Ben ve kalbim. Elim kolum karışırdı adımlarıma. Yolda bizi kenara savuran arabaya küfretmiştin bir keresinde. O zamanlar “ibne” ne demek bilmiyordun. Hakemlerle ilgili sanırdık. Ya da hiç olmazsa kararını yanlış verenlerle ilgili olduğunu düşünürdük. Yalan da değildi. Anlamını bilsen yanımda söylemezdin bir daha, çünkü ince bir çocuktun. Şoför inip seni kovalamıştı. Düşüp alnını kanattığında, akan kanı temizlediğinde, alnına kondurduğum öpücüğü hatırladın mı? Nereden hatırlayacaksın. *Yapamamıştım.* Rüzgârın havalandırdığı toprağın üstüne yağmur bastırırdı ağustos, eylülde. Pastırma sıcakları fena olur bizim oralarda. Yağmurla birlikte yükselen gökkuşağı hep o bayırdan başlardı. Avazımız çıkıncaya kadar bağırıp güldüğümüz, yuvarlandığımız tarlalar. Nefes nefese. Buğday başakları. Yıldız yapıp vücudumuzu, gözlerimizde mavilik, ezerdik başakları altımızda. Kalkıp kovalardık gökkuşağını. Koşarken bağırırdın sen. “Altından geçme, kız olursun,” diye.

Durup gökkuşağının renklerini sayardım. Sarı. Mor. Turuncu. Yeşil…

Kırmızı yandı. Durdu. Pencereyi açtı. Bir şeyler sordu. Her durana bakmıyorum ya, küfretti gitti pezevenk. Bu köşe. Bu ışıklar. Alışkın bana. Akrep dövmeli omuzlarıma, kalemle kalınlaştırdığım kırmızı dudaklarıma, kalın bacaklarıma. Yüzden aşağı olmaz. Bilirler. Pabuçlarım sıkıyor. Bu numaraların ince topukluları yok. Hem ince topuk kırılıyor bazen. Kırılan şeylere çözüm yok. Bacaklarımı saran bu külotlu çorap var bir de. Satın alırken zor, içine girmeye çalışırken zor, kaçırmadan çıkarmaya çalışırken zor. Bacak aralarımı terletiyor üstelik kokumu alıyorum, ne kötü. Koltuk altlarım. Kıldan tüyden ne kadar arınsalar da, tahriş ediyorlar diken diken. Çığlık gibi. En son, babam ölmüştü. Mezarının başında. Gelme, demişlerdi. Öldürürüz, demişlerdi. Elleriyle önlerini kapatıp saf tuttuklarında ve beni hangi safa koyacaklarını bilemediklerinde. Bilemeyip kovduklarında. Öldürdüğüm babamı değil, sakat bıraktığım annemi görmek için. Daha uzun bir ömür biçmiştim oysaki babama. Kötüler de erken ölebilirmiş. Annem; kınası hâlâ dudaklarımda. Sadece üç yıl daha yaşadı fazladan. O gün, hısım akrabanın salyaları. Bacak arama atılan taşlar. Hepsi iki heceliydi: İbne! Acıtmadı, alışkınım. Hem çocukluktan hem futbol maçlarındaki hakemlerden.

Olacaktı… Hatırladıkların dişlediğin parmaklarını kanatacaktı. Gözlerinden düşen cam kırıkları dizlerimi kesti. Anladım. Kırdığı oyuncağına ağlayan bir bebek kadar üzgün. Mahcup. Sen de hatırladın işte. Ben takdirname alırdım. Sen bütünlemeye kalırdın. “Şiir miir anlamam ben,” derdin. Sonra söz isterdin çalıştıracağıma. Tüm yaz çalışırken, üzerinde atlet. Parlak rengin. Masada, aklımda dizeler, ezberden okurken, sen habersiz yazdıklarımdan; senin için. “Ne güzel lan bu şiir. Kimin?” diye sorduğunda, “Bilmem,” derdim ya, yalan söylerdim. *Affet, olur böyle şeyler*. Lise son. O yaz başı. Okulu bitirip, benim üniversiteye gideceğimi öğrendiğimiz gün. “Hadi lan, gidelim bir kez,” dediğinde. Gitmiştik. Parası çıkışmayan iki oğlanı bir odaya sokmuşlardı. Sen seçmiştin becereceğimiz kadını da. Yan yana. Kolum koluna değiyordu. Anlamıyorum. Neden kalbim atıyordu? İki kocalı o kadın. Ağzında sakız. Sarkmış memeleri. Ter kokan o kirli sütyeninin ağır izlerini omzunda gördüğümde ve ağır makyajı yüzümü kirlettiğinde, aynı anda dizlerinin üstüne çökmüştü. Ne güzeldin o an. Kapanmış gözlerin. Çıkarttığın kesik melodi. Ne güzeldi nefesin, ağız kokun. Haz alırken yüzünün girdiği kutsal şekil, bunu bir tabloda görmüş olmalıyım, öyle güzel ki. Yumruğunu sıkışın. Uzamış tırnakların, ellerimi yakalayışın. Bana bakışın. İlk kez. İlk kez o gün geçtim -*dudakların, ne kadar soğuktu titrerken, dudaklarıma değdiğinde*- gökkuşağının içinden.

Işığı kapattım. Karanlık çöktü. Altında kaldık sanki. Gölgen karanlıkta parlıyordu tir tir. Eğildim. Sen omuzlarıma bakıyordun, ellerimdeki siyah kıl köklerime. Bu yedinci seans, beş tane daha var. Bu paraya ancak bu kadar oluyor. Meraklanma, sonra daha yumuşak olacağım. Kaçamak bakışlarının serinliği gezindi ensemde, saç diplerimde,

kokumu aldı götürdü sonra. Arabanın camını açtığında bu gece, eğilip bana baktığında, yıllar sonra tanıdığında kırmızı rujuma, koyu mavi far, siyah rimellerime rağmen, yanına oturup evimi tarif etmiştim. Seslenmemiştin. Şimdi gözlerin güvercin. Nereye konacağını bilemezken, ürkek, acemi; istemez miydim ben de şimdi Beşiktaş İskele'de o çay bahçesinde oturmayı seninle, sonra Ortaköy yolunda yürümek, ellerimizi nemli taş duvarlara sürterek. Kolumu omzuna dolamak sıkı arkadaşlar gibi, gülmek, küfretmek yanımızdaki arabaya, kovalanmak, yakalanmak. Yıldız Tilbe söylemek, "Seyret bak uçurum dağından, dümdüzdür vadim." Bağıra çağıra. Ne kadar şefkatli ellerin. Sırf ellerin için. Yoksa bilirler, parasız yapmam. Bilirler; beklediğim köşe, ışıklar, sadık müşterilerim. Kaldırdın başımı, yüzüm iki elinin arasında ne kadar güzel. Bana bakıyorsun, bu bakış, bir tabloda görmüş olmalıyım. Soluğunun sıcaklığından aynam buharlandı. Damla damla kurudu kirlerim. Yapma, demek istedim. Aynamı kirletmemeni ne çok istedim. Sen duymadın. Dizlerim acırken, tüm çirkinliğimi yuttum bir yudumda. Tek damla araya gitmedi. Sonra çıktın, gittin.

Kırmızı yandı. Durdu. Pencereyi açtı. Bir şeyler sordu. Yanına oturdum. Elleriyle bacaklarımı okşadı. "Yumuşacıksın," dedi. Acı verdi ama sonunda bitti seanslar. Çok daha yumuşak oldum. Birkaç kısa kelam etti. Duymadım.

"Kaça?" dedi sonra.

Durdum. Soluğumu tuttum. Dışarıya baktığımda sis dağılmıştı.

DÖNÜŞ

Ece Çeçen

Cebinden çıkarıp biletine bakıyor, bu, son bilet. Dönüş bileti. Bu şehre ilkin böyle geldi, böyle de gidecek. Az sonra hareket edecekler. Yorgun gibi, küçüklü büyüklü kafaların damgaladığı yağ lekeleriyle dolu camın ardından yola bakıyor. Hatırlayamadığı, hatırlamak istemediği kadar uzunca bir süre önce seyahat ettiği yola. Yine aynı raylarda, aynı çakıl taşlarıyla. Uzak ve ücra bir semtte bıraktığı arkadaşlıklarından birine, yine aynı semtte son vermeye. Bir cenazeye. Aynı, şimdiki gibi. Yalan yok, üzülmüştü, fakat o zamanlar geçmişten eksilen her bir kişi onun da parmaklıklarından eksilen birer demire eş olmuştu aynı zamanda. Pas kokulu kasabanın yaş aldıkça boy veren demirlerine... Bazen bir aile, bazen bayır aşağı top koşturduğu o çocuklar, bazen bütün mahalle. Yorgunluk, şimdi eski mahalleli kadar bastırıyor. Uyudu, uyuyacak. Demirler, gemiler, denizler... Hiç öyle deniz memleketi, özgürlük falan deme bana, diye kızıyor kendine. Ne

Deniz'i, Deniz de nereden çıktı, Deniz artık yok… Bu başka deniz canım sen de… Özgürlük değil bu, her daim azgın, siyah suları oranın da hapishanesi. Okumayan her çocuğu gardiyan diye dikerler oraya, bir gün tersanelerinde ezilecek adam kalmayıncaya dek. Neyse ki o canını kurtarmış, geldiği yerleri gelmek istediği yerlere değişmişti bile yıllar beri. Taşradan şehre giden her küçük adamın yaptığı gibi. Biraz daha kalacak olsa ölüverirdi hiç şüphesiz. Tıpkı, diğerleri gibi. Ölürdüm, ölürdüm de… Başı en sonunda yenik düşüyor.

***

Ani bir hoplayışla irkildi, raydan mı çıkmışlardı? Evet, belki de ölmüştü, bu manzaranın başka açıklaması olamazdı. Onu böyle kanlı canlı, hem de tam karşısında… Hayır, imkânı yoktu. Tren harekete geçmiş, dönüş yolu, raylar üzerinde yalpalayarak giden bir vagonun ağzından kusmaya başlamıştı bile geçmişi şimdi. Karşısındaydı işte. Yıllar yılı onu kör burunlardan çıkaran, gece fenerlerinin ışığı, geçmişin yosunsuz tek kalıntısı. O pas kokularının arasından yükselen bir avuç yaban mersini kokusu… Deniz. İnce boynunu ve omuzlarını açıkta bırakan bir elbise giymişti, bir eli dirseğini tutarken diğeri çenesine dayanmış, yüzü camdan yansıyordu. Sanki bir daha hiç mutlu olamayacakmış gibi hapsediyordu gözleri güneşi, yüzü bir ayçiçeği tarlası şimdi, ayvacık tüyleri göğe uzanmış. Mutlu gibi, henüz otuz altısına çok var. Yaşım geçiyor diye evlenme kararı alıp da içine dalacağı o küçük kıyamete daha çok var. Şimdi kompartıman henüz yirmilerinde kokuyor, hayatı boyunca yalnız bir geçiş noktası olmaktan öte gidememiş kuru soğuk bir şehir şimdi camların ardı. Ne çabuk vardılar sınırlarına. Burada deniz yok. O sever diye ününden mütevellit istasyonları, geçip gidilen bir yer yalnızca, ha bir de onu bıraktığı yer, tek başına. Birden bütün güneş çekiliyor, üşüdü, sıcak bir şeyler isteyecek. Eteklerini toplayıp dizlerini karnına çekti yavaşça, varsa bir çay alayım ben. Annem çayı çoktan koydu, seni pek severdi, bilirsin. Az sabret. Üşür tabii, her yanını sarmalayan o hışırtılı gece bozması elbisenin ne işi var üzerinde. Yeşili de pek çirkin, ışıl ışıl. Elinde tepsiyle annesi belirdi kapıda nihayet. Hangi aralık gelip de çayı koydu ta oralardan, hayret ediyor biraz da. Hiç konuşmuyor annesi, öylece dikiliyor kıza doğru, biraz acırmış gibi. Tepside bir makas bir de kurdele var kahvelerle birlikte, Anne, yanlış oldu, sen bize çay koyacaktın tazesinden. Ziyanı yok diyor kız. Kahvelerini içip fallarını kapatıyorlar, fal baktırmaya bayılır. Ne çıkacak, kim çıkacak? Üstüne bir de yüzük koymalı! Fakat yüzüğün yok ki, olacak diyor kız, merak etme olacak.

Merak da etmemişti zaten, onu en son o meşhur tren garında bırakıp gittiğinden beridir hiç merak etmedi bir daha. Hep duydu sadece, ağlanmalarını sızlanmalarını, neden, niçin, nasıl diye yakarışlarını. Hâlbuki anlayamamıştı, insan hiç döner miydi bulduğu gerçek denizlerden? Hele ki gardiyan değil de kaptansan denizlerinde, özgürsen, küçük değil de büyük balık olduysan bu defa? Dönebilir miydin? O dönmüştü, kalmak istemişti. Her limanda bir sevgili demişti, güldüm. Fakat o hiç gül-

memişti. Derken acı bir frenle duraksıyor araç, tekmeler yumruklar savruluyor her bir yandan. Böyle olmayacak, ille de binecekler, anılar bir vagon dolusu anılar. Buz gibi bir selamla giriyor içeri cenaze tayfası. Annesi, abisi bile var. Olmadı diyorlar, sonraları buralara hiç uğramaz oldun. Bütün herkes kapıda, konu komşu, çocuklar, mahalleli, o boztepenin ardındaki bütün yokuşlar... Yine bir kapı ağzında, şeker istiyorlar sanki. Hoş geldiniz, Ayakta kaldınız, misafir kapıda bekletilmez, buyurun geçin şöyle. Sen öyle san, görmüyor musun? Maaile gelmiş sizinkiler, hesap soracaklar benden. Kaptan diyecekler, Hani? Dönmedin çıkıp gittiğin denizlerden, hiç geri dönmedin kendi Deniz'ine. Hiçbirine.

Ayağa kalktı, üzerine üzerine gelen kalabalıktan sendeledi. Sersem bir sarhoş gibi başı, elinin tersiyle yıkmak istercesine dokundu önündeki küçük masaya. Kız panikle yalpaladı. Yapma! O da böyle mi yapmıştı, o herif. Nasıl ürkütmüştü onu? Şişede durduğu gibi durmadığını herkes bilir, Deniz'in ki bilemezmiş, öyle dediler hep sonraları. O gecede çok içtiğini söylemişlerdi. Daha nişan gecesi başlamış, yemediği küfürler, sazlar sözler eşliğinde, bir masada karşılıklı dolup dolup boşalan bardaklar... Üzerinde hışırtılı çirkin gece elbisesi. Sonra mı? Kimse bilmiyor, o yolu kimse görmedi, keramet var dedikleri. Kızın gözlerine baktı. Bir yola girdin artık, çıkılmaz dediler... Demirler, hapishaneler, Bütün mahalleli, bütün kızlar... Annem, babam, yaşın dediler geldi de geçiyor...

Kalabalık, mahalleli, kahve bardakları, Deniz. Her şey açılan göz kapaklarının ardında kaldı, bir şeyler mırıldanıyordu yalnızca, yolun sonuna yaklaşırken. Döndüm, bütün denizleri bıraktım, kendi sularıma geldim.

UN'ICHI HİRATSUKA

TİLKİ

Bülent Çallı

Defineye gelmedin inşallah, dedi. Adımı otel defterine merasimle, ağır ağır işlerken nasıl da yaşlıydı. Yine de dinçti ha! Tezgâhın arkasında, deftere yazıyor diye azıcık eğilmesini saymazsak dimdik duruyordu. Bizim ilçeye bir tek define için gelirler, derken gülümsedi. Ağzı altın dişlerle doluydu; define gibiydi ağzı ve define dediği andan itibaren, gömleğinin kirli yakasının bittiği yerden başlayan çatlamış, kalın ve esmer teninin üzerindeki yaşlılık lekelerini, kurumuş ceylan derisine çizilmiş bir define haritasına benzetmeye başladım. Hayır, hayır. Defineye gelmemiştim. Bu definecilerin alayı, sorunca hayır der, bilir misin? Sanki pay isteyeceğiz. Soruyorum çünkü otelde defineci istemem. Neden dersen, ya ormanda kayboluyorlar, ya dinamitle kendilerini patlatıyorlar, ya göçük altında kalıyorlar ya da bir şey bulduk zannederek hırsa kapılıp birbirlerini bıçaklıyorlar. Sonra otele gelen polisiyle, savcısıyla, gastecisiyle, akraba-

sıyla ben uğraşıyorum. Odanın parasını alamamak da cabası.

Yok amca, merak etme sen, dedim. Şehirdeki fuara geldim. Son dakikada yolladılar, otellerde yer bulamadım. En yakın burası diye geldim. Amca deme bana, diye çıkıştı. Amcan mıyım ben senin? Benim adım Şemsi. Şemsi Bey diyeceksin. Kalacak başka yer olmadığı için hemen alttan aldım. Hoş, mizacım da ona uygundu zaten. Genelde alttan alırdım. Büyüğümsün diye, samimiyetten öyle dedim Şemsi Bey. Saygısızlık etmek istemedim. Saygısızlık diye değil, dedi Şemsi Bey. Burası namuslu bir yerdir. Burada saygısızlık olmaz. Samimiyetin ise bugüne kadar kimseye fayda getirdiği görülmemiştir. Defineciler hemen böyle samimi olmaya kalkarlar. Sonra al başına belayı. Fuara geldim, dedim sessizce.

Bırakalım boş lafı da sana odanı göstereyim, dedi Şemsi Bey. Ne şanslısın ki oteldeki en iyi oda sana kaldı. O önde, ben arkada ahşap merdivenleri çıkmaya başladık. Merdiven, üzerindeki eskimiş halıya basıldıkça, her basamakta ıstırapla gıcırdıyordu. Fuarı düşündüm. Bu otelde en az iki gece kalmak zorundaydım. Canım sıkıldı. Merdiven üst kata doğru kıvrılırken karşımıza çıkan duvarda kocaman mavi gözleri, kır ama gür sakalları ve sırmalı apoletlerini gururla taşıyan geniş omuzlarıyla azametli bir Osmanlı paşasının portresinin asılı olduğunu gördüm. Resim büyük ihtimalle orijinal değil reprodüksiyondu ama resmedilen paşa, tablonun içinden her an dışarıya çıkabilecekmiş gibi canlı duruyordu. Fiyakalı bir adamdı vesselam ama tablo, gulyabani gibi büyüktü ve paşanın canlılığı beni biraz ürkütmüştü. Duraksadığımı fark eden Şemsi Bey, rahmetli paşa babam, dedi. Elini havaya kaldırıp paşayı bana takdim ederken gururundan ve heyecanından sesi titriyordu. Babanız paşa mıydı, dedim gayri ihtiyari. Şemsi Bey diğer eliyle tırabzana tutunup durdu. Bir bana, bir tabloya baktı ve sonra bakışlarını yere indirdi. Bir takım düşüncelere gark olmuş bir halde, değildi, dedi. Haklısın.

Başka bir şey konuşmadan üst kata çıktık. Anahtarı tam dört kez çevirerek odamın kapısını açtı. Kapı açıldığında gördüğüme inanamadım. Otelin en iyi odası dediği, sonradan duvar çekilerek oda hâline getirilmiş bir merdiven boşluğundan başka bir şey değildi. Küçücük bir yatak anca sığmıştı ve içeride, herhalde odayı geniş göstersin diye konmuş koca bir aynadan başka bir şey yoktu. Şemsi Bey'le yeniden göz göze geldik. Biliyorum, bu odanın nasıl oluyor da otelin en iyi odası olabileceğini düşünüyorsun ama inan bana öyle. Otel tamamen dolu ve şu an bir odada iki kişi kalıyor. Sen ise burada tek başına kalacaksın. Başka bir odada, tanımadığın bir defineciyle kalmaktansa bu oda yeğdir. Şimdi anladın mı bu odanın neden otelin neden en iyi odası olduğunu? Anladım, dedim. Hadi yine iyisin. On beş saattir yoldayım, dedim. Kafayı koyup uyuyacağım zaten. Uyursun, uyursun. Hela aşağıda. Sabah uyandırayım mı? Uyandırın. Yedi iyi mi? Sekiz olsun. Kravatımı gevşetip yatağa oturdum. Oda, buraya bir oda denilebilirse tabii; rutubetli, küflü, penceresiz, havasız ve karanlıktı. Ayakkabılarımı çıkar-

dım. Şemsi Bey hâlâ kapıda duruyordu. Kolunu uzatıp dirseğini göstererek, aha bu kadar sıçanlar var otelde, dedi. Ama merak etme, kıpırdamadan yatarsan bir şey yapmazlar. Sen asıl salyangozlara dikkat et. Gece rüyana girmesinler. Hadi, Allah rahatlık versin. Kafam yastığa doğru devrilirken aklıma ne sıçanlar ne de salyangozlar geldi. Başka birisi gibi kokan nemli yatağımda cenin pozisyonu aldım ve uyumaya başladım.

Şemsi Bey, beni omzumdan sarsarak uyandırdığında sabah olduğuna inanamadım. Gözlerimden uyku akıyordu ve hâlâ yatağa ilk yattığımdaki gibi yorgundum. Kalk kalk, diye fısıldadı Şemsi Bey. Kümese tilki girmiş. Yarı uyur bir halde yatakta doğruldum. Saat kaç, diye sordum. Allah sizi inandırsın ben de fısıldıyordum. Üç, dedi Şemsi Bey. Hiçbir şey anlamamıştım. Fısıldamaya devam ettim: Niye uyandırdın o zaman? Kümese tilki girmiş. Pantolonumu Şemsi Bey'in zoruyla güç bela giydim. Ne yapabilirim ki, diye sordum. Gömleğimi giyerken yavaş yavaş kendime geliyordum. Feneri tutarsın, dedi. Bende de tüfek var. Elindeki çifteyi gösterdi. Sen sabır ver, diye söylendim. Tilki ile ne işim olur benim. Şemsi Bey, biraz geri çekilmiş, kapının ağzında beni bekliyordu. Ayakkabılarımı ayağıma geçirip doğruldum. Tam o sırada topuğumun altından katırt diye bir ses geldi ve gecenin sessizliğinde bütün odayı doldurdu. Şemsi Bey korkuyla büzüldü, içi titreyerek gözlerini kapattı ve yüzünü ekşitti. Ne yaptın beyim, dedi. Öldürdün masum hayvanı. Dikkat et demedim mi sana beyefendi. Ayağımı havaya kaldırıp baktım. Deva-sa bir salyangoz, koca kabuğu kırılmış, topuğumdan aşağı sarkıyordu. Ayakkabımı sallayıp ondan kurtuldum, ne yapayım. Paşanın bakışları altında lobiye inerken Şemsi Bey, arada arkasına dönüp suçlayan gözlerle bana bakıyordu. Dışarıya çıkınca, feneri elime tutuşturdu. Allah vere de başka salyangoz ezmeyelim, dedi. İbrahim peygamberin çocukları onlar.

Dışarıda ayaz vardı. Ceketimi almadığıma pişman oldum. Kısa bir yürüyüşle otelin arkasına dolandık. Uzun çalıların, otların çevrelediği dar bir patikada ilerliyorduk. Önde yürüyor ve fenerle yolu aydınlatıyordum. Dönüp arkasına bakma sırası bendeydi. Şemsi Bey salyangoz meselesini geçmişte bırakmış gibi görünüyordu; çifteyi iki eliyle kavramış, gözler kısık, pür dikkat etrafı kolaçan ediyordu. Az ileride kümesi gördüm. Telden çitlerle çevrilmiş bir bahçenin içinde küçücük bir kulübeydi. Bahçeye az kala Şemsi Bey beni omzumdan tutarak durdurdu ve yere çömeldik. Kümese vardık, diye mırıldandı. Du bakalım. Tilki içeride midir, diye sordum. Kalbi ağzından çıkacak gibi nefes nefese ve yine fısıldayarak konuşuyordu. Yoktur, dedi. Tavuklardan birini kapmıştır ve çoktan gitmiştir. Kendi de biliyor ya, tilki eğer kümeste olsa tilki olmayı bırakırdı. Kendini bize gösterecek olsa tilkiliği sona ererdi. Tilki hiçbir zaman ben tilkiyim demez. Tavukları boğazlayıp götürenin kendisi olduğunu ileri sürmez. Ama sırf onun tilkiliğini sezgimizle bilelim ve gecenin üçünde elimizde çifte, yüreğimizde inanç, onun peşine düşelim diye kümese girenin tilki olduğunu sanmamıza izin verir.

Yavaş adımlarla çitlere yaklaştık. Telden yapılma kapıyı açıp bahçeye girdik. Kümesin kapısını yavaşça açtık ve Şemsi Bey çifteyi, ben de feneri polisiye filmlerdeki gibi içeriye doğrulttuk. Bir horoz ve yedi beyaz tavuk, ufak gözlerinin hassas reseptörlerine dolan parlak ışığa dehşetle ve ibiklerini sallayarak bakıyorlardı. Vah vah, biri eksik, dedi Şemsi Bey. Kümesin içine daldık, görünürde tilki falan yoktu. Kümesin toprak zemininde bitmiş ayrık otlarının üstünde epey bir kan vardı. Boğazlamış birini, gitmiş. Tilki mi, diye sordum. Tilkidir herhalde. Nereden girmiş? Girmiştir bir yerden. Gitti yani tavuk? Gitti.

Otele geri döndük. Lobi aydınlıktı ama ne hikmetse üst kat karanlık olduğundan, sağ olsun, Şemsi Bey de yukarı çıktı, beni kapıma kadar getirdi. Odaya girerken feneri teslim ettim. Aman beyim, dedi. Dikkat et bak, yine ezme salyangozları. Rüyana girerler. Sabaha kadar rahat bırakmazlar seni. Tamam, dedim. Sen de ışık tut ki yanlışlıkla üzerlerine basmayayım. Uyanırken ezdiğim salyangoz, paramparça bir halde bir kenarda hâlâ duruyordu. Şemsi Bey mevtayı görünce yine gözlerini yumdu ve yüzünü ekşitti ama bu sefer bir şey demedi. Üzerimdekileri çıkarıp yatağa girene kadar sabırla beni bekledi. Battaniyeyi üzerime çekince feneri söndürdü. Sabah uyandırayım mı? Uyandır. Yedi iyi mi? Sekiz olsun. Hela aşağıda, hadi Allah rahatlık versin, defineci. Şemsi Bey gidince yatağın kokusuna alıştığımı fark ettim. Yorgundum, dışarıda üşümüştüm, hemen dalarım ve sabaha dek güzel bir uyku çekerim diye umuyordum. Gözlerimi kapadım. Beş dakika sürmedi. Aynanın olduğu duvarın arkasından gelen seslere gözlerimi açtım. Anladığım kadarıyla Şemsi Bey, paşanın resmini duvardan indiriyordu.

TURUNCU ÖNLÜK

Nazlı Yıldırım

Açılmayan pencerelerin camına yapıştırılmış gazete kâğıtlarının kokusunu odaya dağıtan vantilatör, gürültülü başıyla sessizliği bozuyordu. Katlanmış örümcek ağlarına takılan karasineklerin kurumuş kanatları fayansların yüzünde lekeleniyordu. Duvar sızıntısının sararmış o coşkusuz yanağına bakarak akşamdan yıkadığı çoraplarını giydi. Parçalanmış küçük dağları andıran o hafif tümsekli sırtı beliriverdiğinde, pencerenin gazete boşluğundan düşen nar ağacı yapraklarının gölgesi yapışırdı. Tıpkı deniz dibinde küflenmiş bir metal parça gibi kemikleşirdi sırtında gölgeler, kıpırtısız. Ayakkabılarını giydi ardından bağcıklarını düğümledi. Gün geçtikçe şakağında şişen iki beni kaşındı. Ayağa kalktı. Döndü. Yatağındaki sutyenine baktı. Sancılı bir ırmağın yatağında kesik kesik soluması gibi kıvranarak süzülüp giden yoğun ve pürüzlü hâliyle kaydırdı gözlerini duvara sonra. Ezberinden gün ışığına çıkan ne varsa iliklemişti sarı yanaklarına du-

varın. Kime ait olduğunu unuttuğu bir şiiri, hafızasını tırnaklayarak anımsamaya çalıştı. Dizenin doğruluğundan emin olamadı. "Şaşırıyorum artık," diye fısıldadı şişkin iki benini kaşıyarak. Gömleğinin yakasını düzeltti. Tekrar hatırlamaya çalıştı şiiri. Belleği, bir aynanın çatlağında sıkışıp kaldı. Odadan çıktı.

Yürüdükçe, ayak parmaklarındaki nasırın acısını hissediyordu. Kızdırılmış demir bir çubuğun suya düştüğünde çıkardığı ses gibi keskin ve kabarcıklıydı acısı. Duraksadı. Soluğunu sakinleştirdi. "Hiçbir şeyden çekmedi dünyada, nasırdan çektiği kadar," dedi. Güldüğünde bir karga bir kavağın gölgesinden sıyrılmıştı. Sonra. Terk edilmiş bir evde, yatak odasında, mutfakta, kanepede, kahvaltı masasında, bir avizenin ölü ışığında yalnızlaşan annesini düşündü. Kanıyordu. Sonra. Kendine döndü. En son ne zamandı onu gördüğünde? Seyrekleşen bir vakitte, heykelin dibindeki bankta oturuyordu. Mahkûmun gözlerini yakan hücre ışığı gibiydi güneş, gözlerini yakıyordu. Yanına yaklaştıkça pembeleşen yüreğindeki atlar hızlanıyordu. Önce kokusunu aldı. Sonra, o sıcak soluğun ağzında terleyen saçların dağınıklığına düştü. Sarıldı. Sarıldıkça yer kabuğunun yüzündeki uzun yarıklar gibi yarıldı göğsü. Sarıldı. "Aldın mı mektuplarımı?" dedi terleyen gülümsemesiyle. Yüzü, çıplak bir dağ gibi apaçıktı. Denizi kirlenmiş bir kentin üzgünlüğüyle baktı. Az. Az. "Senin seveceğin kadın, ben değilim." Ağaçtan kendisini bırakan kozalaklar gibi sözcükler de ağzından kendini dışarı attı. İçindeki şarkıyı alıp götürdüğünde bile yüreğindeki atlar hâlâ koşuyordu. Hâlâ koşuyor. Hâlâ. Hâlâ... Taşlı yolun iki yanını örmüş ağaçlıkları geçtiğinde, yemekhanenin kapısında duraksadı. Turuncu önlüklüler için ayrılmış bölmedeki yemekleri gördü. Önlüğündeki leke büyüyordu. Dünyanın acısını alan bu lekeye bakınca şiiri hatırladı. İşte. Utkuyla baktı kendine. Gönendi. Yüreğindeki atlar hâlâ koşuyordu. Haritası silinmemiş bir atı seçti kendine. Bembeyaz haritası. Döndü. Geri.

Gelen Raşit'ti. Bekçi. Bir iki kez kapıyı tıklattı. Tıklatmaları ardından yumruklaştı. Üç dört kez. Daha da. Yaprağın hışırtısındaki ağırlık zamana aktı. Taşlı yolun iki yanını ören ağaçlıkların gerisinden bir kuş öttü. Kimse duymadı.

GÖNÜL İŞLERİ BÜROSU

Mavi Tuğba Ateş

Bazı yorgunluklar uyuyunca geçmiyor. Furkan Bey'in yüzünde görünce anlıyorum; akşamüzeri dörtte "Günaydın"ı oluyor, geceleyin "İyi günler"i. Zamanı mı şaşırmış kendini mi kaybetmiş? Geç kalmış insanlara mahsus aceleci tavrıyla kendini ele vermesinden belli, kaçtığı biri var.

Dün gece telefonum çaldı: Furkan Bey. Büroya çağırdı. Acil iş gelmiş. Beş dakika sonra büroda buluşmak gerek. Büro dediysem bizim apartmanın zemin katı. Furkan Bey'le beşinci katta kapı komşusuyuz. Elimi yüzümü zar zor yıkayıp bizim ekmek teknesine indim. O çoktan kalemi kâğıdı alıp hülyalara dalmış. Yazdıklarının okunaklı olması için benim sağ elime ihtiyacı var. O söyleyecek, ben süslü kâğıtlara geçireceğim onun dediklerini. Karaladıklarını temize çekeceğim. Bir nevi kâtiplik benim işim. Karnım doyuyor, ocağım kaynıyor ya yeter bana. Furkan Bey, sigarasını iştahla içerken yavaş yavaş okumaya başladı çivi yazısıyla yazdıklarını.

PAUL DELVAUX

Süslü kâğıtlardan birini çıkardım, tane tane yazmaya koyuldum ben de.

Sevgilim,
Dünyanın ikimiz için katlanılmaz oluşunun önünde şapka çıkarıyorum. İkimiz bir olursak baş edebiliriz ancak. Seninleyken atmosferde iki kişi kalmışız gibi -

Bin dokuz yüz yetmiş iki yılını bekâr geçirmek istemiyormuş. Yeni yıl onun yılı olacakmış. Uzun uzadıya devam ediyor mektup. Üstüne üstlük sabah dokuzda postalanması gerekiyormuş. Hem de kim adına? Ayakkabıları cilasızken sokağa adım atmayan, kapı kolunu mendiliyle tutan Faruk Bey adına Nilüfer Hanım'a yollanacakmış. Tabii Furkan Bey bu görevi bana yükledi. Şimdi de büronun ayakçısı oldum iyi mi? Rahmetli peder beyinden miras kalan evi olmasa işi zor Furkan Bey'in. Üç kuruşa yazdığı gönül işleri yazılarıyla nereye kadar gider bilinmez. Önceden postanede çalışıyormuş. Kuru iftiraya kurban gidip işten atılmış. Ahbaplarının sevgilileri için yazdıkları iş görünce Gönül İşleri Bürosu'nu kurmuş; eş dost birbirine duyurdu derken işler yürümeye başlamış. Hatta geçen yıl müfettişler geldi denetlemeye. Furkan Bey'in suratı sapsarı kesildi. Makbuzları gösterirken elleri zangır zangır titriyordu. Az buçuk kazandığımız var; onu da kaptırmayalım, dedi müfettişler gidince. Onu bu kadar ürkmüş görmemiştim. Furkan Bey, hislerini pek belli etmez. Yüzünü asar öyle yazar, okur, sigarasından birkaç fırt duman çeker, sessizce yürür tüm koridoru. Duruşu yaşayan bir ölüden farksızdır. Bana gelince ben, boş gezenin boş kalfasıyım. Ne iş olsa yaparım. Furkan Bey çağırır er geç, giderim; pazarda hamallık yaparım. Babamdan kalma yetim aylığı olmasa zor geçinirim ya Allah şahit buna. Aylığın tamamına yakını kiraya gidince neişolsayaparımcı oldum çıktım.

Faruk Bey'in mektubunu yolladığıma göre gönül rahatlığıyla çayımı demleyip akşama kadar aylaklık edebilirim diye düşünürken kapı çaldı: Furkan Bey! Yeni iş gelmiş, büroya inecekmişiz. Faruk Bey önermiş, Bahar Hanım diye biriymiş. Girişte bekliyor; ayaklarını tak tak tuk tuk yere vuruyor, beklemekten ağaç oldum demeye getiriyor lafı. Furkan Bey münakaşaya fırsat vermeden nazik ses tonuyla konuşunca Bahar Hanım yumuşayıveriyor. "Gönül ister ki kendim yazabileyim. İçimi eşime kendim dökebileyim. Benim kelimelerim, onun yuvamızda kalmasına yetmeyecek biliyorum. Sizin methinizi duydum. Yazdıklarınızı okuyup da reddeden insan evladı yokmuş. Ben size olayı anlatayım, siz ona göre bir yazı kaleme alırsınız nasıl olsa."

Saatler geçti. Bürodaki peçeteler bitti. Furkan Bey evinin anahtarını bana uzattı, yeni peçetelerden büroya indirdim. Bahar Hanım, döktükçe döktü içini. Sesi odanın her bir zerresini kapladı. Oturacak yer bulamadım. Aydınlıktı geldiğinde, anlatacaklarını bitirdiğinde ay gökyüzünde belirmişti. Etraf sigara dumanı, serinlik, gözyaşı doldu, oda hıçkırık sesiyle ağırlaştı. Olayın vahameti sebebiyle Bahar Hanım'ın şansının az olduğu yine de Furkan Bey'in mektubu yazmayı ihmal etmemesi ko-

nusunda uzlaştılar. Üç gün sonra Bahar Hanım'ın eşi Fikret Bey'in işyerine mektubun postalanması gerekiyordu. Fikret Bey'in elli ikinci yaş gününde mektubu okuyacak olması manidardı.

Nihayet biz bize kaldık büroda. Havayı içime çekince genzim yandı. Furkan Bey, sessizliğini derinleştirdi. Yüzünde yalnızca ölülere has bir kıpırtısızlık taşıyordu. Kül tablalarını, peçeteleri toplayıp büroyu havalandırmaya çalışırken ben, o kaykılarak oturduğu ve neredeyse üzerinde kaybolduğu dönerli koltuğundan ayağa fırladı. Gözlerini kıstı; bakmakla erişilemeyecek kadar uzağa dikti bakışlarını. Yarın Bahar Hanım'ın ofisini arayıp mektup yazamayacağımı, ortada ihanet varken hangi kelimeyi seçsem çiğ duracağını izah edeceğim, dedi. Düşünceli adımlarla evine çıktı. Beynimde çakan şimşeklerin ardı arkası kesilmedi. Görülmüş şey değil Furkan Bey'in bir işi reddettiği. Görülmüş şey değil. Fakat hakikatli adammış. Üç kuruşa satmadı adamlığını.

Her mektup sonrası Faruk Bey en az dört kere büroya uğrar, üstünden başından temizlik akar. Tokalaşmaz. Aman ha! Neme lazım, mikrop bulaştırırım! Çay bardağını peçeteyle tutar. Son yudumun ardından tütün kolonyasını doldurur avuçlarına, ovuşturur da ovuşturur ellerini. Yine öyle bir gündü. Faruk Bey müstakbel eşi Nilüfer Hanım'la arası limonileşince iyice titizlenmişti. Nilüfer Hanım, barışmaya bir türlü yanaşmadığını fakat mektuplarını şevkle beklediğini söylüyordu. Seni değil yazdıklarını bekliyorum, demesine fena içerlemiş olacak ki Faruk Bey, Furkan Bey'den yazarlık dersleri almak istiyor. O güne dek böyle bir fikir Furkan Bey'in aklına gelmemiş. Bir yandan ekmeğinden olmaya korkuyor, öte yandan yazarlık dersleri verirse aylık kazancını üçe beşe katlama ihtimali gün gibi ortada. Faruk Bey eşe dosta duyurur derken bizim büro Yazarlık Kursu diye ad değiştirir yemin ederim. Derin bir sessizlik. Furkan Bey çenesini ovuşturuyor. Önündeki kâğıtlara anlamsız şekiller çizmesinden belli, kafası fena halde karışık. Bedeni büroda olabilir fakat zihnen çok uzaklarda geziniyor. Bizse ondan bir cevap duymak için sabırsızlanıyoruz. Gözlerini yine uzağa dikmiş, kıstıkça kısıyor. Parmaklarını masaya ritmik hareketlerle birkaç kez vurdu: Tık tık tık tık. "Yapamam Faruk Bey. Benim gibi yazmayı öğretemem. İnsan bir başkası olarak yaşayamaz. Bunun için bir günlüğüne bile olsa ruhunuzu ruhumla değiştirmeniz gerekir. Buna katlanabileceğinizden emin değilim." Derin bir sessizlik, şöyle birkaç saniyelik. Faruk Bey, sol elini masaya yumrukladı. Bakışı dile gelse "Öyleyse beni ruhundan at artık," derdi. Furkan Bey'in yüzüne dikkatle bakıp bürodan çıktı. İç kapı - dış kapı sırayla kapandı: Çat – çat! Bu olay üzerine Furkan Bey, toplu yazılar yazıp anlatılan hikâyelere en uygun olanını satmaya karar verdi. Tabii o söylüyor ben yazıyorum. Maaşımı yarım kat artırması suretiyle sürekli yanında gezip not tutmaya başladım. Böylelikle pazarda hamallıktan kazandığım parayı daha kolay yoldan kazanıyordum, kıyak iş.

Başlarda böyleydi. Günden güne coşan Furkan Bey'in söyledikleri sağ elimin parmaklarında takat bırakmadı.

Her gün neredeyse yüz sayfa yazmak olacak iş değil! Hem de bu paraya! Yarın zam isteyeceğim. Bugün denize gidip balığa çıkacağız; bir kova, olta, balık yemi, defter, kalem bize eşlik edecek. Balığa da gitsek muhakkak defter, kalem yanımızda. Furkan Bey balık avlayacak, bendeniz söylediklerini t e k t e k deftere geçirip sonra temize çekeceğim. Ahmet Bey gelecek yakında, dün sabah yazdığımız onun hikâyesine denk, dedi. Balık çırpındı çırpındı, geldi oltaya nihayet. Kovadakilerin yedincisi.

Oltasını kenara usulca koydu. Tırabzana kollarını yasladı. Gözlerini yine uzaklara dikip kıstı, kıstı, kıstı. Şimdi söyleyeceklerimi mümkün olan en güzel yazınla yaz, çok özel biri için dedi:

Kuşların yüzüne yuva kurduğu yerde buluşuruz sevgilim.
Yüzüne sürdüğüm hayatı unutma oldu mu?

Kim adına yollayacağımı söylemedi. Elime bir adres tutuşturdu. Bu adrese git, kapıdan içeri gir. Kapı biraz zor açılır, vazgeçme sakın, dedi. Bu mektubun mutlaka içeridekine ulaşması gerekmiş. Zar zor buldum; zar zor açtım kapıyı. Bomboş, tek haneli toprak bir ev. Bir mezarlık var içinde! Envai çeşit böcek çevresine yuva kurmuş. Nereden, nasıl geldiyse kuş tüyleri karışmış mezar toprağına. Mezar taşına baktım:

Nilüfer Saydam
1933-1956
Ruhuna Fatiha

Tüylerim diken diken oldu. Mektubu yere fırlatıp ağaçlıkların arasından evimin yolunu tuttum. Gönül İşleri Bürosu'nun kapısı bir daha açılmadı o günden sonra. Furkan Bey'e de Faruk Bey'e de bir daha rastlamadım.

KURGU SANATI ÜZERİNE

Willa Cather

İngilizce aslından çeviren:
Oğuz Demirel

Bazen kişiye, iyi işler yapmaya çalışan genç yazarların karşılaştıkları "engeller" hakkında soru sorulur. Bugün yazarların üstesinden gelmek zorunda oldukları en büyük engellerin, yirmi yıl önceki göz kamaştırıcı gazeteci başarıları, keskin fotografik detaylarıyla şaşkınlık ve sevinç uyandıran ve gerçekte raporların canlı parçalarından başka bir şey olmayan öyküler olduğunu söylemeliyim. O ekol için bütün amaç özgünlüktü –sanatta asla önemli olmayan bir şey. Bize, tamamen, oldukça zayıf standartlar verdiler– fikirlerimizi yoğunlaştırmak yerine çoğaltmayı öğrettiler. Kendilerinin başına gelen her temadan bir hikâye çıkarmaya ve kendini öne süren her durumdan çıkar sağlamaya çalışıyorlardı. Getiri sağladılar, bir çeşit. Fakat çalışmaları, biri ona baktığında, artık o çok güvendikleri özgünlükleri ortadan kaybolduğuna göre, gazetecilere özgü ve zayıftır. Muhabirlikle ilgili öykülerin özel fazileti, bugün yoğun bir şekilde ilginç ve yerindeyken, yarın bu özelliğini kaybedecek olmasıdır.

Sanat, bana göre, basitleştirmelidir. Gerçekten de bu, bütün yüksek sanat süreçlerine yakındır –kişinin onsuz yapabileceği ayrıntılar ile biçim düzenlerini bulması ve hâlâ bütünün ruhunu korumasıdır– böylece hasır altı ettiği ve kesip attığı her şey sanki kağıtta yazıyormuş gibi okurun bilincine sunulur. Millet tohum eken köylülerin yüzlerce eskizini yapmıştı, bazıları oldukça ilginç ve karmaşıktı, ama iş onların bütün ruhunu tek bir resme - "The Sower" - aktarılmasına geldiğinde kompozisyon kaçınılamayacak gibi görünen bir basitlikteydi. Resim nihai halini almadan önce yapılıp daha sonra atılan bütün eskizler ile süreç her zaman bir basitleştirme ve özünde iyi olan fikirlerin kendisinden daha iyi ve evrensel olanlar uğruna feda edilmesiydi.

Her birinci sınıf roman veya öykü, kendisi uğruna feda edilen düzinelerce iyi hikâyenin gücünü bünyesinde barındırmalıdır. İyi bir işçi ucuz bir işçi olamaz; malzeme israfı konusunda cimri olamaz ve ödün veremez. Yazmak, sabun yapımı veya kahvaltı gıdaları üretimi kadar güvenli bir pazar talebinin bulunduğu öyküler üretmek olmalı yahut asla pazar talebi olmayan, özünde var olan değerlerin bulunduğu ve standardize edilmiş değerlerle işi olmayan, yeni ve denenmemiş şeyi arayan bir sanat olmalıdır. Ödün vermeden devam edebilme cesareti yazara hemen gelmez –bu konudaki yetenek de. İkisi de doğal gelişim sürecinin aşamalarıdır. Başlangıçta sanatçı, takipçileri gibi, eski biçimlere ve eski fikirlere gömülmüştür, vizyonu tekrar yakalamak istediği eski tatların anılarıyla bulanıklaşmıştır.

ÖYKÜLEM

oykulemdergi@gmail.com
/Öykülem /oykulemdergi /oykulemdergi

Yayına Hazırlayanlar
Murat Çelik
Eyüp Tosun

Son Okuma
Oğuz Demirel

Grafik&Tasarım
Emir Tali

Baskı ve Cilt
Sena Ofset
Litros Yolu
2. Matbaacılar Sitesi
B Blok 6. Kat
No: 4NE 20
Topkapı / İstanbul
Sertifika No: 12064

İmtiyaz Sahibi
Furkan Aka

Sorumlu Yazıişleri Müdürü ve Genel Yayın Yönetmeni
Eyüp Tosun

Adres
Oruçreis Mah. Vadi Cad.
Giyimkent 170/316
Esenler / İstanbul
Tel: 05051333342

Ederi
10 TL